

Kansallis-isänmaallinen nainen

Naisen tehtävät ja velvollisuudet *Uusi Huomen* -lehdessä 1938–1944

Henry Saarinen

Pro gradu -tutkielma

Suomen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2017

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

SAARINEN HENRY: Kansallis-isänmaallinen nainen - Naisen tehtävät ja velvollisuudet
Uusi Huomen -lehdessä 1938–1944

Pro gradu -tutkielma, 73 sivua, 2 liitesivua

Suomen historia

Toukokuu 2017

Tutkin tässä pro gradu -tutkielmassa Isänmaallisen kansanliikkeen naisjärjestön julkaiseman *Uusi Huomen* -lehden käsityksiä naisten tehtävistä ja velvollisuuksista vuosina 1938–1944. *Uusi Huomen* -lehti oli IKL:n naisjärjestön jäsenten kirjoittama lehti, joka oli niin ikään osoitettu puolueen naisjärjestön jäsenille. Pääasiallisena metodina olen tutkimuksessa käyttänyt vaikuteanalyysia, jonka avulla tutkin tekijöitä, jotka vaikuttivat lehden käsitysten muodostumiseen.

Tutkimuksessani tärkeimmäksi naisen tehtäviä ja velvollisuuksia määritteleväksi tekijäksi nousi maanpuolustus. Kaikkien isänmaallisten naisten velvollisuudeksi katsottiin kuuluminen lottajärjestöön iästä ja asemasta riippumatta. Naisen tehtäväksi katsottiin myös lasten kasvattaminen isänmaallisiksi ja maanpuolustustahoisiksi kansalaisiksi. Kasvatus ja koulutus nähtiin ylipäätään lehdessä tärkeiksi teemoiksi, varsinkin tyttöjen ja naisten koulutustason nostaminen.

Naisen velvollisuudeksi katsottiin lehden mukaan myös osallistuminen politiikkaan, jossa tehtävinä oli paitsi ajaa IKL:n äärioikeistolaisista politiikkaa, niin myös kehittää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Lehden käsitysten muodostumisen taustalla tutkimukseni mukaan olivat lehteen kirjoittaneiden naisten tavanomaista korkeampi koulutusaste, sisällissodan kokemukset, poliittisesti aktiivisten perheenjäsenten vaikutus, 1930-luvun yleiseurooppalainen oikeistoradikalismi sekä IKL:n poliittiset päämäärät.

Asiasanat: aikakauslehdet, äärioikeistolaisuus, naiskuva, naishistoria, naisen asema, fasismi, puoluelehdet

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Johdatus aiheeseen.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset, metodi ja rajaukset.....	2
1.3 Aineisto ja lähdekritiikki.....	7
1.4 Uusi Huomen osana Suomen poliittista aikakauslehdistöä.....	10
1.5 Teoreettinen viitekehys.....	17
2. Uusi Huomen IKL:n naisjärjestönä.....	20
2.1 IKL 1932 – 1944.....	20
2.2 Hilja Riipinen ja Uuden Huomenen perustaminen.....	24
2.3 Uusi Huomen, järjestö ja lehti.....	29
3. Naiset ja maanpuolustustyö.....	33
3.1 Sisällissodan valkoiset naiset esimerkin näyttäjinä.....	33
3.2 Tärkein velvollisuus kuulua Lotta Svärdiin.....	36
3.3 Naisten työpalvelu osana maanpuolustusta.....	42
4. Naisten osallistuminen politiikkaan.....	46
4.1 Isänmaallinen nainen on naisasianainen.....	46
4.2 Naisten poliittinen vaikuttaminen.....	52
5. Kasvatus, koulutus ja kulttuuri.....	57
5.1 Koulutusta tytöille ja naisille.....	57
5.2 Emännät, opettajat ja maisterit – Naisten ammatit.....	59
5.3 Naisten velvollisuudet kasvattajina.....	61
5.4 Isänmaallinen nainen ja kulttuuri.....	62
6. Johtopäätökset ja mahdollisuudet jatkotutkimukselle.....	66
7. Lähteet.....	72
7.1 Painetut alkuperäislähteet.....	72
7.2 Kuvalähteet.....	72
7.3 Tutkimuskirjallisuus.....	72
7.4 Luennot.....	73
Liitteet.....	1
1. Uuden Huomenen toimituskuntaan kuuluneet henkilöt. Merkittynä elinvuodet ja lisätietoja, mikäli tiedot kyetty varmistamaan.....	1
2. Uuden Huomenen avustajakuntaan kuuluneet henkilöt.....	1
3. IKL:n naisehdokkaat vuoden 1939 eduskuntavaaleissa.....	2

1. Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

Oikeistoradikaali Lapuan liike kohtasi loppunsa keväällä 1932 eduskunnan lakkautettua sen Mäntsälän kapinana tunnetun kahakan jälkeen. Lapuan liikkeen toiminnan henkiseksi perilliseksi perustettiin kesällä 1932 Isänmaallinen Kansanliike (IKL) jatkamaan Lapuan liikkeen viitoittamalla tiellä vastustamaan kommunismia ja puoluejärjestelmää, jotka Lapuan liikkeen mukaan uhkasivat tuhota sisällissodassa 1918 saavutetun voiton tulokset. IKL toimi parlamentaarisenä järjestönä muiden puolueiden tavoin aina vuoteen 1944, jolloin se lakkautettiin Neuvostoliiton painostuksesta rauhansopimuksen myötä.

Isänmaallinen Kansanliike sijoittuu kansainvälisessä kontekstissa 1930-luvun eurooppalaisten oikeistoradikaalien liikkeiden joukkoon. Jokainen oikeistoradikaali liike oli omanlaatuisensa ja erot niiden välillä olivat hyvinkin merkittäviä. Kuitenkin näitä liikkeitä yhdisti voimakas antikommunismi, jonkinasteinen demokratiavastaisuus ja voimakas nationalismi. Yhteistä oli myös sotilaallisuus tavalla tai toisella sekä siihen liittyvä maskuliinisuus. Nämä oikeistoradikaalit liikkeet olivatkin korostetun maskuliinisia ja niiden johdossa oli usein voimakkaana kuvattu mies, monesti jopa diktaattori.¹

Näissä 1930-luvun oikeistoradikaaleissa liikkeissä oli kuitenkin mukana myös naisia, kuten myös Isänmaallisessa kansanliikkeessäkin. Isänmaallisessa Kansanliikkeessä naiset muodostivat järjestön nimeltään Uusi Huomen, joka aloitti toimintansa vuonna 1938. Tätä ennen naiset olivat toimineet liikkeen sisällä muodostamatta omaa järjestöään. IKL:n naisten toiminta keskittyi lähinnä puhetilaisuuksien ja leirien pitämiseen sekä järjestön nimeä kantaneen lehden julkaisemiseen. Lehden julkaiseminen alkoi lupaavasti, kunnes talvi- ja jatkosota johtivat sen hiipumiseen sekä lopettamiseen muun IKL:n toiminnan mukana vuonna 1944.

Suomalaisten oikeistoradikalismia ja Isänmaallista Kansanliikettä sen osana on tutkittu melko runsaasti niin graduina, väitöskirjoina kuin suurelle yleisölle suunnattuina teoksina. Kuitenkin oikeistoradikaalien naisten toiminta on muutamaa gradua lukuun ottamatta jäänyt historiantutkimuksessa täysin unohtuiksi, eikä heidän toiminnastaan löydy kuin yksittäisiä viitteitä. Tilanne on kansainvälisesti vertaillen Suomen kaltainen,

¹ Oikeistolaisiksi diktatuureiksi voidaan 1930-luvulla lukea Saksa, Italia, Portugali, Kreikka, Unkari, Latvia, Puola, Itävalta, Romania sekä vuodesta 1939 lähtien myös Espanja. Äärioikeistolaista liikehdintää oli enemmän tai vähemmän kaikkialla Euroopassa Neuvostoliittoa lukuun ottamatta.

lukuun ottamatta kansallissosialistisen Saksan naisten toimintaa, jota on tutkittu merkittävässä määrin useiden teosten voimin. Muiden eurooppalaisten maiden oikeistoradikaalien naisten toiminnan akateeminen tutkimus on ollut olematonta aina 2000-luvulle saakka, sillä kiinnostuksen heräämistä on ollut havaittavissa vasta viime vuosina.

Isänmaallisen Kansanliikkeen naisjärjestön toiminta keskittyi IKL:n historian kirjoittaneen VTT Mikko Uolan mukaan lähinnä aikakauslehti *Uuden Huomenen* julkaisemiseen. Kyseinen vuosina 1938 – 1944 julkaistu lehti onkin merkittävin IKL:n naisten jälkipolville lähteeksi jättämä aineisto. Tämä IKL:n naisjärjestön lehti julisti edustavansa kansallis-isänmaallisia naisia ja ajavansa heidän asiaansa. Tässä tutkimuksessa tutkin mitä Uusi Huomen tarkoitti tuolla kansallis-isänmaallisella naisella. *Uusi Huomen* oli IKL:n naisten itsensä kirjoittama lehti, jolla ei varsinaisesti ollut toimittajia, vaan artikkelit olivat lehden lukijoiden itsensä kirjoittamia ja suunnattuja järjestön jäsenille. Lehti tarjoaakin mielenkiintoisen mahdollisuuden tutkia mitä muuten historiankirjoitukselle tuntemattomiksi jääneet IKL:n naisjäsenet halusivat sanoa omasta toiminnastaan. Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia, mitä nämä naiset itse ajattelivat naisten tehtävistä ja velvollisuuksista niin yhteiskunnan jäsenenä, kuin kotiympäristön toimijoina. Toisin sanoen mitä he tarkoittivat kansallis-isänmaallisella naisella, jonka puolesta heidän lehtensä ilmoitti taistelevansa. Tutkimuksessa haluan myös tutkia tekijöitä, jotka vaikuttivat kansallis-isänmaallisen naisen roolin muodostukseen.

1.2 Tutkimuskysymykset, metodi ja rajaukset

Tämän tutkimuksen tehtävänä ja pääasiallisena tutkimuskysymyksenä on tutkia, minkälaisina Isänmaallisen kansanliikkeen naiset itse näkivät naisten tehtävät, paikat ja roolit 1930- ja 1940-luvuilla Suomessa *Uusi Huomen* -lehden kirjoitusten perusteella. Tutkimustehtävää lähdän tässä tutkimuksessa tarkastelemaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Mitä *Uudessa Huomenessa* tarkoitettiin kansallis-isänmaallisella naisella?
- Minkälaisista tehtävistä ja velvollisuuksista kansallis-isänmaallisen naisen rooli muodostui?
- Minkälaisina toimijoina *Uusi Huomen* näki naiset yhteiskunnallisesti?
- Minkälaisina toimijoina *Uusi Huomen* näki naiset kodeissa?
- Mitkä tekijät vaikuttivat *Uuden Huomenen* käsitysten muodostumiseen?

Vastauksien löytämiseksi edelle esitettyihin kysymyksiin olen käynyt läpi kaikki *Uusi Huomen* –lehdet vuosilta 1938 – 1944. Näistä lehdistä olen ottanut tutkimukseen mukaan artikkelit, joista voidaan saada tietoa lehteen kirjoittaneiden naisten käsityksistä naisisten tehtävistä, velvollisuuksista ja paikasta. Käytyäni läpi kaikki artikkelit ja eroteltuani niistä ne, joista voidaan suorasti tai epäsuorasti saada vastauksia tutkimuskysymyksiin, olen saanut eroteltua kolme temaattista aluetta. Nämä aihealueet muodostavat siten myös tutkimuksen käsittelyluvut. Ylivoimaisesti eniten *Uudessa Huomenessa* kirjoitettiin maanpuolustuksesta ja politiikasta, siksi nämä kaksi aihetta saavat siten myös suurimman roolin tässä tutkimuksessa. Kumpaakin aihetta lähden tarkastelemaan erityisesti naisten kannalta, tarkoituksena saada selville, mitä IKL:n naiset pitivät velvollisuuksinaan ja tehtävinään osana maanpuolustusta ja poliittista toimintaa.

Tutkimuksen keskiöön nousee tutkimuksen otsikon mukaisesti termi kansallis-isänmaallinen nainen. Termi on mitä ilmeisimmin *Uuden Huomenen* päätoimittajan Hilja Riipisen käsi-alaa.² IKL:n naiset omassa lehdessään tavallaan määrittivät mielestään kokonaan uudenlaisen naistyypin tai roolin naiselle. Tämä uusi naistyyppe erottautui lehden mukaan sekä vanhakantaisesta passiivisesta naisesta että vasemmistolaisista naisista, jotka olivat hylänneet isänmaallisuuden. Näin ollen tarvittiin uutta aktiivisesti yhteiskunnallisesti osallistuvaa ja isänmaallista naista. Tutkimuksessa olenkin kiinnostunut, mitä tämän uuden kansallis-isänmaallisen naisen tehtäviin ja velvollisuuksiin kuului naisten itsensä mukaan. Tutkimuksessa yritän käsittää kansallis-isänmaallisen tehtävät, paikan ja velvollisuudet mahdollisimman laajasti, ottaen huomioon niin julkisen ja yksityisen elämänalan.

Tutkimuksessa termit tehtävät ja velvollisuudet saavat näkyvimmän paikan. Tämä valinta lähtee lähdemateriaalista eli *Uusi Huomen* -lehdestä. Lehden yleinen diskurssi läpi kaikkien kirjoitusten ja numeroiden pohjautuu nimenomaan velvollisuuksiin ja tehtäviin. *Uusi Huomen* sijoittuu tässä suhteessa hyvin osaksi IKL:n yleistä retoriikkaa, joka puhuu oikeuksista velvollisuuksien mukaan. Kansallis-isänmaallinen nainen tai uusi nainen näyttäytyvät lehdessä erityisesti velvollisuuksien ja tehtävien kautta. Kansallis-isänmaallinen nainen otti tehtävikseen jotakin uutta ja samalla hänellä oli myös uusia velvollisuuksia, verratessa erityisesti menneisiin aikoihin. Tutkimus rakentuukin hyvin konkreettisten asioiden varaan. Uutta Huomenta olisi voinut lähestyä naiskuvan tai naisen

² Termin alkuperästä ei voida olla varmoja, mutta Hilja Riipinen käytti sitä ensimmäisen kerran *Uuden Huomenen* näytenuumerossa esitelleessään lehden tarkoitusta.

roolin tutkimisen kautta. Lehti oli kuitenkin hyvin käytännönläheinen ja painotti kansallis-isänmaallisen naisen näyttämää uutta suuntaa, näin ollen haluan lähestyä aihetta tutkimalla mitä kansallis-isänmaalliselta naiselta käytännössä odotettiin.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen käsitystä naisten yhteiskunnallisesta toiminnasta maanpuolustustyön kautta. Maanpuolustuksella tarkoitan tässä yhteydessä hyvin konkreettista fyysistä maanpuolustusta, jossa naiset toimivat aktiivisesti aseellisen maanpuolustuksen tukitoiminnoissa, kuten huollossa ja tarvikkeiden valmistuksessa. Maanpuolustus oli Uuden Huomenen kirjoituksissa kaikkein hallitsevin kirjoitusten aihe. Tässä käsittelyluvussa tutkinkin, minkälaisena *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneet naiset näkivät naisten velvollisuudet osallistua maanpuolustukseen, ja miksi maanpuolustus oli niin iso asia naisten mielestä, että se nousi hallitsevaksi temaksi lehdessä.

Toisessa käsittelyluvussa lähden tarkastelemaan naisten käsittämää naisten osallistumista politiikassa ja sitä, minkälaisia asioita he pyrkivät ajamaan. Koska *Uusi Huomen* oli poliittisen naisjärjestön lehti, oli politiikalla ilmiselvästi hyvin merkittävä rooli lehden kirjoituksissa. Tässä luvussa tutkin aluksi minkälaisia poliittisia naisiin liittyviä asioita naiset pyrkivät ajamaan ja miksi. Koska kyseessä oli poliittisen puolueen naisjärjestö, ei yleisen poliittisen linjan tutkiminen ole relevanttia tässä yhteydessä, sillä yleisellä tasolla voidaan olettaa *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneiden naisten olleen samoilla linjoilla IKL:n kanssa. Tässä käsittelyluvussa tutkin myös sitä, miten naiset itse näkivät paikkansa politiikassa ja siihen vaikuttamisessa.

Kolmannessa käsittelyluvussa tarkastelen naisten rooleja ja toimintaa yksityisemmässä ympäristössä eli kotona ja työelämässä. Kaksi ensimmäistä lukua sen sijaan keskittyvät analysoimaan naisten toimintaa yhteiskunnallisesti eli toimijoina järjestöissä ja poliittisilla areenoilla. Johtuen *Uuden Huomenen* asemasta poliittisen naisjärjestön lehtenä politiikka ja yhteiskunnallinen toimijuus saivat eniten palstatilaa. Lehdessä kirjoitettiin kuitenkin paljon myös kulttuurista, koulutuksesta, lasten kasvatuksesta ja erityisesti maatalouteen liittyvistä asioista. Näitä kirjoituksia tutkimalla voidaan saada kuvaa siitä, miten naiset kävivät itsensä kasvattajina, kulttuurin harrastajina ja tuottajina sekä työntekijöinä. Luku kattaakin kaikki naisten tehtävät yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelta. Samalla tässä luvussa voidaan vilkaista kansallis-isänmaallisen roolin ulkopuolelle, siinä missä maanpuolustus ja politiikka muodostavat varsinaisen roolin, yksityisempi elämä näyttää roolin takana olleet henkilöt.

Pyrin myös liittämään tutkimuksen käsittelyluvuissa osaksi laajempaa kansainvälistä kontekstia. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole vertailla Uutta Huomenta tai Uuden Huomenen naisten aseman määrittelyä muiden 1930-luvun eurooppalaisten äärioikeistolaisten järjestöjen kanssa. IKL ja Uusi Huomen sen mukana liittyivät kuitenkin tiiviisti ympäri Eurooppaa nousseeseen äärioikeistoon, joten jonkinasteinen laajempaan kontekstiin liittäminen on välttämätöntä. Varsinkin, kun otetaan huomioon ulkomaisten liikkeiden melko suuri vaikutus IKL:n ideologiaan.

Ennen siirtymistä käsittelylukuihin on vuorossa taustaluku, joka on tutkimuksen laajuuden huomioon ottaen melko laaja ja vaatii siten hieman perusteluja. Taustaluvussa etenen ensin käsittelemään pääpiirteittäin IKL:n toiminnan ja ideologian. Olen ottanut tämän taustoitukseen, sillä Uuden Huomenen kirjoitusten taustalla olevaa ajatusmaailmaa ei voida ymmärtää tietämättä IKL:n toimintaa edes pääpiirteittäin. Olen myös eri seminaareissa huomannut monien osanottajien tietojen IKL:n toiminnasta olevan usein virheellisiä tai ainakin hyvin puutteellisia, syynä tähän luultavasti yleisteokset ja lukion oppikirjat, jotka eivät käytännössä kerro mitään IKL:n toiminnasta paria lausetta enempiä. Lisäksi tutkimus, joka käsittelee puolueen naisjärjestön toimintaa, ei voi ohittaa taustoituksessa itse puoluetta.

Taustoituksessa suurimman osuuden saavat oikeutetusti *Uuden Huomenen* toiminta ja perustamiseen johtaneet tapahtumat. IKL:n näkyvimmillä naisella Hilja Riipisellä oli henkilökohtaisesti merkittävä panos koko järjestön ja lehden perustamisen kannalta, ettei tutkimuksessa voida ohittaa hänen käsittelemistään. Suhteellisen kattava taustoitus Uudesta Huomenesta on mielestäni perusteltavissa sillä, ettei IKL:n toimintaa laajimmin käsittelevä teoskaan käytännössä käsittele järjestöä tai lehteä kuin ohi menen. Lehdistöhistoria on niin ikään unohtanut Uuden Huomenen, puhumattakaan internetin tietolähteistä. Näin oletankin, ettei tämän tutkimuksen lukijalla ole minkäänlaisia ennakkotietoja *Uutta Huomenta* koskien, jolloin mittava taustoitus on perusteltu.

Olen taustoitukseen ottanut mukaan myös kansainvälisen kontekstin, tarkoittaen käytännössä maailmansotien välisten vuosikymmenten eurooppalaista naisten oikeistoradikalismia. Suomen oikeistoradikalismi äärioikeistolaisine järjestöineen sai paljon vaikutteita ulkomailta ja IKL oli niin ikään osa laajempaa eurooppalaista poliittista suuntausta. Kansainvälisen kontekstin osalta olen paitsi halunnut liittää tutkimuksen

osaksi laajempaa oikeistoradikalismien tutkimusta, niin myös esitellä lyhyesti naisten oikeistoradikalismien monet muodot 1920 – 1940-luvuilla.

Historiassa, kuten kaikissa muissakin ihmistieteissä tiukasti rajat asettavan metodin käyttö ei ole samalla tavalla mahdollista kuin luonnontieteissä. Tässä tutkimuksessa en itsekään pitäydy missään tarkasti määritellyssä tutkimusmetodissa. Karkeasti ohjeistavana metodina käytän kuitenkin aatehistoriallisen tutkimuksen käyttämää vaikutemallia selvittääkseni mistä Uuteen Huomeneen kirjoittaneiden naisten käsitykset naisten rooleista olivat peräisin.

Vaikutemallin mukainen metodi on hyvä työkalu erityisesti tutkimuksissa, joissa halutaan selvittää, mitä vaikutteita henkilö tai henkilöt ovat omaksuneet ja mistä vaikutteet ovat peräisin. Vaikutemethodin mukaan tutkimusongelma on ratkaistu tilanteessa, jossa kaikki relevantit vaikutteet on pystytty selvittämään. Eli toisin sanoen, on saatu selville mistä opeista tai aatteista vaikutteet ovat peräisin.³ Vaikutemallin mukaisessa metodissa on kuitenkin merkittäviä ongelmia, joihin esimerkiksi emeritusprofessori Heikki Ylikangas on viitannut kirjassaan *Mitä on historia ja millaista sen tutkiminen*. Vaikutemallin ongelmaksi muodostuu vaikutusten loputon ketju. Jonkin ilmiön tai aatteen takana olleet vaikutukset voidaan selvittää, mutta tällöin pitäisi puolestaan selvittää mistä nämä aatteet puolestaan ovat saaneet vaikutuksena. Ketju jatkuu tällöin loputtomiin historian hämärään, jolloin asiayhteys tutkimukseen katkeaa.⁴ Näin ollen pidänkin *Uuden Huomeneen* vaikutteiden tutkimisen hyvin lähellä lehden ilmestymisajankohtaa, eli käytännössä tutkin, mitä tekijät ovat lähimpänä vaikuttaneet lehden kirjoituksiin. Vaikutemallin mukainen metodi on kuitenkin käytössä tässä tutkimuksessa vastatessa kysymykseen, mitkä tekijät vaikuttivat Uuden Huomeneen käsitysten muodostumiseen. Kyseessä ei ole siis koko tutkimusta määrittelevä metodi.

Ajallisesti tutkimus rajoittuu vuosiin 1938–1944 eli se kattaa koko Uuden Huomeneen olemassa olon. Mielestäni aikarajaus ei vaadi isompia perusteita, sillä tutkimuksen tarkoituksena on lähestyä IKL:n naisten ajatusmaailmaa heidän lehtensä kautta ja kyseisen lehden kaikki numerot on otettu tutkimukseen mukaan. Sen sijaan materiaalin rajaus vaatii mielestäni perusteluita. Tutkimuksen taustalla olevan ajatukseni mukaan IKL:n naisten itsensä kirjoittama lehti toisille IKL:n naisjäsenille antaa tutkijalle

³ Hyrkkänen 2002, 137.

⁴ Ylikangas 2015, 111-123.

erinomaisen keinon tutkia niitä ajatuksia, joita naiset julkisesti tukivat ja joiden takana ryhmänä seistiin. Korostan nimenomaan ryhmän merkitystä, sillä lehti oli melko ristiriidaton, jolloin kaikkien kirjoittajien ajatukset tukevat toisiaan ja sopivat yksi yhteen. Toisin sanoen lehdessä ilmaistut mielipiteet edustivat IKL:n naisten ryhmässä hyväksymää linjaa. Tämä tarkoittaa kuitenkin sitä, ettemme voi lehden avulla tutkia IKL:n naisten todellista mielipiteen muodostusta, koska lehteen kirjoitettiin asioista, jotka oli hyväksytty naisten kokouksissa, johtohenkilöiden välisissä kokouksissa tai epävirallisissa tapaamisissa. Mikäli haluaisimme tutkia kokonaisvaltaisesti IKL:n naisten ajatuksia, niiden muodostumista ja jäsenten mielipiteiden eroja, tulisi tutkimukseen ottaa mukaan kokousten pöytäkirjoja, haastatteluja, muiden lehtien kirjoituksia ja päiväkirjoja. Edellä mainittujen lähteiden mukaan ottaminen tarkoittaisi tutkimuksen huomattavaa laajenemista, joka puolestaan ei olisi pro gradun laajuuden mukaista. Tällöin IKL:n naisten toimintaa pitäisi tutkia yhden rajatun teeman kautta, kuten vaikkapa naisasiakysymykseen suhtautumisen kautta. Haluan tässä tutkimuksessa saada mahdollisimman laajan käsityksen IKL:n naisten ajatusmaailmasta, johon *Uusi Huomen* tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden lehden käsitellessä asioita hyvin monipuolisesti. IKL:n naiset eivät jättäneet jälkeensä runsaasti materiaalia. Suomen 1920 - 1940-luvun historian säätiön arkistossa ei ole kovinkaan paljoa IKL:n naisten toimintaa käsittelevää materiaalia, lähinnä yksi kansio, johon on koottu sekalaisia papereita, kirjeenvaihtoa ja Uuden Huomenen numerot. Näin ollen *Uusi Huomen* edustaakin merkittävintä IKL:n naisten jälkeensä jättämää lähdeaineistoa. Muu aineisto on saattanut tuhoutua. Aineistoa saattaa myös olla yksityisten henkilöiden hallussa perikunnilla tai aikanaan asianomaisten piilottamana, kuten Hilja Riipisen poliittista toimintaan tutkinut Kaarle Sulamaa osaltaan epäilee.⁵

1.3 Aineisto ja lähdekritiikki

Tämän tutkimuksen lähdeaineistona toimii vuosina 1938 – 1944 ilmestynyt Uusi Huomen nimeä kantanut aikakauslehti. Lehden päätoimittajana toimi koko sen olemassa olon aikana IKL:n näkyvin nainen ja puolueen naisten itseoikeutettu johtaja Hilja Riipinen, jonka ansiota Uusi Huomen-järjestön ja lehden perustaminen hyvin pitkälti oli. Lehden toimituskuntaan kuuluivat Riipisen lisäksi Elna Hetemäki, Viola Kuistio, Anna Pohjanheimo ja Eevi Solanne.⁶ Uudella Huomenella oli lisäksi 29 henkeä käsittänyt

⁵ Sulamaa 1995, 250

⁶ Uusi Huomen, 6 – 7/1940.

avustajakunta, joka koostui IKL:n naisten keulahahmoista sekä muutamasta IKL:n radikaalimpaan siipeen kuuluneesta pastorista, jotka olivat 1930-luvulla luonnollisesti miehiä.⁷ Varsinaisia toimittajia lehdellä ei päätoimittaja Hilja Riipisen lisäksi ollut, vaan kirjoitukset olivat lehden lukijoiden ja avustajakuntaan kuuluneiden henkilöiden laatimia. *Uusi Huomen* olikin lukijoidensa kirjoittama ja suunnattu nimenomaan IKL:n naisille. Tämä onkin huomioitava seikka, sillä lehtien tutkimisessa on tärkeää ymmärtää lehden kohdeyleisö. Poliittinen aikakauslehtihän voi perustua ulkopuolisille suunnattuihin kirjoituksiin, jolla pyritään vaikuttamaan järjestön ulkopuolisten henkilöiden mielipiteisiin tai kyseessä voi olla lehti, joka on suunnattu poliittisen järjestön jäsenille. Uuden Huomen kohdalla kyseessä onkin jälkimmäinen muoto. Koska Uusi Huomen oli lehden lukijoiden toisille lukijoille kirjoittama, tarjoaakin se erinomaisen mahdollisuuden tutkia muuten hyvin vähän materiaalia jälkeensä jättäneiden IKL:n naisten ajatusmaailmaa.

Vuosi	Numeroiden määrä	Ilmestyneet lehdet
1938	Näytenumero	1
1939	10	13
1940	6+Syyslehti+Joululehti	7
1941	4	2
1942	5+Joululehti	4
1943	8	4
1944	4	2
Yhteensä	41	33

Tutkimusprosessin aluksi olen lukenut kaikki Uuden Huomenen numerot ja ottanut analyysiin mukaan lehden kirjoitukset, joista voidaan suorasti tai epäsuorasti saada tietoa tutkimuskysymyksiä ajatellen. Kaiken kaikkiaan tähän tutkimukseen valikoitu mukaan 42 *Uuden Huomenen* kirjoitusta, joiden esille nousevat teemat muodostavat tutkimuksen käsittelyluvut.

⁷ Kts. liite 2.

Fyysisesti *Uuden Huomenen* numerot ovat saatavilla Helsingissä Kansallisarkistossa, jonne ne on arkistoitu Suomen 1920–40-luvun historian säätiön toimesta. Kyseinen säätiö perustettiin 1950-luvulla entisten Lapuan liikkeen ja IKL:n aktiivien toimesta kokoamaan 1920-1940-lukujen suomalaisten oikeistolaisten liikkeiden materiaalia arkistointia varten. Säätiön toimesta arkistoon on tallennettu IKL:n lehdistömateriaalia, puhe- ja vaaliohjelmia, sekalaisia kokousten pöytäkirjoja, lehtileikkeitä koskien IKL:n toimintaa sekä kirjeenvaihtoa. Lisäksi arkistosta löytyy IKL:n aktiivien haastatteluja 1950-luvulta. *Uuden Huomenen* numerot ovat arkistossa koottuna ja painettuna kirjojen muotoon IKL:n naisten toimintaa käsittelevään kansioon.

Tässä tutkimuksessa puhun *Uuden Huomenen* mielipiteistä ja lehteen kirjoittaneista henkilöistä, joilla tarkoitan samaa asiaa. Periaatteessa lehden mielipiteellä tarkoitetaan lehden pääkirjoituksen mielipidettä, muuten kirjoitukset edustavat yksittäisten toimittajien mielipiteitä. Yleisesti ottaen onkin harhaanjohtavaa puhua lehden mielipiteistä, sillä lehti itsestään ei muodosta mitään mielipidettä, vaan sen toimittajat lehden taustalla. Tässä tutkimuksessa puhuttaessa *Uuden Huomenen* mielipiteistä tai näkemyksistä tarkoitan nimenomaan lehteen kirjoittaneiden henkilöiden mielipidettä. Varsinaisten toimittajien puuttuminen ja lukijoiden toimiminen kirjottajina antaa mielestäni perusteet käyttää tutkimuksessa termiä ”*Uuden Huomenen* mielipide”, joka edustaa lehteen kirjottaneita IKL:n naisia.

Kaikkiin historiantutkimuksessa käytettäviin lähteisiin on suhtauduttava lähdekriittisesti. Tämä tutkimus lähtee liikkeelle ajatuksesta, jonka mukaan *Uusi Huomen* –lehti antaa mahdollisuuden tutkia IKL:n naisten käsityksiä naisten paikasta ja roolista. Oliko *Uuden Huomenen* kirjoituksissa kyse IKL:n naisten todellisista näkemyksistä vai näkemyksistä joita haluttiin ulospäin näyttää? Tähän kysymykseen ei historiantutkimuksessa voida täydellistä vastausta antaa, eikä sitä ole tarpeen tässä yhteydessä syvällisemmin spekuloida. Kuitenkin professori Jorma Kalelan esittämään lähdekriittiseen ajatteluun pohjaten haluan muistuttaa, että kaikkia lähteitä tutkiessa on muistettava, että niiden laatijalla on ollut jokin tarkoitus.⁸ Tutkijoiden onkin Kalelan mukaan kysyttävä ”mikä ketunhätä kainalossa” lähde on laadittu. *Uuden Huomenen* kyseessä saattoi olla halu näyttää ulospäin tietynlaista kuvaa tai sitten kyseessä oli järjestön jäsenten vilpittömät mielipiteet, mahdollisesti yhdistelmä molempia.

⁸ Kalela 2000, 92 – 93.

Lehden artikkelien kirjoittajiksi on valtaosassa kirjoituksia merkitty nainen, useassa tapauksessa IKL:n naisten toiminnassa tunnetusti mukana oleva henkilö. Usein nämä naiset olivat myös IKL:n tunnettujen miesvaikuttajien aviovaimoja, äitejä, tyttäriä tai sisaruksia. Voidaankin kysyä mikä oli näiden miesten vaikutus lehdessä julkaistuihin kirjoituksiin, kun vielä tiedetään lehden avustajakuntaan kuuluneen muutamia tunnettuja IKL:n miehiä. Näin ollen miehillä on saattanut olla vaikutusta lehden kirjoituksiin, erityisesti niihin, joissa käsitellään poliittisia aiheita. Samalla tämä lähdekriittinen ajattelu vastaa jo osaltaan vaikutemallin mukaisesti tutkimuskysymyksiin, sillä kirjoittajien sukulaismiehet voidaan nähdä vaikuttajina. Toisaalta Uusi Huomen oli järjestönä IKL:stä erillinen ja päätoimittaja Hilja Riipinen oli elinaikanaan tunnettu omapäisyydestään ja taipumattomuudestaan ohittaen IKL:n johtomiesten mielipiteet. Riipisen omapäisen toiminnan voidaan olettaa tasoittaneen IKL:n miesten vaikutusta lehteen. Voidaan myös olettaa samaan puolueeseen kuuluneiden vaimon ja miehen omaksuneen melko samankaltaiset poliittiset mielipiteet, joten olisiko miehillä ollut edes tarvetta vaikuttaa lehden sisältöön. Lähdekritiikin nimissä on suhtauduttava kriittisesti lehden päätoimittajan ja toimituskunnan vaikutukseen lehden sisältöön. Valtaosa Uuden Huomenen kirjoituksista oli lehden toimituskuntaan kuuluvien henkilöiden käsialaa, jolloin näiden IKL:n naisten johtohenkilöt olivat hallitsevassa asemassa lehdessä. Voidaankin myös miettiä kuinka paljon päätoimittaja Riipinen ja lehden toimituskunta valikoivat lehteen tulevia kirjoituksia mieleisekseen. Missään poliittisessa ryhmittymässä eivät kaikki ole koskaan täysin samaa mieltä asioista, kuten ei myöskään IKL:ssä, eikä todennäköisesti puolueen naisjärjestössäkään. Lehden kirjoitukset ovat hyvin yhteneväisiä, joten jonkinlaiseen ennakkosensuuriin tai mieleisten juttujen valikoimiseen on ollut mahdollisuus.

1.4 Uusi Huomen osana Suomen poliittista aikakauslehdistöä

Uusi Huomen oli aikakauslehti, kategorisesti sijoitettuna poliittinen aikakauslehti ja naistenlehti. Aikakauslehti voidaan määritellä lehdeksi, joka tilattava tai irtonumerona ostettava lehti, joka ilmestyy vähintään kerran vuodessa. Aikakauslehteä ei julkaista yhtä usein tai säännöllisesti kuin sanomalehteä, eikä aikakauslehden sisältö ole uutispitoinen, kuten sanomalehdellä. Naistenlehdeksi voidaan puolestaan lukea lehti, joka määrittelee lukijakuntansa naisiksi. Toisen määritelmän mukaan naistenlehdet ovat lehtiä, jotka ovat suunnattuja naisille. Naistenlehdillä voidaan myös tarkoittaa lehtiä, joiden viestit

käsittelevät sukupuolispesifejä aiheita.⁹ Uusi Huomen oli määrittelyn mukaan ehdottomasti aikakauslehti, sillä se ei sisältänyt uutisia, eikä sen ilmestymistiheys ollut säännöllinen. Fyysiseltä olemukseltaan lehti oli myös nykyisten aikakauslehtien kaltainen niin kooltaan kuin paperilaadultaan. Uusi Huomen oli kiistatta myös naistenlehti, sillä lehti ilmoitti itse käsittelevänsä asioita naisten kannalta ja olevan kansallis-isänmaallisten naisten oma lehti, jonka julkaisemisen taustalla toimi naisjärjestö.

Uusi Huomen ei aikakauslehtenä, naistenlehtenä tai poliittisena lehtenä ollut lajissaan ainutkertainen, vaan kuului osana 1800-luvun lopulta alkaneeseen aikakauslehtien ja poliittisten lehtien nousuun ja kehitykseen. Seuraavaksi esittelenkin lyhyesti suomalaisen aikakauslehdistön kehityksen 1930-luvulle saakka, kytkeäkseen *Uuden Huomenen* osaksi laajempaa lehdistöhistoriallista kontekstia.

1800-luvun loppupuolelle saakka sanomalehtien, aikakauslehtien ja kirjojen erottaminen toisistaan ei ollut aivan selvää. Aikakauslehdissä saatettiin julkaista laajoja useiden sivujen mittaisia artikkeleita, jotka saattoivat jatkua useassa lehden numerossa. Toisaalta pienimmät kirjat olivat lähinnä vihkoja ja siten hyvin lyhyitä. Aikakauslehden ja kirjan saattoikin ulkonäön sijasta erottaa toisistaan ilmestymistiheyden mukaan, lehtiä julkaistiin useita numeroita, kirjan jäädessä yhteen. Sen sijaan sanomalehteä ja aikakauslehteä ei voitu vielä 1800-luvun loppupuolella erotella toisistaan ilmestymistiheyden mukaan. Aikakauslehtiä saatettiin julkaista viikoittain ja jotkut sanomalehdet ilmestyivät usean viikon välein tai päinvastoin. Sanomalehdet alkoivat kuitenkin erota selvästi aikakauslehdistöstä ajankohtaisiin tapahtumiin liittyvien juttujen ja ilmoitusasioiden osalta, joita sanomalehdet alkoivat julkaista.¹⁰

1800- ja 1900-lukujen vaihteessa sanomalehdet ja aikakauslehdet alkoivat erota toisistaan yhä selvemmin. Aikakauslehdet alkoivat erikoistua yhä enemmän spesifimpiin aihealueisiin ja kirjoittivat aiheista, jotka eivät ylittäneet uutiskynnystä sanomalehdissä. Sanomalehdet puolestaan alkoivat vuosisadan vaihteen lähestyessä julkaista yhä enemmän uutisluontoisia juttuja ja vähemmän tiedeluontoisia artikkeleita, joiden julkaiseminen siirtyikin lisääntyvässä määrin aikakauslehdille. Sanomalehtien ja aikakauslehtien tieto- ja tiedeartikkelit alkoivat myös erota toisistaan, sanomalehtien

⁹ Töyry 2005, 26.

¹⁰ Uino 1992, 41 – 43.

keskittyessä populaareihin suurelle yleisölle tarkoitettuihin julkaisuihin ja aikakauslehtien keskittyessä asioihin syvällisemmin ja tarkemmin.¹¹

Tekniikan nopea kehitys 1800-luvun lopulla loi edellytykset koko lehdistön kasvulle. Erityisesti kirjapainotekniikassa tapahtuneet kehitykset mahdollistivat lehtien nopeamman ja tehokkaamman painamisen. Pikapainimet syrjäyttivät käsikäyttöiset painimet samalla kun höyry-, kaasu- ja polttomoottorit syrjäyttivät lihasvoiman koneiden käyttövoimana. Paperin laatu parantui 1800-luvun lopulla huomattavasti selluloosan käytön myötä. Samalla painopaperin kulutus kasvoi voimakkaasti hintojen laskiessa. Lehtien artikkelit alkoivat saada samalla myös yhä monipuolisempaa kuvitusta kuvien valmistuksen kehittyessä. Aikaisemmin lehtien kuvitus oli tehty valmistamalla puulaattoja, joiden tekemiseen saattoi kulu useita päiviä. Ulkomaalaisten puulaattojen käyttö oli myös hyvin yleistä. 1900-luvun alussa lito- ja kemigrafisten menetelmien keksiminen mahdollisti valokuvien monistamisen lehtiin, kuvitus monipuolistui ja kotimainen kuvitus syrjäytti ulkomaalaisen kuvituksen. Erityisesti sanomalehtien, mutta jossain määrin myös aikakauslehtien toimituksen tehostamiseen vaikuttivat myös sähkeiden ja puhelinten tulo perinteisten kirjeiden ohelle, uutisia saatiin ympäri maailmaa yhä nopeammin. Lisäksi kirjoituskoneiden yleistymisen vaikutti artikkeleiden nopeampaan ja sujuvampaan kirjoittamiseen.¹²

Tekniikan kehittyminen vaikutti vuosisadan vaihteessa painamisen lisäksi myös lehtien jakeluun. Ennen rautateiden rakentamista postin kulku oli hyvin hidasta ja saattoi mennä viikkoja ennen kuin posti tavoitti vastaanottajan. 1880-luvulla rautateitse pääsi rautateitse Helsingistä Turkuun, Tampereelle ja Pietariin saakka. Helsinki olikin useiden lehtien toimitus- ja painopaikka, jolloin lehdet kulkivat postin mukana nopeasti maakuntiin jatkojakelua varten. Rautateiden kehitys oli nopeaa 1900-luvun alussa ja 1920-luvulle tultaessa juna saavutti Pohjois-Karjalan ja Lapin mahdollistaen lehtien nopeamman jakelun myös kaukaisimpiin maakuntiin. Lehdet saavuttivat maakuntien postitoimistot rautateitse nopeasti mutta jakelu edelleen tilaajille saattoi yhä 1900-luvun alussa olla hidasta ennen autojen yleistymistä ja tieverkon kehittymistä. Suurissa kaupungeissa tilanne alkoi olla jo 1900-luvun alussa hyvä lehtitilausten kannalta, sillä kaupungeissa lehtien tilaaminen suoraan kotiin tuli mahdolliseksi.¹³

¹¹ Leino-Kaukiainen 1992, 112 – 113.

¹² Leino-Kaukiainen 1992, 112 – 117.

¹³ Leino-Kaukiainen 1992, 117 – 118.

Rautateiden rakentamisen myötä radanvarsille rakennettiin myös rautatieasemia, jotka muodostuivat tärkeiksi lehtien irtomyyntipaikoiksi. Vuoteen 1911 mennessä rautiasemille oli perustettu 30 rautatiekirjakauppaa, jotka olivat tärkeitä lehtien myyntipaikkoja. Lehtien irtonumeroita alettiin myydä myös matkustajille suoraan junissa. Rautatiekirjakauppojen ohella tavanomaiset kirjakaupat olivat merkittäviä lehtien irtonumeroiden myyntipaikkoja. Vielä 1880-luvulla kirjakaupat sijaitsivat lähinnä kaupungeissa, joissa niitä vuonna 1883 oli 43. Reilut kaksikymmentä vuotta myöhemmin maaseudulla sijaitsevia kirjakauppoja oli jo 48, ja lehtien irtonumerot löysivät siten tiensä myös maaseutuväestön luettavaksi. Lehtiä pääsi lukemaan myös kirjastoissa, joiden määrä kasvoi voimakkaasti vuosisadan vaihteessa. Vuonna 1889 kirjastoja oli reilut 600 mutta jo 1910-luvulla niiden määrä oli kasvanut jo yli 2500:aan.¹⁴

1880-luvulle tultaessa valtaosa aikakauslehdistä oli uskonnollisia mutta samalla uskonnollinen aikakauslehdistö menetti asemiaan muille aikakauslehdille. Uusia aikakauslehtiä perustettiin erilaisten järjestöjen julkaisuiksi sekä harrastusten ympärille. Samoihin aikoihin tulivat myös Suomen ensimmäiset ammattilehdet sekä naistenlehdet.¹⁵ Uusia aikakauslehtiä perustettiin tiheään tahtiin, mutta toisaalta iso osa lehdistä jäi hyvin lyhytikäisiksi, jopa alle kahden vuoden. Aikakauslehtiä lakkautettiin jatkuvasti mutta uusia perustettiin yhä enemmän, joten aikakauslehdistö kasvoi voimakkaasti. Tarkkoja tilastoja aikakauslehtien kokonaislevikistä ei 1900-luvun alusta ole säilynyt, mutta lehdistöhistorioitsijoiden arvioissa kokonaislevikki oli 220 000 1900-luvun alussa.¹⁶ Huomioitavaa aikakauslehdistön kehityksessä 1800-luvun lopulla on myös suomenkielisen aikakauslehdistön kasvu verrattuna ruotsinkieliseen lehdistöön. Molemmilla kielillä julkaistujen aikakauslehtien määrät kasvoivat mutta suomenkielinen aikakauslehdistö ohitti ruotsinkielisen 1880-luvulle tultaessa, jolloin suomenkielisiä aikakauslehtiä oli 22 kappaletta ja ruotsinkielisiä 15. 1920-luvulle tultaessa suomenkielisten aikakauslehtien määrä oli kasvanut jo lähelle 250 kappaletta ja ruotsinkielisten noin 100:aan¹⁷

1800-luvun loppu ja 1900-luvun alku oli lähes kaikkien aikakauslehtiryhmien alkuaikaa Suomessa. Varhaisimmat tekniikkaa, ammatteja, taidetta ja viihdettä käsittelevät aikakauslehdet perustettiin tuona aikana. Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin

¹⁴ Leino-Kaukiainen 1992, 117- 120.

¹⁵ Leino-Kaukiainen 1992, 168 – 169.

¹⁶ Leino-Kaukiainen 1992, 127 – 129.

¹⁷ Leino-Kaukiainen 1992, 123.

tärkeintä keskittyä aatteellisten, poliittisten ja naistenlehtien perustamiseen, Uuden Huomenen ollessa yhdistelmä kaikkia kolmea edellä mainittua aikakauslehtiryhmää.

Suomen varhaisimmiksi jokseenkin poliittisiksi lehdiksi luokiteltavat aikakauslehdet olivat fennomaanien perustamat lehdet 1860- ja 1870-luvuilla, esimerkiksi Yrjö Koskisen *Kirjallinen kuukauslehti* sekä myöhemmin toiminut *Valvoja*. Vastaavasti myös svekomaanien piirissä perustettiin omia aikakauslehtiä 1800-luvun lopulla. Fennomaanien ja svekomaanien välisten kieliriitojen kuumentuessa Suomen aikakauslehdistön kentälle ilmestyivät myös ensimmäiset poliittiset pilalehdet, kuten fennomaanien *Pilkkakirves* sekä svekomaanien *Spets*. Ensimmäiset puoluepoliittiset aikakauslehdet olivat sosiaalidemokraattisen puolueen jäsenten perustamia, kuten sosiaalidemokraattisten naisten perustama *Työläisnainen* sekä nuorisolle suunnattu *Työläisnuoriso*. Vaikka varhaisimmat poliittiset aikakauslehdet perustettiin Suomella suuriruhtinaskunnan aikana, ei aika ollut vielä kypsä poliittisten aikakauslehtien voittokululle, joka koittaisi vasta Suomen itsenäistymisen ja puoluekentän laajentumisen jälkeen.¹⁸

1880-luvulla naisasialiike alkoi saada jalansijaa Suomessa kiinnittäen huomiota naisten asemaan ja koulutukseen. Ensimmäinen porvarillinen naisasialiike Suomen naisyhdistys perustettiin vuonna 1884 ja yhdistys alkoi julkaista *Koti ja yhteiskunta* –nimistä aikakauslehteä. Myöhemmät naisasialiikkeen ympärillä toimineet yhdistykset, kuten Naisasialiitto unioni julkaisivat myös omia aikakauslehtiään. Kuten aikaisemmin mainittiinkin, myös työväen piirissä alettiin julkaista naisille suunnattua *työläisnainen* –lehteä 1900-luvun alussa. Naisasialiikkeiden lehtien ohella naisille suunnattua kevyempiä aiheita sisältäneitä aikakauslehtiä alettiin julkaista 1910-luvulla, jolloin kotiaiheiset lehdet tulivat markkinoille. Tällaiset emännille suunnatut lehdet tulivat heti suosituiksi, kuten *Kotiliesi*, minkä tilaajamäärä oli 1920-luvun lopussa jo 79 000.

Suomen itsenäistyminen johti voimakkaaseen nationalistiseen ajatteluun Suomessa, ilmentyen esimerkiksi venäläisvastaisuutena sekä kiinnostuksena heimoaatteeseen. Heimoaate ja kiinnostus ylipäättään rajantakaiseen Itä-Karjalaan huipentui 1920-luvulla käytyihin heimosotiin suomalaisten vapaaehtoisten ja Neuvosto-Venäjän välillä useissa aseellisissa selkkauksissa. Heimoaateen myötä perustetun Akateemisen Karjala-Seuran heimoaate yhdistyi 1920- ja 1930-luvulla Suur-Suomi-aatteeseen ja

¹⁸ Leino-Kaukiainen 1992, 144 – 147.

venäläisvastaisuuteen. Heimoaatteen ja Akateemisen Karjala-seuran perustamisen myötä perustettiin aatetta ajavia aikakauslehtiä, kuten vuonna 1923 *Suomen Heimo*, *Ylioppilaslehti* sekä vuonna 1935 karjalaisperinteitä vaalinut *Viena-Aunus*. AKS:n ohella Suomessa toimi 1930-luvulla muitakin kansallishenkiseksi kuvattuja järjestöjä kuten Itsenäisyyden liitto ja Suomalaisuuden liitto, jotka pyrkivät edistämään ja vaalimaan suomalaisuutta sekä ajamaan suomen kielen asemaa. Myös nämä järjestöt julkaisivat omia aikakauslehtiään. Tässä yhteydessä kansallishenkisiksi aikakauslehdiksi voidaan lukea myös suojeluskuntien useat aikakauslehdet aina 1920-luvulta vuoteen 1944 saakka.¹⁹

Kansallishenkiset ja jopa äärikansalliset aikakauslehdet olivat porvarillisia ajaen valkoisen Suomen²⁰ asiaa. Varsinaiset porvarilliset puolueaikakauslehdet eivät kuitenkaan saaneet merkittävää jalansijaa itsenäistymisen ja talvisodan välisinä vuosikymmeninä. Puolueiden aikakauslehdet ja erityisesti porvarillisten puolueiden aikakauslehdet elivät kulta-aikaansa 1940- ja 1950-luvuilla, jolloin poliittisia aikakauslehtiä perustettiin huomattavasti enemmän kuin sisällissodan ja talvisodan välisinä vuosikymmeninä.

Itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä puolueiden aikakauslehtien määrä pysyi pienenä aikakauslehtien erikoistuessa yhä enemmän spesifeihin aihealueisiin. Ero sanomalehtiin oli tässä suhteessa merkittävä, sillä sitoutumattomat yleissanomalehdet vähenivät ja puoluesidonnaisten sanomalehtien määrä puolestaan kasvoi. Valtaosa Suomen valtakunnallisista päivälehdistä oli sitoutunut johonkin puolueeseen, kuten esimerkiksi Suomen suurin päivälehti *Helsingin Sanomat* edistyspuolueeseen. 1920- ja 1930-luvuilla tosin perustettiin tiheään tahtiin maakunnallisia sanomalehtiä, jotka poiketen valtakunnallisista lehdistä eivät olleet useassakaan tapauksessa puolueisiin sidottuja, vaan palvelivat ensisijassa paikallistason tiedonvälitystä.²¹

Aikaisemmin jo todettiin vasemmiston olleen ensimmäisenä liikkeellä puoluesidonnaisten aikakauslehtien perustamisessa ennen itsenäisyyden aikaa. SDP oli puolueista kaikkein aktiivisin aikakauslehtien julkaisija myös 1920-luvulla. Myös kommunistit perustivat joitakin aikakauslehtiä 1920-luvulla mutta ne kiellettiin hyvin

¹⁹ Leino-Kaukiainen 1992, 231 – 233.

²⁰ Valkoisella Suomella tarkoitetaan vuosien 1918–1944 välistä aikaa Suomessa.

²¹ Leino-Kaukiainen 1992, 189 – 190.

nopeasti. Äärivasemmiston aikakauslehdet elivätkin muun poliittisen aikakauslehdistön tavoin huippuaikansa vuosina 1945 - 1955.

Kaikkein aktiivisin aikakauslehtien julkaisija poliittisesta kentästä löytyi äärioikeiston keskuudesta 1930-luvulla. Lapuan liike perusti aikakauslehden *Aktivistin*, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1930 ja viimeisen kerran 1932. Pienempinä äärioikeistolaisina aikakauslehtinä mainittakoon myös *fascisti* ja *Tapparamies*.²² Varsinaisina äärioikeistolaisina puolueaikakauslehtinä olivat IKL:n ja sen alajärjestöiden julkaisemat aikakauslehdet 1930 - 1940-luvuilla. Isänmaallisen kansanliikkeen ideologisena aikakauslehtenä toimi vuosina 1933 – 1939 puolueen nimeä kantanut lehti *IKL*.²³ IKL:n nuorisjärjestöllä oli vuodesta 1934 lähtien oma aikakauslehtensä *Sinimusta*, jonka tarkoituksena oli ylläpitää IKL:n nuorisjärjestön yhteishenkeä ja suorittaa ulospäin propagandatoimintaa.²⁴ IKL:n naisjärjestö puolestaan julkaisi tämän tutkimuksen aiheena olevaa aikakauslehteä *Uutta Huomenta* vuosina 1938 – 1944. Muita pienempiä IKL:n aikakauslehtiä olivat turkulainen *Etuvartio* sekä puolueen joululehti *IKL:n joulu*.²⁵ Aikakauslehtien lisäksi IKL julkaisi aktiivisesti myös sanomalehtiä, joista suurimpana ja tunnetuimpana oli *Ajan Suunta* vuosina 1932 – 1944, jonka levikki oli valtakunnallisesti 12 000 – 15 000 lehteä. Vaikka kaikki IKL:n julkaisemat sanomalehdet eivät olleetkaan sivumääriltään suuria, oli jokaisella maakunnalla ainakin yksi IKL:n sanomalehti ja joissakin maakunnissa jopa useita. Kaikkiaan olemassa olonsa aikana IKL julkaisi kaikkiaan kolmeakymmentä sanomalehteä.²⁶ Onkin todettu IKL:n luoneen aikansa tehokkaimman puoluelehdistön Suomessa.²⁷ IKL:n ja koko muun Suomen äärioikeiston lehdistö kohtasi loppunsa välittömästi jatkosodan jälkeen valvontakomission saapuessa Suomeen. IKL ja sen lähellä olleet järjestöt lakkautettiin Neuvostoliiton painostuksesta. IKL:n lehdistö oli juridisesti erillään puolueesta, jolloin puolueen lakkautus ei sisältänyt IKL:n lehdistön kieltämistä. Lakkautetun IKL:n johto päätti kuitenkin Suomen edun nimissä lopettaa myös lehdistön toiminnan, jolloin myös tutkimuksen materiaalina toimiva Uusi Huomen -lehti lopetettiin.

²² Leino-Kaukiainen 1992, 194.

²³ Uola 1982, 275.

²⁴ Uola 1982, 298.

²⁵ Uola 1982, 276.

²⁶ Uola 1982, 270 – 274.

²⁷ Punkki 2002, 12.

1.5 Teoreettinen viitekehys

Suomalaisesta oikeistoradikalismista on ilmestynyt useita tutkimuksia, niin väitöskirjatasoisia tutkimuksia, pro graduja, kuin myös suurelle yleisölle suunnattuja teoksia. Aihe herättää helposti tunteita ja tutkimukset ovatkin saaneet kritiikkiä liian positiivisista tulkinnoista. Merkittävimmän IKL:n toimintaa käsittelevän teoksen kirjoittanut VTT Mikko Uola on kertonut saaneensa kritiikkiä juurikin liian positiiviseen sävyyn kirjoitetuista tutkimuksista.²⁸ Vuonna 2015 julkaistussa *Suomalaiset fasistit* teoksessa kirjoittajat puolestaan syyttävät suomalaista 1930-luvun äärioikeistotutkimusta liian positiivissävytteiseksi, väittäen tutkimuksen välttelevän Lapuan liikkeen ja IKL:n kutsumista fasistisiksi liikkeiksi.²⁹ Turun yliopiston poliittisen historian professorin Vesa Varesen mukaan poliittista aatetta tai puoluetta tutkiva historiantutkija joutuu helposti myös syytetyksi tutkimansa aatteen tai puolueen kannattajaksi, vaikka todellisia perusteita tähän ei usein ole.³⁰ Vastaavanlaisia vivahteita löytyy myös ulkomaisista tutkimuksista, kuten esimerkiksi Espanjassa Francon diktatuuria käsittelevissä tutkimuksissa, joissa tulkinnot sijoittuvat usein ääripäihin, syyttäen toisiaan liian positiivisista tai negatiivisista tulkinnoista.³¹ Tällaisessa tilanteessa ajaututaan myös syyttämään tutkijoita poliittisiksi, mikäli historiantulkinnot eivät miellytä omaa kantaa.

Isänmaallista kansanliikettä on, kuten todettua tutkittu paljon pro graduissa ja väitöskirjoissa. Nämä tutkimukset ovat keskittyneet hyvin rajattuihin aihealueisiin tai yksittäisiin henkilöihin, eikä laajempaa IKL:n tutkimusta ole Mikko Uolan vuonna 1982 ilmestyneen teoksen jälkeen tehty. Laajemmalle ja tuoreelle IKL-analyysille olisikin tilausta, sillä Uolan tutkimuksesta alkaa olla jo aikaa ja uudet näkökulmat mahdollisesti uusien lähteineen olisivat tervetulleita. Ongelmallista onkin Uolan teoksen kattavuudesta huolimatta, että lähes kaikki IKL:n toimintaa sivuavat tekstit, kuten yleisteokset, viittaavat vain yhteen teokseen.

IKL:n naisia ei ole juuri tutkittu, eikä spesifisti Uusi Huomen lehteä tai järjestöä. IKL:n ja Uuden Huomenen näkyvintä naista, Hilja Riipistä, on tutkittu kattavasti, muiden IKL:n naisten jäädessä kuitenkin varjoon. Seuraavassa esittelen tämän tutkimuksen kannalta merkittävimmät aihealueeseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset.

²⁸ Punkki 2002, 10.

²⁹ Silvennoinen, Tikka, Roselius 2016, 18 – 24.

³⁰ Vares Vesa: Puoluelähteet-luento 7.9.2016.

³¹ Asiaa käsittelee esimerkiksi Stanley G Paynen vuonna 2015 julkaistussa kirjassa *Franco personal and political biography*.

Kattavin isänmaallisen kansanliikkeen toimintaa käsittelevä teos on Mikko Uolan vuonna 1982 julkaisema *Sinimusta veljeskunta – Isänmaallinen kansanliike 1932 – 1944*. Uolan teos on oikeastaan ainoa kattava ja koko IKL:n historiaa käsittelevä teos. Kirjassaan Uola on käyttänyt alkuperäislähteinä IKL arkiston asiakirjoja, lakkauttamisen jälkeen tehtyjä arkistoja ja haastatellut vielä 1980-luvun alussa elossa olleita IKL:n aktiiveja. Uolan teos on tutkimuskirjallisuutena monissa Suomen 1930-luvun historiaa käsittelevissä teoksissa ja sitä voidaankin pitää IKL:n historian perusteoksena. Tämän tutkimuksen aiheena olevan Uusi Huomen järjestön lehteä Uola ei kirjassaan käsittele kuin muutamalla sivulla. Uola kuvaa kirjassaan Uuden Huomenen perustamiseen johtaneita tapahtumia ja toteaa Uusi Huomen-järjestön toiminnan keskittyneen lähinnä järjestölehden julkaisemiseen. Uolan teos antaa hyvän pohjan jatkaa syvemmin Uusi Huomen-lehden tutkimista.

Tämän tutkimuksen aihetta sivuaa Mikko Punkin vuonna 2002 Turun yliopistossa Suomen historian oppiaineessa tekemä pro gradu-tutkimus *Isänmaallisen kansanliikkeen ihmiskäsitys*. Tutkimuksessa Punkki kirjoittaa yhdessä luvussa myös IKL:n käsityksistä sukupuolirooleista. Punkin mukaan IKL käsitti sukupuolet tasavertaisiksi, eikä tuonut esille sukupuolten eroja. Punkin mukaan tasavertaisuudesta huolimatta IKL näki naisten paikan olevan konservatiivisesti kotona äiteinä ja vastuussa lasten kasvatuksesta. Punkin mukaan naisten tuli olla myös poliittisesti aktiivisia ja propagoida aatteensa puolesta ja antaa panoksensa maanpuolustustyössä.³²

Kolmantena tähän tutkimukseen liittyvänä aikaisempaan tutkimukseen on FT Kaarle Sulamaan kirjoittamat tutkimukset Uuden Huomenen päätoimittajasta Hilja Riipisestä. Sulamaa on julkaissut vuonna 1995 kirjan *Hilja Riipinen, Lapuan lotta*, joka on Riipisen elämäkerta. Kirjassa Sulamaa kuvaa Riipisen poliittisen toiminnan alkamisen, osallistumisen Lapuan liikkeen toimintaan ja kansanedustajakauden. Kirjassa on käsitelty myös Riipisen toimintaa Lotta Svärd-järjestön merkittävänä toimijana. Kirjassa Sulamaa käsittelee lyhyesti Uuden Huomenen perustamiseen johtaneina tapahtumia, mutta lehden kirjoituksia tai sisältöä kirjassa ei käsitellä. Sulamaa toteaa Uuden Huomenen olleen Hilja Riipiselle eräänlainen Lotta Svärd-lehden korvike, jouduttuaan sivuun Lottien toiminnasta.³³ Sulamaan kirja on kuitenkin tärkeä tutkimuskirjallisuuden kannalta, erityisesti taustoittaessa Uuden Huomenen syntyä.

³² Punkki 2002, 133 – 139.

³³ Sulamaa 1995, 192 - 198

Lähimpänä omaa tutkimustani on Eeva Kotiojan vuonna 2013 kirjoittama Pro gradu naisten nationalistisesta toiminnasta vuosina 1932 – 1944. Kotioja on gradussaan tutkinut oikeistoradikaaleihin liikkeisiin liittyneiden kansallismielisten naisjärjestöjen toimintaan, ottamalla tutkimukseensa mukaan IKL:n naisjärjestön ja Akateemisen naisten Karjala-seuran (ANKS). Kysymyksenasettelussa Kotioja on tutkimuksessaan ottanut näkökulmakseen tutkia, keitä naisia kansallismielisissä järjestöissä toimineet olivat ja miten liikkeet toimivat. Kotioja on ottanut tutkimukseensa mukaan myös liikkeiden naisihanteen ja siihen vaikuttaneet ulkopuoliset tekijät.³⁴ Kotioja on tutkimuksessaan tullut johtopäätökseen, jonka mukaan kansallismielisten naisten naisihanne liittyi äiteyteen ja taistelutahtoon.³⁵ Kotioja on tutkimuksessaan myös todennut IKL:n naistoimikunnan ja Uuden Huomenen jäsenten olleen hyvin pitkälti samoja kaikkien kuuluessa myös Lotta Svärd-järjestöön.³⁶ Kotiojan tutkimus käsittelee kansallismielisiä naisia ennen kaikkea organisaatiotason kautta kuvaten naisten järjestäytymistä ja toimintaa IKL:n ja AKS:n sisällä useiden lähteiden kautta. Kotiojan tutkimus onkin tärkeässä roolissa oman tutkimukseni taustoittamisen kanssa, erityisesti taustoittaessa IKL:n naisten organisoitumista naistoimikunnaksi ja lopulta Uusi Huomen -järjestöksi. Kotiojan tutkimuksessa naisihanne on tutkimuksen yksi alaluku, jolloin omalle tutkimukselleni jää runsaasti tilaa. Kotiojan tutkimus ei käsittele naiskuvaa esimerkillisten naisten, kulttuurin ja koulutuksen kautta, joita itse otan tutkimukseen mukaan. Mielestäni *Uusi Huomen* vaatii oman tutkimuksensa ja siten syvällisemmän analyysin, siinä missä Kotioja on käyttänyt *Uutta Huomenta* yhtenä monista lähteistä. Kotiojan tutkimukset palvelevat omaa tutkimusta erinomaisesti Uuden Huomenen taustoittamisen kannalta, jolloin tämä tutkimus ei vaadi organisaation tutkimista.

³⁴ Kotioja 2013, 6

³⁵ Kotioja 2013, 72 – 73.

³⁶ Kotioja 2013, 2.

2. Uusi Huomen IKL:n naisjärjestönä

2.1 IKL 1932 – 1944

Isänmaallinen kansanliike perustettiin Hämeenlinnassa kesällä 1932 jatkamaan Lapuan liikkeen poliittisia tavoitteita. Liikettä oli perustamassa oikeistolaisia vaikuttajia laajalta rintamalta, kuten monia kokoomuslaisia poliitikkoja, Lapuan liikkeen aktiiveja, Akateemisen Karjala-seuran aktiiveja sekä Lapuan liikkeen toimintaan kuulumattomia akateemisia henkilöitä. Aluksi isänmaallisesta kansanliikkeestä pyrittiinkin muodostamaan yleisporvarillinen puolueista riippumaton kansaliike, joka ei osallistuisi vaaleihin, eikä sortuisi Lapuan liikkeen virheisiin eli väkivaltaiseen toimintaan.³⁷

Yleisporvarillisista suunnitelmista poiketen IKL lähti pian perustamisensa jälkeen muuttamaan puolueen kaltaiseksi organisaatioksi. Aluksi kansanliikettä tukeneet ruotsinkieliset oikeistopiirit erkaantuivat liikkeestä IKL:n ottaessa jyrkän aitosuomalaisen ohjelman, pyrkien kaventamaan ruotsin kielen asemaa. Kielikysymyksessä IKL asettuikin täysin eri linjoille Lapuan liikkeen kanssa, joka oli pysyttäytynyt kielikysymyksestä erossa ja näin ollen saanut myös ruotsinkielisen oikeiston tuen. IKL ei ollut myöskään kaikkien suomenkielisten Lapuan liikkeen kannattajien mieleen, sillä joidenkin mielestä IKL otti liikaa etäisyyttä Lapuan liikkeeseen, eikä esimerkiksi vaatinut tarpeeksi voimakkaasti Lapuan liikkeen johdon vapauttamista vankilasta. Keskustaryhmien ja vasemmiston keskuudessa IKL nähtiin Lapuan liikkeen jatkeena ja sen toiminnan laillisuutta epäiltiin.³⁸

Vuoden 1932 perusohjelmansa mukaan IKL määritteli toimintansa lähtevän Lapuan liikkeen toiminnan pohjalta. Käytännössä IKL:n ohjelman mukaan tämä tarkoitti sisällissodan saavutusten turvaamista, kommunismin ja sosialismin vastustamista, puoluevastaisuutta, sekä armeijan ja suojeluskuntien tinkimätöntä tukemista.³⁹

IKL:n ohjelma ja ulkoiset tunnukset saivat vaikutteita ulkomailta, erityisesti Mussolinin Italiasta. Italialaisen mallin mukaan IKL otti tavoitteekseen luoda korporatioihin perustuvan edustuslaitoksen, joka tulisi korvaamaan puolueisiin perustuneen eduskunnan. Idean taustalla oli ajatus yhteiskunnasta, jossa työnantajien ja työntekijöiden ristiriidat voitaisiin poistaa korporatistien avulla, jolloin ei olisi puolueriitoja, vaan kansa

³⁷ Uola 1982, 35 -46.

³⁸ Uola 1982, 42 – 43.

³⁹ Isänmaallisen kansanliikkeen yleiset ohjelmaperusteet 1932.

voisi seistä yhdessä rintamassa ulkoisia vihollisia ja sosialismia vastaan.⁴⁰ IKL:n johdossa kaavailtiin erilaisia vaihtoehtoja korporatistiseksi malliksi, mutta varsinaista virallista ehdotusta ei koskaan kuitenkaan annettu. Italiasta tulleet ulkoiset tunnukset liittyivät ennen kaikkea roomalaiseen tervehdykseen, sekä sinimustien univormujen käyttöön. Italiasta saapui myös poliittisia vieraita Suomeen IKL:n kutsumana ja Mussoliniin suhtauduttiin ihailevasti, vaikka IKL:n johto totesikin, ettei italialainen fasismi suoraan kopioituna sopinut Suomeen. Hitlerin johtamaan Saksaan ei suhtauduttu täysin luottavaisesti, esimerkiksi natsien uskonnonvastaisuus herätti epäilyksiä. Saksaan suhtauduttiin myös hyvin viileästi sen jättäessä Suomen taistelemaan yksin talvisodassa. Toisaalta Hitleriä arvostettiin johtajana, joka onnistui poistamaan sosialistit Saksan politiikasta.

Vaikka IKL halusi lakkauttaa puolueet ja siirtyä ammattikuntiin perustuvaan edustukseen eli korporatismiin, ei demokratiaa oltu kokonaan hävittämässä. IKL vaati esimerkiksi tasavallan presidentin valitsemista suoran vaalin kautta ilman valitsijamiehiä. IKL halusi ottaa myös kansanäänestyksen käyttöön tärkeiden kysymysten osalta. Toisaalta kansanliike vaati hallitukselle paljon olemassa olevia valtuuksia laajempia oikeuksia, sillä juuri heikon hallitusvallan ajateltiin johtavan poliittiseen peliin ja tehottomiin ratkaisuihin.

Fasistien tavoin IKL vetosi politiikassaan työväestöön ja pyrkimykseen parantamaan työväen oloja. Heti perustamisvaiheessaan IKL laati erillisen työväenohjelman, joka sisälsi vaatimuksia sosiaalihuollon kehittämisestä, työväestön asunto-olojen parantamisesta, sekä työttömyyden torjunnasta. IKL:n mielestä työväestö oli tasavertainen väestönosa muiden kanssa ja sen asemaa oli parannettava. Ehtona työväestön olojen parantamiselle oli kuitenkin täydellinen luopuminen sosialismiin tähtäävistä ajatuksista. Sosialismi oli IKL:n mielestä suurin uhka paitsi Suomelle, niin myös koko maailmalle. Työväen asemaa oli ajettava, jotta sosialismille ei jäisi tilaa. Perustipa IKL oman työntekijäjärjestönsä kilpailemaan SAK:n kanssa. IKL sai houkuteltua työväestöä vain hyvin marginaalisesti, sillä monille sisällissodan kokeneille IKL edusti kaikkien jyrkintä valkoista Suomea.

IKL ajoi 1930-luvun kontekstissa jopa hyvinkin radikaaleja sosiaalireformistisia ajatuksia ja esimerkiksi kokoomus syytti IKL:ää sosialismista. Kuitenkin pohjimmiltaan

⁴⁰ Uola 1982, 70 – 73.

IKL oli konservatiivinen liike. IKL oli liikkeenä hyvin uskonnollinen ja kristillisiä arvoja korostava. Liikkeen tilaisuudet olivat hyvin uskonnon värittyneitä, ja liikkeen aktiiveihin kuului huomattavan paljon pappeja ja piispoja. Uskonnollisuus olikin myös yksi fasismista erottavista tekijöistä, sillä monet fasistiset liikkeet olivat uskontoa vastustavia tai uskontoon välinpitämättömästi suhtautuvia. Fasisteista poiketen IKL ei ollut kehitystä ja futurismia esille tuonut liike, vaan päinvastoin korosti perinteistä maaseudun konservatiivista elämää ja uskontoa sen osana.

Maanpuolustukseen osalta IKL vaati painokkaasti koko 1930-luvun panostuksia puolustusmäärärahoihin, pitäen varmana Neuvostoliiton hyökkäystä Suomeen ennemmin tai myöhemmin. Myös suojeluskuntien asemaa pidettiin tärkeänä ja panostuksia vaadittiin niiden toimintaan. Ulkopoliittisesti IKL:n mielestä Suomi oli Euroopassa yksin ja vain Suomi itse vastaisi omasta puolustuksestaan viime kädessä. Saksan hyökkäävä ulkopoliittikka ei saanut varauksetonta kannatusta ennen jatkosotaa, jonka jälkeen tosin IKL uskoi Saksan voittoon loppuun saakka. Mussolinin Italia sai paljon ihailua IKL:n piiristä, mutta maan ulkopoliittikkaa ei aina tuettu, esimerkiksi IKL suhtautui hyvin ristiriitaisesti Italian suorittamaan Abessinian miehitykseen, jota osa IKL:n johtohahmoista vastusti imperialistisena hyökkäyksenä itsenäistä valtiota vastaan.⁴¹ Sosialismia ja kaikkea vasemmistolaisuutta vastustettiin ympäri Eurooppaa IKL:n puheenvuoroissa ja vaikkapa Espanjan sisällissodan aikana IKL tuki lausunnoissaan kenraali Francisco Francon kansallisia joukkoja painokkaasti.

IKL:n johtajaksi otettiin Lapuan liikkeen näkyvimpänä johtajana toiminut Vihtori Kosola, joka tosin istui vankilassa IKL:n perustavan kokouksen aikana. Kosolan ottaminen johtajaksi oli lähinnä myönnytys Lapuan liikkeen aktiiveille, joille haluttiin näyttää IKL:n jatkavan Lapuan liikkeen perintöä. Todellisuudessa Vihtori Kosola ei käyttänyt IKL:ssä juuri minkäänlaista valtaa ja hänet syrjäytettiin kansaliikkeen johdosta vuonna 1936. IKL:n ylin johto oli akateemisesti koulutettujen miesten käsissä, todellisena johtajinaan filosofian tohtori Vilho Annala ja rikosoikeuden professori Bruno Salmiala. Annalasta tuli myös virallisesti IKL:n johtaja Kosolan kuoleman jälkeen.⁴² Toisin kuin IKL:n ihailemassa Mussolinin fasistisessa Italiassa, IKL ei koskaan kyennyt luomaan

⁴¹ Punkki 2002, 129.

⁴² Annala oli tosiasiaa syrjäyttänyt Kosolan jo ennen Kosolan kuolemaa, mutta Kosolan kuolema sattui osumaan juuri syrjäyttämisen jälkeisiin päiviin.

vahvaa johtajakulttia, vaikka halua tähän suuntaan olikin.⁴³ Vihtori Kosola kärsi pahoista alkoholiongelmista ja häntä pidettiin IKL:n johdon keskuudessa lähinnä riesana, Vilho Annala puolestaan oli kiinnostunut taloustieteilijänä taloudellisista asioista, ei kansanjoukkojen kiihottamisesta. Sen sijaan räikeitä puheenvuoroja esittivät IKL:n kansanedustajista lapualainen rovasti K.R Kares, nuorisajohtaja Elias Simojoki⁴⁴ sekä opettaja Hilja Riipinen, joiden puheenvuorot olivat IKL:n johdonkin mielestä usein liian radikaaleja, johdon peläten niiden lietsovan väkivaltaa.

Vuonna 1933 IKL irtaantui lopullisesti ajatuksesta yleisporvarillisesta liikkeestä ja päätti lähteä mukaan eduskuntavaaleihin. Vielä vuonna 1933 IKL oli läheisissä väleissä kokoomuksen kanssa, eikä kokoomuksen ja IKL:n erottaminen toisistaan ollut aina selvä asia.⁴⁵ Vaalikampanjassaan IKL hyökkäsi voimakkaasti puoleisiin perustuvaa järjestelmää vastaan, syyttäen muita puolueita poliittisista lehmänkaupoista ja ryhmätujen ajamisesta. Erityisen hyökkäyksen kohteena olivat SDP ja Maalaisliitto, joista ensimmäisen lakkauttamista IKL vaati. IKL pelotteli myös sosialismin vaaralla ja muistutti vuodesta 1918, jolloin sosialistit olivat aloittaneet kapinan. Vaaleissa 1933 IKL sai eduskuntaan 14 kansanedustajaa ja liikkeen eduskuntaryhmä pysyikin noin kymmenessä edustajassa aina liikkeen lakkauttamiseen vuoteen 1944 asti. Heti vaalien 1933 jälkeen kokoomus teki pesäeron IKL:n kanssa, jolloin kansanliike joutui eristetyksi eduskunnassa. Isänmaallista kansanliikettä syytettiin diktatuuripyrkimyksistä vasemmasta ja oikealta sitä epäiltiin jopa sosialismista. IKL käytti lehdistössä ja eduskunnassa erittäin hyökkäviä puheenvuoroja muita puolueita vastaan ja voidaan sanoa IKL:n olleen jonkinlaisessa sotatilassa jatkuvasti muiden puolueiden kanssa. Tilannetta kuvaavat hyvin oikeusministeri Urho Kekkosen epäonnistuneet ja periaatteessa laittomat yritykset lakkauttaa IKL vuonna 1938. IKL:n ylin johto tosin pyrki ajoittain yhteistyöhön muiden oikeistopuolueiden kanssa IKL:n radikaalisuuden puolestaan tyrmätessä kaiken poliittisen yhteistyön muiden puolueiden kanssa.

IKL pidettiin itsesäänselvyytenä oppositiossa aina jatkosotaan asti, jolloin IKL:n puheenjohtaja Vilho Annala otettiin Jukka Rangellin hallitukseen toiseksi kulkulaitosministeriksi. Pian jatkosodan jälkeen IKL:n kohtaloksi koitui Suomen ja Neuvostoliiton väliseen rauhansopimukseen liittynyt ehto fasististen liikkeiden

⁴³ Vahvan johtajan puuttuminen aiheutti jatkuvasti kriittistä keskustelua IKL:n sisällä. Paradoksisesti vahvaa johtajaa vaatinutta puoluetta johdettiin demokraattisesti toimivan johtokunnan toimesta.

⁴⁴ K.R Kares ja Elias Simojoki olivat mukana myös Uuden Huomenen avustajakunnassa.

⁴⁵ Uola 1982, 167 – 178.

lakkauttamisesta. Eduskunta äänesti IKL:n lakkauttamisen puolesta ja IKL lakkautti omat yhtiönsä ja lehtensä Suomen kansan yleisen edun nimissä, vaikka IKL:n lakkauttaminen puolueena ei periaatteessa tarkoittanutkaan lehtien kieltämistä. IKL:n kanssa saman aikaan lakkautettiin muun muassa Lotta Svärd, suojeluskunnat, Akateeminen Karjala-seura sekä sisällissodan rintamamiesten järjestöjä. IKL:n kansanedustajat ja muut aktiivit jatkoivat tavallista elämää sodan jälkeen, monien jopa noustessa korkeisiin virkoihin. Esimerkiksi Vilho Annalasta tuli taloustieteen professori ja Bruno Salmiala jatkoi normaalisti virassaan rikosoikeuden professorina Helsingin yliopistossa eläköityen 1960-luvulla. Osa IKL:n entisistä kansanedustajista palasi sittemmin eduskuntaan muiden puolueiden jäseninä. Joitakin yksittäisiä henkilöitä painostettiin eroamaan viroistaan kommunistien toimesta, mutta oikeustoimilta tai henkilökohtaiselta ahdistelulta IKL:n entiset aktiivit säästyivät.

Isänmaallisen kansaliikkeen äänestäjistä suurimman osan on arveltu olevan pappeja, upseereja, virkamiehiä, opettajia, yliopisto-opiskelijoita ja varakkaampia talonpoikia. Nuorison ja opiskelijoiden keskuudessa IKL oli erityisesti varsin suosittu. IKL:n aktiivinen nuorisojärjestö hävisikin koossaan ainoastaan sosiaalidemokraateille. Akateeminen Karjala-seura oli opiskelijoiden järjestö ja AKS:n ollessa kiinteässä yhteydessä IKL:n kanssa sai IKL kannatusta opiskelijoiden keskuudesta. IKL:n kansanedustajapaikat pysyivät kymmenen edustajan paikkeilla aina lakkauttamiseen saakka puolueen jääden poliittiselta vaikutusvallaltaan marginaaliseksi. Jäsenmäärä kuitenkin kasvoi koko 1930-luvun saavuttaen yli 80 000 jäsentä talvisodan kynnyksellä. IKL:n jäsenmäärä olikin verrattaen huomattava, sillä esimerkiksi maalaisliiton jäsenmäärä ylsi 1930-luvulla noin 40 000:een.⁴⁶

2.2 Hilja Riipinen ja Uuden Huomenen perustaminen

Isänmaallisen kansanliikkeen näkyvät henkilöt ja kaikki kansanedustajat olivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta miehiä, liikkeen ollessa siten korostetun miehinen. Poikkeuksen IKL:n miehisiin riveihin teki filosofian maisteri Hilja Riipinen, jonka toiminta vaikutti keskeisesti Uusi Huomen -järjestön ja lehden perustamiseen. Tutkimusaiheen kannalta on syytä käydä tässä kohdin läpi Hilja Riipisen poliittisia mielipiteitä ja yhteiskunnallista toimintaa.

⁴⁶ Kotioja 2013, 19.

Hilja Riipinen⁴⁷ syntyi vuonna 1883 Oulujoella melko vaatimattomiin oloihin, mutta tästä huolimatta hänen perheensä kustansi hänelle koulutuksen Oulun tyttökoulussa.⁴⁸ Riipinen menestyi koulussa loistavasti ja tästä syystä hänelle tuli mahdolliseksi jatkaa opintoja yliopistossa. Hilja Riipinen luki Helsingin yliopistossa saksaa ja venäjää, valmistuen filosofian maisteriksi.⁴⁹ Hän oli jo nuoruusvuosillaan ollut vakaasti naisasianainen ja kannatti tyttöjen kouluttamista tasavertaisesti poikien kanssa, olihan hän itsekin saanut korkean koulutuksen.⁵⁰

Hilja Riipinen toimi venäjän kielen opettajana lyhyitä jaksoja eri paikkakunnilla ennen asettumistaan Lapualle, jossa hän tuli viettämään loppuelämänsä. Lapualla Riipinen opetti saksaa Lapuan yhteiskoulussa ja hän tuli tunnetuksi erittäin kovaa kuria pitävänä opettajana. Riipisen kuria pelkäsivät jopa jotkut oppilaiden vanhemmat, mikä kertoo Riipisen voimakkaasta auktoriteetista Lapuan kyläyhteisössä.⁵¹ Lapualla Hilja Riipinen meni myös naimisiin opettajakollegansa kanssa. Hilja Riipinen ei kuitenkaan jäänyt kotirouvaksi, sillä hänen mielestään naisilla oli yhtäläinen oikeus luoda uraa ja olla samalla perheenäiti.

Hilja Riipinen IKL:n sinimustassa univormussa. *Uusi Huomen*.

⁴⁷ Hilja Riipinen oli syntymänimeltään Hilja Micklin.

⁴⁸ Sulamaa 1995, 18 – 21.

⁴⁹ Sulamaa 1995, 24 – 25.

⁵⁰ Sulamaa 1995, 32 – 33.

⁵¹ Sulamaa 1995, 36 – 39.

Politiikkaan Hilja Riipinen ei osallistunut ennen Suomen itsenäistymistä mainittavasti, vaikkakin nuoruusvuosinaan hän kannatti vanhasuomalaista puoluetta ja arvosteli sosialismia.⁵² Sisällissodan aikana Riipinen organisoi naisia valkoisen armeijan huoltoon liittyvissä asioissa ja osallistui itsekin valkoisten joukkojen huoltoon. Sisällissota vaikutti Hilja Riipiseen voimakkaasti, terrori ja punakaartien kapina laillista hallitusta vastaan sai Riipisen pitämään sosialismia pahimpana vihollisena ihmiskuntaa vastaan. Sisällissodasta alkoikin Hilja Riipisen leppymätön taistelu sosialismia vastaan. Sodan jälkeen Riipinen oli myös organisoimassa lottien toimintaa, nousten merkittävään asemaan järjestössä, jopa järjestön toiseksi vaikutusvaltaisimmaksi henkilöksi.

1920-luvulla Hilja Riipinen kuului kokoomukseen ja oli puolueen listoilta valittuna Lapuan kunnanvaltuustoon. Riipisen toiminta poliittisissa kokouksissa oli monesti ehdotonta, hän saattoi esimerkiksi jättää kokoukset kesken, mikäli hänen kantansa ei voittanut. Tyttöjen koulutuksen ja naisten työssäkäynnin lisäksi Hilja Riipinen puhui innokkaasti naisten poliittiseen toimintaan osallistumisen puolesta ja toivoi mahdollisimman paljon naisia ehdolle eduskunta- ja kunnallisvaaleihin.

Hilja Riipinen oli mukana Lapuan liikkeen toiminnassa alusta alkaen ja häntä voidaan pitää yhtenä liikkeen perustajista. Riipinen kuului Lapuan liikkeessä siihen siipeen, joka vaati aktiivisesti tekoja kommunismin hävittämiseksi ja on epäilty Riipisen ajatusten olleen *Työn Äänen*⁵³ lehtipainon tuhoamisen taustalla.⁵⁴ On myös kerrottu tarinaa, jonka mukaan Riipinen oli mukana keskusteluissa, joissa suunniteltiin koko Suomen hallituksen muiluttamista itärajalle.⁵⁵ Lapualaisvuosien aikana Hilja Riipinen valittiin myös ensimmäisen kerran kansanedustajaksi, puolueenaan Kokoomus ja vaalipiirinä Uusimaa. Riipinen tuli valituksi perustuslakivaliokuntaan ja tullen siellä tunnetuksi äärimmäisen voimakkaista puheenvuoroista kommunistilakien puolesta.⁵⁶

Kokoomuksen kansanedustajana Riipinen asettui puolueen äärimmäiseen oikeaan laitaan, jopa siinä määrin, että häntä voidaan pitää ainoa kansanedustajana joka puolusti Lapuan liikkeen toimia varauksettomasti. Hän myös suhtautui hyvin penseästi koko eduskuntatyöhön ja koki, ettei eduskunnassa saatu mitään aikaiseksi, asioista vain

⁵² Sulamaa 1995, 26 – 27.

⁵³ *Työn Ääni* oli Vaasassa ilmestynyt vasemmistolainen lehti, jonka painopaikan Lapuan liike tuhosi vuonna 1930.

⁵⁴ Sulamaa 1995, 137 – 139.

⁵⁵ Sulamaa 1995, 181.

⁵⁶ Sulamaa 1995, 143 – 145.

keskusteltiin.⁵⁷ Mäntsälän kapinasta Riipinen ei omien sanojensa mukaan tiennyt etukäteen yhtikäs mitään hänen ollessa Helsingissä tapahtumien aikana. Kapinoitsijat saivat Riipiseltä ymmärrystä ja eduskunnassa hän torjui vasemmalta tulleet arvostelut muistuttamalla vasemmiston aloittamasta kapinasta vuonna 1918.⁵⁸

Vuoden 1933 eduskuntavaalien alla Riipinen ei ollut kovinkaan innostunut lähtemään ehdokkaaksi hänen kyllästyttyään eduskuntatyön hitauteen. Myös aviomiehen terveysongelmat lisäsivät vastahakoisuutta asettua ehdolle. Kokoomuksen aktiivit saivat kuitenkin taivuteltua Riipisen mukaan ehdokkaaksi ja hän lähtikin jälleen Kokoomuksen listoille. Kyseisiin vaaleihin Kokoomus lähti vaaliliitossa vastaperustetun Isänmaallisen kansanliikkeen kanssa. Riipinen ei ollut mukana perustamassa IKL:ää eikä hän oikeastaan edes kiinnittänyt huomiota koko järjestön perustamiseen.⁵⁹ Vaaleihin Riipinen lähti julistamalla sosialidemokratian vaarallisuutta sekä oikeiston yhdistämistä. Riipinen tulikin valituksi eduskuntaan mutta sai pian huomata oikeiston olevan kaikkia muuta kuin yhtenäinen. Riipinen kuului Kokoomuksessa puolueen oikeampaan laitaan. Kokoomuksen hajottua IKL:n ja varsinaisen Kokoomuksen eduskuntaryhmiin oli luonnollista, että Riipinen liittyi IKL:n eduskuntaryhmään.

Isänmaallisessa kansanliikkeessä Hilja Riipinen näki enemmän konkreettista työtä kuin Kokoomuksessa, mutta tästä huolimatta hän suhtautui edelleen penseästi eduskuntatyöhön.⁶⁰ IKL:n piirissä Riipistä voidaan pitää puolueen kaikkein äärimmäistä laittaa edustaneena henkilönä. Riipinen ei esimerkiksi nähnyt IKL:n nuorisojärjestön potentiaalisen radikalisoitumisen olevan vaarallista, vaikkakin Riipinen ei ollut innostunut liian nuorten lasten osallistumisesta politiikkaan.⁶¹ Riipinen kannatti myös kuolemanrangaistuksen käyttöönottoa, sillä hänen mukaansa Suomen vasemmistolaisuus oli aiheuttanut moraalista rappiota ja rikollisuuden kasvua, jonka vuoksi äärimäinen rangaistus tulisi palauttaa.⁶² Riipisen ehdottomuus ja hyvin jyrkät mielipiteet ajoivat hänet törmäyskurssille IKL:n johdon kanssa, joka halusi kaikin keinoin välttää laittomuuksia etsien ajoittain yhteistyötä muiden oikeistopuolueiden kanssa. Riipinenhän ei suostunut joustamaan lainkaan ja piti IKL:n johdon toimia osoituksena heikkoudesta.

⁵⁷ Sulamaa 1995, 146 – 148.

⁵⁸ Sulamaa 1995, 149 – 153.

⁵⁹ Sulamaa 1995, 153 – 156.

⁶⁰ Sulamaa 1995, 159 – 161.

⁶¹ Sulamaa 1995, 177.

⁶² Sulamaa 1995, 169.

Riipinen ei myöskään ymmärtänyt IKL:n johdon varauksellista suhtautumista kansallissosialistiseen Saksaan tai fasistiseen Italiaan.⁶³ IKL:n johto pelkäsi jatkuvasti Riipisen radikalismia ja mahdollista provokaatiota laittomuuksiin, joista IKL oli alusta asti halunnut pysyä erossa. Tilanne johti lopulta siihen, ettei IKL:n johto voinut hyväksyä Riipistä johtamaan IKL:n perustettavaa naisjärjestöä Riipisen radikaalien puheiden ja arvaamattomuuden vuoksi.

Isänmaallisen kansanliikkeen alkuaikoina pohdittiin erillisen naisjärjestön perustamista, mutta päädyttiin lopulta ratkaisuun, jossa naiset ja miehet kuuluivat tasavertaisina samoihin paikallisjärjestöihin. Erillisen naisjärjestön ajateltiin muodostuvan pelkäksi ompeluseuraksi ja tätä ei haluttu tapahtuvan. IKL:n naiset perustivat kuitenkin oman naistoimikuntansa, jolle ei annettu mitään virallista asemaa IKL:n sisällä. Toimikunnan puheenjohtajaksi valittiin Anni Wallenius, kenraali ja IKL-aktiivi K. M Walleniuksen vaimo. Monet toimikunnan jäsenistä olivat niin ikään IKL:n toiminnassa näkyvästi olleiden miesten puolisoita, kuten IKL:n pääsihteerin vaimo Kerttu Ala-Kulju.⁶⁴ Isänmaallisen kansanliikkeen naistoimikuntaan kuului naisia Akateemisesta naisten Karjala-seurasta, ja käytännössä toimikunnan näiden jäsenet olivat ANKS:n jäseniä.⁶⁵ ANKS oli suosittu järjestö yliopistojen naisopiskelijoiden keskuudessa ja näin ollen naistoimikunnan jäsenet olivat niin ikään korkeasti koulutettuja naisia.

Naistoimikunnan tehtävät muodostuivat hyvin nopeasti niiksi, joita oltiin aikaisemmin pelätty eli ompeluseuran pitämiseksi ja kahvilatoiminnan pyörittämiseksi. 1930-luvun puolestavälistä alkaen IKL:n naiset vaativat yhä ponnekkaammin naisten ottamista mukaan kansanliikkeen johtoon, tähän vaatimukseen miehinen johto ei kuitenkaan reagoinut mitenkään. IKL:n johto piti ongelmallisena Hilja Riipisen poikkeuksellisen voimakasta asemaa IKL:n naisten keskuudessa peläten Riipisen hyökkäävän poliittisen linjan vahingoittavan IKL:n toimintaa. Tilanne kärjistyi lopulta tilanteeseen, jossa IKL:n johtomiehet päättivät ottaa naisten toimikunnan kokouksen haluunsa, toisin sanoen miehet syrjäyttivät naiset heidän omassa naistoimikunnassaan. Kaiken takana vaikuttivat ristiriidat IKL:n johdon ja Riipisen välillä. Naisjärjestöön liittyneet ongelmat johtivat lopulta ratkaisuun, jossa perustettiin Uusi Huomen järjestö IKL:n naisille järjestön ollessa

⁶³ Sulamaa 1995, 183 – 184.

⁶⁴ Kotioja 2013, 21- 22.

⁶⁵ Kotioja 2013, 2.

kuitenkin juridisesti itsenäinen ja organisaatiotasolle erillään isänmaallisesta kansanliikkeestä.⁶⁶

2.3 Uusi Huomen, järjestö ja lehti

”Arvoisat lukijat! Vakuutan, että tarvitsemme tämän lehden. Kansallis-isänmaallisen naisen sanan. Sellaisen, joka johtaa meitä kansalliseen uuteen huomeneen”

”Tämän uuden naisten ja kotien lehden tahdomme omistaa uuden kansallisen tien etsinnälle. Tahdomme herättää valaisemalla ajan tapauksia. Olemme poliittisia, emme sitä kiellä. Tahdomme suoraan sanoa, minkä näemme. Tulemme paljastamaan ne vaarat, jotka kansainvälisissä tuho-opeissa ennenkaikkea marxilaisuudessa, kommunismissa ja marxilaisessa sosialismissa, materialismissa, ateismissa, näitä suojelevassa höllässä vapaamielisyydessä ja kaiken tuon liepeillä kulkevassa moraalien rappeutumisessa kansaamme uhkaavat”⁶⁷

Näillä sanoilla julisti päätoimittaja Hilja Riipinen Uusi Huomen-lehden tarkoitusta vuonna 1938 ilmestyneessä lehden näytenuumerossa. Riipisen mielestä lehdellä näyttää olevan selvä poliittinen tavoite IKL:n poliittisen ohjelman julistajana Suomea uhkaavien vaarojen ollessa juuri samoja, joista IKL varoitti koko olemassa olonsa ajan. Uusi Huomen oli kuitenkin muidenkin kuin Hilja Riipisen lehti ja toisenlaisen kuvan lehden tarkoituksesta antavat ensimmäisessä numerossa olevat kirjoitukset, joissa lehden lukijat saivat esittää toiveitaan lehden suhteen. Esimerkiksi maalaisruustinna Pohjois-Pohjanmaalta kirjoitti seuraavaa:

”Älkööt siitä tulkoon vain taistelulehti, vaan ennenkaikkea kasvattava, rakentava, kaikkeen hyvään innostava, monipuolinen, pirteä, ajan ilmiöitä seuraava, kristillis-isänmaallisen hengen läpätunkema naisten oma lehti.”

Lähes kaikki toivoivat lehdeltä isänmaallisuutta ja kristillisyyttä, mutta pohjalaisen maalaisruustinnan tavoin lehdeltä kaivattiin pirteyttä ja jopa hauskuutta. Toivottiin myös, että vältettäisiin liian raskaita kirjoituksia. Lehdeltä toivottiin isänmaallisten asioiden lisäksi myös käytännön neuvoja talouden hoitamisessa, lasten kasvattamisessa ja kodin viihtyisyyden luomisessa. Toisin sanoen, lehdeltä ei toivottu pelkästään poliittista julistusta, vaan myös arkisempia asioita. Pääkirjoituksen lehteen laati aina päätoimittaja Hilja Riipinen. Muiden kirjoittajien joukossa oli tunnettujen julkisessa elämässä

⁶⁶ Uola 1982, 314 – 318.

⁶⁷ Uusi Huomen, näytenuumero 1938.

vaikuttaneiden miesten vaimoja, kuten professori V. A. Koskenniemen vaimo Vieno Koskenniemi⁶⁸, IKL:n puheenjohtajan Vilho Annalan vaimo Mirjam Annala ja kenraali K. M. Walleniuksen vaimo Anni Wallenius. Erityisesti ulkopoliitikasta kirjoitti kansainliitossa palveluksessa kansainvälisen uran luonut Armi Hallstén-Kallia⁶⁹. Lehden toimitussihteerinä toimi Elsa Vuorjoki.⁷⁰ Valtaosa lehteen kirjoittaneista naisista kuului lehden avustajakuntaan heidän ollessa myös IKL:n naisten aktiivisimpia jäseniä. Erityisesti laajemmat aukeamman tai kahden pituiset jutut olivat avustajakuntaan kuuluvien henkilöiden kirjoittamia, mutta pienempiä juttuja ja mielipidekirjoituksia olivat laatineet myös muut, toisi sanoen lehden tavalliset lukijat. Ammatilliselta taustaltaan lehteen kirjoittaneet henkilöt näyttävät olleen erityisesti opettajia, maatalojen emäntiä sekä akateemisten miesten vaimoja eli useassa tapauksessa kotirouvia. Näin ollen Uuden Huomenen artikkelien kirjoittajat mukailivat yhteiskunnalliselta taustaltaan IKL:n yleistä linjaa.

IKL:n naisjäseniä puolueen univormuissa etualalla. Museokeskus Vapriikki.

⁶⁸ Vieno Koskenniemi oli Lapuan liikkeessä toimineen teollisuusvaikuttajan Juhani Pohjanpalon tytär.

⁶⁹ Armi Hallstén-Kallian veli oli IKL:n kansanedustaja R. G. Kallia.

⁷⁰ Filosofian maisteri Elsa Vuorjoki oli naimisissa AKS:n puheenjohtajan Yrjö Vuorjoen kanssa.

Kysymykseen, olivatko kaikki lehden kirjoittaneet tai lehteä tilanneet naiset myös IKL:n jäseniä on mahdotonta saada täydellistä vastausta. Jäsenluetteloa puolueen jäsenistä ei ole, eikä lehdestä myöskään käy ilmi oliko lehden tilaamiselle edellytys kuuluminen puolueeseen. Oman tulkintani mukaan puolueen jäsenkirja ei ollut edellytys lehden tilaamiselle tai siihen kirjoittamiseen. Perustan tulkintani siihen, ettei Uusi Huomen järjestönä ollut *de jure* IKL:n alainen, lisäksi lehdessä vedottiin lehden lukijoihin, jotta nämä olisivat levittäneet tietoa lehdestä uusien lukijoiden saamiseksi. Olennaisempi kysymys puolueeseen kuulumisen sijaan on mielestäni se, olivatko kaikki lehden lukijat ja kirjoittajat aatteellisesti IKL:n takana. Oman tulkintani mukaan kaikkien kirjoittajien ja lukijoiden oli jollain tasolla oltava IKL:n aatteen takana. Vuonna 1938 *Uuden Huomenen* ensimmäisen numeron ilmestyessä puolueen perustamisesta oli kulunut jo kuusi vuotta sen ollessa selvästi oma puolueensa omine kannattajineen. IKL oli puolueena kummajainen ja erottautui täysin omanlaisella politiikalla ja retorisella hyökkäävyydellään. Kaikenlaiset sekaannukset ja päällekkäisyydet Kokoomuksen kanssa olivat jääneet jo kauaksi taakse, eivätkä puolueet olleet enää käytännössä väleissä. Isänmaalliselle kansanliikkeelle olikin jo tässä vaiheessa kehittynyt oma kannattajien ja aktiivien joukko, joten kaikki lehden lukijat olivat varmasti tietosia Uuden Huomenen asemasta IKL:n naisjärjestön lehtenä. Vaikka Uusi Huomen -järjestö ja lehti olivat virallisesti itsenäisiä puolueesta, ei kiinteä yhteys lehden ja puolueen välillä jää epäselväksi. Lehti sisälsi runsaasti IKL:n ravintoloiden ja kauppojen mainoksia, IKL:n johtomiesten haastatteluja, eikä muista puolueista puhuttu kovinkaan arvostavasti. Epäselväksi ei siis jää, että kyseessä oli tosiasiaassa yksi IKL:n lehdissä. Lehdestä saa kaiken kaikkiaan vaikutelman, jonka mukaan lehdessä kirjoittivat pienen järjestön naiset toisilleen jakaen pääpiirteittäin saman ajatusmaailman.

Uuden Huomenen kirjoitukset vaihtelivat hyvin laidasta laitaan, joskin lehdissä toistuivat samat osiot, kuten pääkirjoitus, kirjoitukset ansioituneista naisista ja Raamatun katkelmat. Lehdessä kirjoitettiin kansainvälisestä politiikasta paitsi ideologisella tasolla, mutta myös ottamalla kantaa ajankohtaisiin teemoihin, kuten Espanjan sisällissotaan. Lehdessä käsiteltiin hyvin paljon sisällissodan muistamiseen liittyneitä asioita, joskin talvi- ja jatkosodan myötä näistä sodista kirjoitettiin paljon. Sotaan liittyen lehdessä pohdittiin myös naisten roolia kriisien aikana. Toisaalta lehdessä kirjoitettiin maatalouteen ja kotitöihin liittyvistä asioista, erityisesti naisten kannalta. Lastenkasvatus sai myös paljon huomiota lehdessä. Uusi Huomen sisälsi myös huomattavan paljon mainoksia, joista

valtaosa oli IKL:n kauppojen mainoksia, mutta osan ollessa myös tavanomaisten yritysten kuten lääkäriasemien mainoksia. Vuoden 1944 viimeisissä numeroissa IKL:n näkyvyys lehdistä katosi kokonaan IKL:n toiminnan lakatessa aselevon myötä. Viimeisissä numeroissa kirjoitettiin kulttuurista ja taiteilijanaisista, poliittisten asioiden jäädessä pois. Monenlaisia artikkeleita lehdessä yhdisti ennen kaikkea uskonnollisuus ja isänmaallisuus. Uskonto oli näkyvästi osa lehteä, jokainen numero sisälsi psalmeja tai muita lyhyitä katkelmia raamatusta. Ylipäätään uskonto ja kristillisyys mainitaan lähes kaikissa asiayhteyksissä. Samalla lailla mainittiin myös isänmaa ja isänmaallisuus. Lähes jokaisessa lehden tekstissä haluttiin ajaa isänmaan asiaa ja kirjoittajat esitellään tai esittäytyvät isänmaallisina.

3. Naiset ja maanpuolustustyö

Maanpuolustus ja erityisesti naisten osallistuminen maanpuolustukseen oli *Uuden Huomenen* kaikkein hallitsevin teema. Lehden kirjoittajat olivat vakuuttuneita kansainvälisen tilanteen kärjistymisen johtavan ennemmin tai myöhemmin jonkinlaiseen konfliktiin Euroopassa, erityisesti sosialismin vaaraa korostettiin tunnettuun IKL:n tapaan. Sosialismi uhkasi Suomea ja muuta Eurooppaa Neuvostoliitosta mutta myös Suomen sisältäpäin Uuden Huomenen muistuttaen jatkuvasti vuoden 1918 vasemmiston kapinasta laillista hallitusta vastaan. Sosialismin uhatessa Suomea oli naisten otettava paikkansa miesten rinnalla osana maanpuolustusta. Uusi Huomen näki miesten tehtävänä aseellisen maanpuolustuksen mutta naisten osallistuminen huoltoon ja muihin tukitehtäviin katsottiin modernissa sodassa yhtä tärkeäksi kuin aseeseen tarttumisen. Mielestäni yksi Uuden Huomenen päätarkoituksista palstatilan perusteella näyttää olleen kannustaa naisia osallistumaan maanpuolustukseen ja kertoa keinoista sekä mahdollisuuksista, joilla isänmaallinen nainen voisi osallistua Suomen puolustamiseen.

Tässä luvussa tutkin Uuden Huomenen määrittelemiä naisten rooleja osana maanpuolustusta. Aluksi lähden tarkastelemaan lehden kirjoituksia sisällissotaan osallistuneista valkoisen puolen naisista, sillä nämä naiset määrittelivät Uuden Huomenen mukaan myös 1930-luvun lopulla ja tulevaisuuden naisten tehtävät osana maanpuolustusta. Sisällissotaan osallistuneet naiset olivat näyttäneet mihin naiset pystyivät ja minkälaista toimintaa naisilta odotettiin. Tämän jälkeen lähden tarkastelemaan lehden määrittelemiä tapoja, joilla naisten odotettiin osallistuvaan maanpuolustustyöhön ja mitä maanpuolustus konkreettisesti tarkoitti naisten osalta. Tämän tutkimuksen osio naisten maanpuolustuksesta tulee saamaan kaikkein suurimman osan tutkimuksesta, sillä maanpuolustus oli lehden hallitsevin teema ja sen kautta käsiteltiin myös äiteyttä, joka oli niin ikään tärkeä osa naiseutta Uudessa Huomenessa.

3.1 Sisällissodan valkoiset naiset esimerkin näyttäjinä

”Uusi aika on synnyttänyt uuden naisen. Jo ennen vapaussotaa olivat naiset mukana Pohjanmaalla ja muuallakin, auttoivat etappityössä ja missä voivat. Heti vapaussodan alkaessa ryhtyivät naiset aktiiviseen avustustyöhönsä. Toiset lähtivät muonittajina rintamalle kestäen samat vaivat ja rasitukset miestoverinsa. Toiset sairaanhoitajina, neuloivat, kutoivat, hankkivat ruokavaroja rintamalle lähetettäväksi. Lyhyesti, Suomen

nainen ryhtyi aktiiviseen maanpuolustukseen ja löysi siitä itselleen uuden työnsä, joka oli jo kauan kaivannut hänen altista kättään⁷¹”

Uuden Huomenen näytenuumerossa vuonna 1938 kirjoitettiin naisten maanpuolustustyöstä. Kirjoituksessa harmiteltiin, ettei Suomen historian naisista ole kirjoitettu historiantutkimuksessa juuri mitään, ja kuinka nainen on jäänyt sodista kertovissa kirjoissa täysin miehen varjoon. Kirjoituksessa pohdittiin maanpuolustukseen aktiivisesti osallistuneita naisia kyllä olleen, mutta jälkiä heistä ei ollut jäänyt. Kirjoituksen mukaan uusia aikoja oli kuitenkin saapunut sisällissodan myötä ja nainen oli nyt astunut aktiivisesti osaksi maanpuolustusta. Vanhakantaisille ajatuksille naisten sivussa pysymiselle maanpuolustuskysymyksessä ei ollut enää sijaa.⁷²

Uusi *Huomen* loi aktiivisesti kuvaa maanpuolustukseen osallistuvasta uudenlaisesta naisesta, joka ei enää jäisi kotiin, vaan ottaisi aktiivisen roolin. Sisällissota näyttää olleen *Uuden Huomenen* kirjoitusten mukaan käännekohta naisen maanpuolustustyössä, ennen sotaa naiset olivat olleet passiivisia mutta sodan aikana isänmaalliset naiset olivat näyttäneet mihin naiset pystyvät. Aktiivinen toiminta kriisin aikana näyttääkin olleen tärkeä elementti kansallis-isänmaallisessa naiskuvassa.

Uuden Huomenen kirjoitukset ansioituneista naisista antavat hyvän kuvan siitä, minkälaista toimintaan naisilta käytännössä odotettiin maanpuolustusasiassa. *Uuden Huomenen* kirjoituksissa ansioituneet naiset olivat ottaneet osaa jääkäri liikkeen toimintaan⁷³ ja toimineet lehden epäitsekkäästi, lähettäen perheenjäseniään rintamalle taistelemaan valkoisten joukkoihin. Ehkäpä kaikkein esimerkillisintä toimintaa sisällissodan aikana oli näyttänyt AKS:n marttyyriin Bobi Sivénin äiti Siiri Sivén:

”Rouva Sivén oli eräs noista pelottomista aseenkantajanaisista, jotka oman henkensä uhalla auttoivat Helsingin suojeluskuntalaisia v. 1918. Vieläpä hän lähetti pienen tyttärensä kuljettamaan pommikuormaa läpi punaisen kaupungin, äidin sydämen vapistessa kauhusta.”⁷⁴

Siiri Sivén oli asettanut paitsi oman henkensä niin myös lapsensa hengen vaaroille alttiiksi valkoisen Suomen puolesta ja toiminut näin esimerkkiä näyttäen. Samanlaisia

⁷¹ Maanpuolustustyö naisen sarkana. Uusi *Huomen*, näytenuumero 1938.

⁷² Maanpuolustustyö naisen sarkana. Uusi *Huomen*, näytenuumero 1938.

⁷³ Ansioituneita naisia: Jääkärisisaret Ruth Munck ja Saara Rampanen. Uusi *Huomen* 2/1939.

⁷⁴ Ansioituneita naisia: Rouva Siiri Sivén. Uusi *Huomen* 7/1939.

kirjoituksia naisten esimerkillisestä toiminnasta on lehdissä useita. Esimerkiksi vuoden 1939 kahdeksannessa numerossa kirjoitettiin Karoliina Viukarista, joka oli sisällissodan aikana uhmannut punaisten päällikköä, majoittanut talossaan valkoisia joukkoja ja ennen kaikkea lähettänyt miehensä ja poikansa taistelemaan valkoisiin joukkoihin. Karoliina Viukarin isänmaallisuutta korosti entisestään koko Viukarin perheen kuuluminen isänmaalliseen kansaliikkeeseen.⁷⁵ Karoliina Viukarin tapaan poikansa rintamalle lähettäneitä naisia kunnioitettiin suuresti, ja erityisesti perheenjäsenensä sisällissodassa menettäneitä muistettiin lehden kirjoituksissa. Menetetty läheinen oli henkilökohtainen tragedia mutta samalla uhri Suomen vapauden puolesta.

Sisällissota näyttää olleen käännekohta naisen roolin kannalta maanpuolustuskysymyksessä. Sisällissodassa valkoisten puolella toimineiden naisten nostaminen esimerkilliseen asemaan linkitty selvästi IKL:n sisällissotanostalgiaan, jonka jo Lapuan liike oli aloittanut. Lapuan liike oli noussut omasta mielestään puolustamaan valkoisen Suomen voittoa ja IKL ilmoitti jo perusohjelmansa ensimmäisessä kohdassa puolustavansa vapaussodan voittoa.⁷⁶ Myös vuoden 1933 eduskuntavaaleissa IKL lähti kampanjoimaan valkoisen Suomen muistolla ja sen puolustamisella.⁷⁷ Isänmaallista kansanliikettä voidaan pitää eräänlaisena vuodesta 1918 kiinnipitäneenä liikkeenä, joka ei hyväksynyt ajan hengen ja politiikan muuttumista. Suomalaista nationalismia tutkinut FT Tuomas Tepora on kirjoittanut siitä, kuinka IKL yritti omia valkoisen Suomen uhrit ja heidän muistamisensa 1930-luvulla. IKL järjesti muuan muassa omien tunnuksiensa alla muistojuhlia sankarihaudoilla. Uhrien omiminen ja politisoiminen aiheutti suurta ärtymystä muissa porvarillisissa puolueissa, joiden mielestä IKL ei omistanut yksinoikeutta valkoisiin uhreihin.⁷⁸

Samalla tavalla kuin IKL yritti omia itselleen valkoisen Suomen uhrit, yritti Uusi Huomen omia valkoisia tukeneet naiset. Esimerkillinen nainen oli osallistunut osaltaan sotaan ja näitä naisia edustivat nyt Uusi Huomen ja IKL. Naiskuva aktiivisesti huoltoa tukevasta naisesta on hyvin samankaltainen kuin valkoisen armeijan johdon käsitys naisten roolista sisällissodan aikana. Valkoisen puolen johtohan oli kehottanut naisia osallistumaan aktiivisesti joukkojen huoltoon, kuten varusteiden valmistukseen, muonitukseen ja

⁷⁵ Eräs vapaussodan sankariäiti. Uusi Huomen 8/1939.

⁷⁶ Isänmaallisen kansanliikkeen yleiset ohjelmaperusteet.

⁷⁷ Saarinen 2015, 14.

⁷⁸ Tepora 2011, 182.

sairaanhoidon.⁷⁹ Tässä mielessä *Uuden Huomenen* naiskuva maanpuolustuskykyssä oli lähtöisin sisällissodan ajalta ja noudatteli valkoisen armeijan naiselle osoittamaa tehtävää.

Kansainvälisesti vertaillen valkoisten joukkojen naisille osoittamat tehtävät ja naiskuva on hyvin samankaltainen Espanjan sisällissodassa kansallismielisten joukkojen naisten tehtävien ja naiskuvan kanssa. Suomen valkoisten joukkojen lailla Espanjan kansallisissa joukoissa naisten tehtävinä oli joukkojen huolto, haavoittuneiden hoito, lippujen valmistaminen joukoille ja isänmaallisina äiteinä toimiminen.⁸⁰ Sodanaikaisesta samankaltaisuudesta huolimatta naisten osallistuminen työelämään ja poliittiseen päätöksen tekoon muodostui hyvin erilainen Espanjan falangien ja IKL:n välillä, kuten myöhemmin tässä tutkimuksessa tulen osoittamaan.

3.2 Tärkein velvollisuus kuulua Lotta Svärdiin

”Naistenkin ensimmäisiä isänmaallisia velvollisuuksia on kuulua maanpuolustusjärjestöön tai tukea sitä työtä. Nyt juuri on sen toiminnan aika. Ja tehtävää on kaikille, joilla on tahtoa palvella⁸¹”

- Hilja Riipinen

Uusi Huomen perustettiin vuonna 1938, jolloin sisällissodasta oli kulunut jo kaksikymmentä vuotta. Sisällissodassa valkoisen armeijan puolella olleet naiset olivat esimerkillisellä toiminnallaan näyttäneet miten naisten tuli sotatilanteessa toimia. Vaikka valkoinen armeija olikin sisällissodan voittanut ja porvarillinen yhteiskuntajärjestys oli taattu, oli aktiiviselle maanpuolustustyölle tarvetta, niin miesten kuin naistenkin osalta. Miehillä aktiivinen maanpuolustustyö tarkoitti ennen kaikkea osallistumista suojeluskuntien toimintaan pakollisen asepalveluksen lisäksi. Suojeluskunnat jatkoivat valkoisen armeijan henkistä perintöä ja turvasivat viime kädessä aseellisesti porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen. Suojeluskunnat opettivat ja pitivät aktiivisesti yllä maanpuolustushenkeä ja käytännön maanpuolustustaitoja, kuten aseiden käsittelyä. Suunnitelmien mukaan suojeluskunnat muodostivat sotatilanteessa Suomen armeijan selkärangan.

⁷⁹ Lintunen 2009, 280 – 284.

⁸⁰ Carbayo-Abengoazar 2001, 78 – 80.

⁸¹ On varustauduttava, Uusi Huomen 14 - 15/1939.

Valkoista armeijaa sisällissodassa oli tukenut suuri vapaaehtoisten naisten joukko, jonka tehtävänä oli ollut ennen kaikkea huollon järjestäminen armeijalle. Naiset olivat olleet esimerkiksi järjestämässä muonitusta, ompelemassa vaateita ja lippuja armeijan tarpeisiin. Valkoista armeijaa tukeneiden naisten toiminta ei päättynyt sisällissodan päättymiseen toukokuussa 1918. Kuten miehet suojeluskuntien kautta, niin myös naiset halusivat jatkaa aktiivisesti maanpuolustustyötä ja varautua uuden mahdollisen kriisin varalle. Valkoisten naisten järjestöt olivat melko kirjavat vuosina 1918 - 1919 suojeluskuntienkin aseman ollessa vielä epäselvä. Vuodesta 1919 lähtien suojeluskunnat saivat lainmukaisen asemansa osana Suomen puolustusta ja myös suojeluskuntia tukevaa naistoimintaa voitiin alkaa kehittää järjestäytyneempään muotoon.⁸²

Suojeluskuntia tukevan naisjärjestön virallisena perustamisena voidaan pitää suojeluskuntien ylipäällikön Georg Didrik von Essenin 29.02.1919 antamaa päiväkäskyä, jossa ylipäällikkö määritteli naisten suojeluskuntavelvollisuudet:

- Velvollisuus auttaa saniteettitilojen valmistuksessa
- Velvollisuus auttaa varusteiden hankkimisessa
- Velvollisuus olla valmiina toimimaan sairaanhoitajina ja keittäjinä liikekannallepanon sattuessa
- Velvollisuus juhlien järjestämisen avulla koota varoja suojeluskuntia tukevan naisyhdistyksen toimintaan.

Suojeluskuntia tukevaa naisyhdistystä nimitettiin ylipäällikön päiväkäskyssä Lotta Svärdiksi.⁸³ Järjestössä oli alusta alkaen selvää, että järjestön maanpuolustustyö olisi hyvin käytännöllistä. Lotat jakautuivat neljään jo sisällissodan aikana muodostettuihin jaostoihin, jotka olivat lääkintä, muonitus, varustyö sekä keräystoiminta. Näissä jaostoissa perehdyttiin oman jaoston erikoistoimintaan ja järjestettiin koulutusta jotta tiedot ja taidot pysyivät jatkuvasti ajan tasalla. Jaostojen lisäksi lotat jakaantuivat vielä kolmeen eri jäsenyyppiin, kannattaviin jäseniin, huoltolottiin ja toimenlottiin. Kannattavat jäsenet olivat usein vanhempaa väkeä, joka osallistui toimintaansa oman harkintansa mukaan, sekä kevyempiin tehtäviin kuten ompelutoimintaan. Huoltolottien ja toimenlottien tehtävät jaostoissa olivat samat, mutta keskeinen ero näiden kahden jäsenyyppin välillä oli sitoutuminen liikekannallepanoon. Toimenlotat olivat kirjallisen

⁸² Pohls&Latva-Äijö 2009, 14 – 20.

⁸³ Pohls&Latva-Äijö 2009, 19 – 21.

sopimuksensa perusteella velvoitettu liikekannallepanon sattuessa lähtemään osaksi armeijan huoltoa, kun taas huoltolottien työn järjestelyt tapahtuivat paikallisesti suullisesti sopien.⁸⁴ Hilja Riipisen toteamuksen mukaan tehtäviä riitti kaikille.

Suojeluskuntien tavoin Lotta Svärd oli järjestönä oikeistolainen, vaikkakin se pysyi puoluepolitiikasta erossa. Lottiin kuului naisia kaikista porvarillisista puolueista ja järjestöä voidaankin pitää yleisoikeistolaisena. Yleisoikeistolaisena liikkeenä Lotta Svärd joutui 1930-luvun alkuvuosina määrittelemään paikkansa oikeistossa Lapuan liikkeen noustessa poliittiseksi vaikuttajaksi. Kuten koko suomalainen oikeisto, myös lottajärjestö tuki aluksi Lapuan liikkeen toimintaa, joka tähtäsi kommunistien toiminnan lopettamiseen Suomessa. Kommunismivastaisuuden lisäksi Lapuan liikkeen julistama isänmaallisuus ja puoluepelin yläpuolella oleminen sopivat hyvin lottajärjestön omaan julistukseen, jonka mukaan lottajärjestö oli niin ikään puolueista erossa ja isämaan asialla. Vuosien 1929 – 1932 lottien keskusjohtokunnan kahdestatoista jäsenenestä ainakin viisi antoi vahvasti tukensa Lapuan liikkeen toiminnalle. Oikeistoradikaalia toimintaa tukeneet johtokunnan jäsenet muodostivat sittemmin IKL:n naisjärjestötoiminnan ytimen.⁸⁵

Lapuan liikkeen vaikutuksesta eduskunta sääti 1930-luvun alussa sarjan lakeja, jotka käytännössä tekivät kommunistien toiminnan laittomaksi. Lapuan liikkeen suosima P. E. Svinhufvud valittiin myös presidentiksi, joka voimisti osaltaan oikeistolaista suuntausta Suomen 1930-luvun politiikassa. Kommunistien toiminnan kieltäminen ja Svinhufvudin nouseminen presidentiksi oli oikeiston enemmistön mielestä riittävää ja kommunistien toiminnan nousu oli siten estetty. Osalle Lapuan liikkeen aktiiveista tilanne ei vielä ollut riittävä ja toiminta alkoi radikalisoitua. Ympäri Suomea tapahtui useita väkivaltaisuuksia, kuten kommunisteiksi epäiltyjen henkilöiden väkivaltaisia muilutuksia itärajalta. Väkivaltaisuuksien saivat monet hylkäämään aikaisemmin kannattamansa Lapuan liikkeen. Lopullisesti Lapuan liike menetti loputkin maltillisen oikeiston tuesta Mäntsälän kapinan seurauksena. Lottajärjestö joutui Lapuan liikkeen radikalisoitumisen seurauksena myös vaikeaan tilanteeseen. Osa lottien johtohenkilöistä oli selvästi antanut tukensa Lapuan liikkeelle, näkyvimpänä tukijana lotista Hilja Riipinen.

Lapuan liikettä ja sitä seurannutta isänmaallista kansanliikettä tukeneita näkyvissä asemassa olevia lottia ei voitu suoranaisesti erottaa lottajärjestöstä, sillä esimerkiksi Hilja

⁸⁴ Pohls&Latva-Äijö 2009, 163 - 169.

⁸⁵ Pohls&Latva-Äijö 2009, 68 – 73.

Riipinen oli suosittu Pohjanmaan lottien piirissä ja erottaminen olisi saattanut ajaa jäseniä eroamaan lotista. Toisaalta oikeistoradikalismiin oli tehtävä pesäero, sillä ei haluttu jäsenkatoa lottajärjestön ja radikaalin oikeiston yhteyden takia. Maalaisliitto oli jo Mäntsälän tapahtumien jälkeen ottanut selvän pesäeron äärioikeistoon ja kokoomuskin vuoden 1933 eduskuntavaalien jälkeen. Tässä tilanteessa lottajärjestö ei mitenkään voinut jäädä tukemaan äärioikeistoksi muodostunutta Isänmaallista Kansanliikettä. Muutamat lottajärjestön johtokunnassa istuneet Lapuan liikettä kannattaneet henkilöt siirtyivät erinäisiin virkoihin, kuten Uudessa Huomenessakin myöhemmin vaikuttanut Eevi Solanne Hartolan kansanopiston johtajaksi. Katri Langinkoski puolestaan erotettiin kavallusepäilyjen vuoksi. Näin oikeistoradikalismia tukeneista jäsenistä päästiin melko vähin äänin eroon, eikä jäsenkatoa tullut. Kuten aikaisemmin kerroin kappaleessa 2.2 Hilja Riipisestä tuli ongelma lottajärjestölle mutta hänenkin erottamiseltaan vältyttiin. 1930-luvulla lottajärjestö otti entistä selvemmän kannan pysyä erossa puolueista ja politiikasta. Lottajärjestö ei rajoittanut jäsentensä kuulumista poliittisiin liikkeisiin, jolloin jäsenistä koostui kaikkien porvarillisten puolueiden kannattajista, myös IKL:n. Hilja Riipisen poistaminen lottajärjestön johdosta osoitti politiikan tuomisen lottajärjestöön olevan kielletty, vaikka jäsenten toiminen poliittisissa liikkeissä olikin sallittua.

Lotta Svärd oli näkyvässä roolissa *Uuden Huomenen* numeroissa ja yksi lehden välittämän naiskuvan ydinpiirteistä olivatkin lotat. Lotat olivat lehdessä jopa niin näkyvässä roolissa, että Lotta Svärd-järjestöön kuuluminen oli jopa itsestään selvyys *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneille naisille. Uuden Huomenen voimakas myötämielisyys Lotta -järjestöä kohtaan oli luonnollista, varsinkin kun otetaan huomioon Lapuan liikkeen ja IKL:n voimakas tuki suojeluskunnille, joiden naisjärjestö Lotta Svärd oli. IKL vaati jo perustamisestaan lähtien suuria panostuksia suojeluskuntien toimintaan ja voidaan olettaa kaikkien IKL:n jäsenten kuuluneen tai vähintään suhtautuneen myötämielisesti suojeluskuntajärjestöön. Suojeluskunnat ja Lotta Svärd olivat paitsi näkyvimmit maanpuolustusjärjestöt 1930-luvun Suomessa niin myös sisällissodan valkoisen armeijan muiston vaalijoita. Sisällissodan muisto oli erityisen tärkeää Lapuan liikkeelle ja isänmaalliselle kansanliikkeelle, joten jo tämä pelkkä sisällissodan muistaminen yhdisti niitä näiden kahden maanpuolustusjärjestön kanssa, vaikka tukea isänmaalliselle kansanliikkeelle ei maanpuolustusjärjestöiltä tullut, ainakaan virallisesti. Hilja Riipisen ja muutaman muun äärioikeistoon kuuluneen lotan poistaminen lottien johdosta ei näytä

vaikuttaneen Uuden Huomenen tai IKL:n voimakkaaseen myötämielisyyteen lottajärjestöä kohtaan. Lottien puheenjohtajan Fanni Luukkosen ja Hilja Riipisen keskinäiset viileät välitkään eivät näkyneet *Uudessa Huomenessa*, sillä Luukkosesta kirjoitettiin ylistävä kirjoitus lehden vuoden 1940 neljännessä numerossa.⁸⁶

Uuden Huomenen välittämän naiskuvan ja Lotta Svärdin yhteys käy ilmi jo tarkasteltaessa lehden kirjoitusten yhteydessä olevia valokuvia. Harvoissa artikkeleissa mukaan on liitetty kuva artikkelin kirjoittajasta, mutta mikäli kirjoittajasta on kuva, esiintyy hän useassa tapauksessa pukeutuneena lottapukuun. Lottapuvussa kuvattuja kirjoittajia lehdessä ovat esimerkiksi Sylvi Sarajas⁸⁷ ja Selma Salmela⁸⁸. Lottapuku tulee esille myös useassa numerossa mukana olleesta osiosta, joissa kirjoitettiin ansioituneista naisista. Lehdissä julkaistuissa kirjoituksissa oli myös kuva jutun aiheena olleesta henkilöstä, jotka olivat suurimmassa osassa juttuja pukeutuneena lottapukuun.⁸⁹ Lottapukuun pukeutuneita naisia on myös Uuden Huomenen vuoden 1939 numeroissa 10 – 11, joissa on esitelty IKL:n naisehdokkaat vuoden 1939 eduskuntavaaleihin. Kuvattuja ehdokkaita lehdissä on kaikkiaan viisitoista⁹⁰, joista seitsemän on pukeutunut lottapukuun, kaksi IKL:n sinimustaan univormuun ja loput kuusi niin sanottuihin siviilivaatteisiin.⁹¹ Päätoimittaja Riipinen esiintyi niin ikään lottapukuun pukeutuneena vuoden 1941 kolmannen numeron etusivulla.⁹² Lottapuvussa esiintyminen Uuden Huomenen sivulla tarkoittaa, että kuulumista lottajärjestöön haluttiin korostaa jopa siinä määrin, että kuuluminen lottiin oli normatiivinen tila ja velvollisuus. Osaltaan lottiin kuulumista luonnollisena asiana voidaan selittää AKS:n vaikutuksella. Monet IKL:n naiset olivat Akateemisen naisten Karjala-seuran jäseniä, joille kuuluminen lottiin oli puolestaan pakollista, kyseessä oli niin sanottu lottapakko.

⁸⁶ Ansioituneita naisia: Fanni Luukkonen, Uusi Huomen 4/1939.

⁸⁷ Rintamantakainen voimanlähde, Uusi Huomen 3/1939.

⁸⁸ Työväestön lapset isänmaalle, Uusi Huomen 8/1939

⁸⁹ Ansioituneita naisia: Jääkärisisaret Ruth Munck ja Saara Rompainen, Uusi Huomen 2/1939.

Ansioituneita naisia: Rouva Rytkönen, Uusi Huomen 4/1939. Ansioituneita naisia: Tohtori Suoma Loimaranta-Airila, Uusi Huomen 1/1938. Ansioituneita naisia: Fanni Luukkonen, Uusi Huomen 4/1940.

⁹⁰ Kaikkiaan *Uudessa Huomenessa* esiteltiin 17 ehdokasta, kts. liite 3.

⁹¹ Uusi Huomen 10 – 11/1939.

⁹² Kuva Lotta Svärdin 20-vuotisjuhlasta, Uusi Huomen, 3/1941. KTS. liite 2.

Vasemmallalla opettaja Kirsti Merisalo IKL:n sinimustassa univormussa. Oikealla opettaja Anna Karvonen lottapuvussa vuoden 1939 vaalikampanjan aikana. *Uusi Huomen*.

Naisten maanpuolustustyö ja lottajärjestö olivat *Uuden Huomenen* kirjoituksissa kiinteästi yhteydessä toisiinsa ja lottajärjestö nähtiin nimenomaisena kanavana naisten osallistumiselle maanpuolustukseen. Naisten osallistumista maanpuolustukseen perusteltiin uudenlaisen sodankäynnin muodoilla, joissa naisten järjestämä armeijan huolto ja kotirintaman työt olivat yhtä tärkeitä kuin varsinaiset sotatoimet, kuten Sylvi Saraja vuonna 1939 kirjoitti:

”Jokainen tietää, että nykyaikainen sota ei ole yksinomaan armeijojen sotaa armeijoja vastaan. Sitä ei myöskään käydä vain rintamalla vaan myöskin sen takana – koko maassa. Kansa kokonaisuudessaan joutuu siihen osallistumaan. Samoin kuin maan koko talouselämä jo rauhan aikana organisoitava maanpuolustusta varten, on myöskin jokaisen kansanlaisen otettava huomioon ne vaatimukset, mitä nykyaikainen sodankäynti siviiliväestölle asettaa. Olosuhteet ja sodankäyntitavat ovat muuttuneet niin, että nykyaikaisessa sodassa tarvitaan ja voidaan käyttää tehokkaasti hyväksi myös naisten apua. Jos hän on tehtäviensä tasalla, voi hän tarvittaessa vapauttaa tuhannet miehiset miehet aseelliseen palvelukseen, sinne missä kysytään nimenomaan miehen kättä ja miehen mieltä.⁹³”

Talvi- ja jatkosodassa, joista kumpaakin voidaan pitää epäilemättä Sarajan tarkoittamana nykyaikaisena sotana, naiset ottivat useallakin tavalla osaa lottajärjestön kautta.

⁹³ Rintamantakainen voimanlähde, *Uusi Huomen* 3/1939.

Välirauhan ja jatkosodan aikana julkaistuissa *Uuden Huomenen* numeroissa tuotiin esille naisten maanpuolustustyötä myös muutenkin kuin vain lottajärjestön kautta. Väestönsuojelutyöt sekä toiminta sotilaskotijärjestössä nostettiin esille. Sotilaskodin työkse mainittiin isänmaallisen kasvatuksen tehostaminen ja sotilaiden henkisen hyvinvoinnin vaaliminen.⁹⁴ Kirjoituksissa naisten järjestämät sotilaskodit ja kanttiinit rintamalla koettiin erittäin tärkeiksi sotilaiden jaksamisen kannalta. Kanttiineja pidettiin hyvin lähellä rintamalinjoja ja vaarallisiin tilanteisiin jouduttiin usein, kuitenkin työtä pidettiin erittäin tärkeänä ja mieleen jäivät kanttiinien pitäjien mukaan positiiviset muistot sotilaiden auttamisesta.⁹⁵ Naisten toiminta sotilaskodeissa ja kanttiineissa näyttää olleenkin hyvin esimerkillistä ja arvossa pidettyä työtä. Rintamalinjojen läheisyydessä toimiminen asetti naiset jatkuvaan hengenvaaraan, jolloin he ottivat paikkansa maanpuolustustyön etulinjassa kuten miehet sotilaina. Toisin sanoen toiminta niin lottajärjestöissä kuin sotilaskotijärjestössä oli juuri sitä mitä *Uuden Huomenen* kirjoitukset naisilta odottivat kriisin sattuessa, naiset lunastivat siis paikkansa osana maanpuolustusta.

3.3 Naisten työpalvelu osana maanpuolustusta

Erääksi naisten maanpuolustuksen muodoksi voidaan lukea myös työpalvelu, jonka puolesta *Uudessa Huomenessa* kirjoitettiin useaan kertaan. Varsinaisesti työpalvelussa ei ollut kysymys samanlaisesta armeijaa tai suojeluskuntia tukevasta maanpuolustuksesta, mutta erityisesti jatkosodan aikana *Uudessa Huomenessa* maanpuolustukselliset ja isänmaalliset perusteet naisten työpalvelulle nousivat keskiöön.

Käytännössä *Uuden Huomenen* ehdottama ja tukema naisten työpalvelu olisi koskenut erityisesti ylioppilaita. Ehdotusten mukaan naisylioppilaat osallistuisivat viikonloppuisin ja lomien aikana maataloustöihin, tehdastyöhön tai perheellisten äitien auttamiseen kotitöissä. Naisylioppilaat vapauttaisivat siten fyysistä työtä tekevät naiset hetkeksi työstään lepäämään. Fyysistä työtä tekevien naisten työtaakan keventämisen lisäksi maataloustyöstä vieraantuneiden ylioppilaiden oli hyvä oppia tekemään fyysistä työtä. Työpalvelu olisi osaltaan auttamassa myös naisten ammatinvalinnassa, sillä työpalvelu mahdollistaisi erilaisiin ammatteihin tutustumisessa. Perusteina työpalvelun käyttöönottoon käytettiin myös ulkomaisia esimerkkejä. Ennen talvisotaa erityisesti Puola nostettiin *Uudessa Huomenessa* esimerkilliseksi maaksi, jossa työpalvelulla oli

⁹⁴ Sotilaskotityö tekee optimistiksi, *Uusi Huomen* 4/1941.

⁹⁵ Kanttiinimatkoja rintamalle, *Uusi Huomen* syysnumero/1941.

ollut yhteisen työn kautta vaikutusta Puolan nousun taustalla.⁹⁶ Jatkosodan puhjettua Saksan naisten työpalvelu puolestaan nousi Uuden Huomenen esimerkiksi. Fyysistä työtä tekevien naisten auttamista ja naisylioppilaiden saaman käytännön työkokemuksen lisäksi Uudessa Huomenessa alettiin lopulta perustella työpalvelua myös poliittisilla näkökulmilla. Esimerkiksi joulunumerossa vuonna 1940 Akateeminen naisten Karjala-seuran puheenjohtaja Lea Lumme perusteli naisten työpalvelua eri yhteiskuntaryhmien lähentymisellä. Lumpeen mukaan työläisnaisten ja akateemisten naisten välillä ei ollut kanssakäymistä, mutta työpalvelun kautta tämä yhteys pystyttäisiin luomaan.⁹⁷

Naisten työpalvelua perusteltiin niin maanpuolustuksella mutta myös kansankokonaisuuden rakentamisen kannalta. Sijoitin työpalvelun tässä tutkimuksessa maanpuolustusluvun alle, sillä mielestäni se ei sopinut muualle, koska kyseessä oli ennen kaikkea maanpuolustuksellinen asia, jolla oli tosin poliittinen ja kasvatuksellinen agenda. Naisten työpalvelun perusteleminen maanpuolustuksellisilla näkökulmilla oli helppoa ja varsin luontevaa sodan aikana, sillä naisia mobilisoitiin tehtäisiin ja maataloustyöt jäivät usein talon naisille, miespuolisen väen lähdettyä rintamalle. Siten Uuden Huomenen vaatimuksissa näihin tehtäviin ei ollut mitään yllättävää. Sen sijaan työpalvelun perustelut yhteiskuntatyhmien lähentymiselle olivat mielestäni selvästi yhteydessä IKL:n politiikkaa, joka pyrki yhtenäiseen kansaan ja korosti retoriikassaan työväen asemaa. Työpalvelusta voidaan nähdä yhtäläisyyksiä myös ulkomaisten äärioikeistolaisten järjestelmien kanssa. Esimerkiksi Italiassa fasistipuolueen naiset organisoivat ryhmiä, jotka jakoivat vähävaraisille ruokaa ja auttoivat työläisnaisia lastenhoidossa ilmaiseksi.⁹⁸

Vaikka Uuden Huomenen ajamalle työpalvelulle löytyykin periaatteellisia yhteyksiä IKL:n ohjelman kanssa ja naisten työpalvelu olikin osaltaan käytössä oikeistodiktatuureissa, on pääsiallinen syy Uuden Huomenen kirjoitusten takana Akateeminen Karjala-seura, johon palaan myöhemmin.

Uusi Huomen perusteli naisten työpalvelu vuosina 1938 – 1940 erityisesti Puolan esimerkillä. Suomen lähentyessä ulkopoliittisesti Saksaa ja IKL:n ottaessa saksalaismyönteisen linjan alkoivat perusteet naisten työpalvelulle kuitenkin löytyä Saksasta. Saksassa naisille ja miehille oli luotu 1930-luvulla kattava työpalvelujärjestelmä, joka oli periaatteessa pakollinen kaikille nuorille ja kesti kuusi

⁹⁶ Naisen työpalvelu muualla – ja meillä, Uusi Huomen 2/1939.

⁹⁷ Naisten työpalvelun tehtävistä, Uusi Huomen joulunumero/1940.

⁹⁸ Wilson 2003, 19 – 21.

kuukautta. Työpalvelujärjestelmän avulla Saksassa haluttiin nuorten niin miesten kuin naistenkin oppivan kunnioittamaan ruumiillista työtä, samaan nuorissa yhteisöllistä henkeä sekä saamaan heidät ymmärtämään kansankokonaisuuden etu. Toisen maailmansodan sytyttyä Saksan työpalvelu muuttui sotapalvelukseksi, naisten siirryttyä erityisesti sotateollisuuden palvelukseen.

Kansallissosialistinen Saksa näytti esimerkkiä naisten työpalvelussa ja työpalvelua perusteltiin IKL:n linjan mukaisesti kansankokonaisuusidealla. Työpalvelu oli näistä äärioikeistolaisista yhteyksistä huolimatta paljon laajempi ajatus, kuin vain äärioikeiston idea. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä erilaiset tahot olivat ehdottaneet nuorille lyhyttä velvollisuutta osallistua työpalveluun ja 1920-luvulla keskusteltiin naisille suunnattujen kotitalousleirien tarpeesta. Työttömyyden torjuntaan erilaisia nuorten työpalvelun muotoja oli 1920-luvulla kokeiltu useissa eri maissa, niin demokraattisissa kuten Ruotsissa, kuin autoritaarisissa valtioissa kuten juuri Saksassa ja Puolassa.⁹⁹

Uuden Huomenen kirjoitukset nuorison työpalvelusta ja erityisesti naisten työpalvelusta liittyvät vahvasti Akateemiseen naisten Karjala-seuraan. ANKS:n piirissä oli jo 1930-luvun alkuvuosina pohdittu jonkinlaista naisten asevelvollisuutta, jonka takana oli ajatus naisten yhtäläisestä velvollisuudesta ja oikeudesta palvella osana Suomen puolustusta. Juurikin työpalvelua pidettiin naisten asevelvollisuuden muotona, joka palvelisi Suomen puolustusta ja ajaisi myös kansankokonaisuuden asiaa.¹⁰⁰ ANKS toteuttikin 1930-luvun lopulla pienimuotoista vapaaehtoista työpalvelua ja esimerkiksi osallistui AKS:n kanssa Karjalankannaksen linnoitustöihin. ANKS:n jäsenet osallistuivat vapaaehtoisesti myös väestönsuojeluun liittyvän tietoisuuden levittämiseen ja toimivat yhteistyössä Lotta Svärdin kanssa.¹⁰¹

Osion yhteenvedossa voimme palata kappaleen alussa olleeseen Hilja Riipisen sitaattiin, jossa Riipinen kertoi isänmaallisia tehtäviä löytyvän naisille, joilla tahtoa olisi. Toisin sanoen Riipisen sanat ja koko Uuden Huomenen maanpuolustusretoriikka tarkoitti, ettei nainen ollut isänmaallinen mikäli hän ei osallistunut maanpuolustustyöhön. Epäisänmaallisuus taas voidaan sijoittaa laajempaan IKL:n arvomaailmaan, jonka mukaan epäisänmaallisilla henkilöillä ei ollut paikkaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

⁹⁹ Sysiharju 1997, 40 – 50

¹⁰⁰ Sysiharju 1997, 47 – 47.

¹⁰¹ Paavilainen 2010, 19 – 21.

Maanpuolustustyön osalta *Uusi Huomen* välitti kirjoituksissaan kuvaa isänmaallisesta naisesta, joka kunnioitti toiminnassaan sisällissodan muistoa, ottaen mallia sodan kokoneiden naisten toiminnassa. Kaikkien naisten ei odotettu identtisesti tekevän samoja tehtäviä, mutta naisten maapuolustusjärjestöistä kyllä löytyi kaikille naisille sopivia tehtäviä. Uuden Huomenen käsittämien roolien mukainen nainen asettaisi Suomen edun oman etunsa edelle ja osallistuisi rohkeasti maanpuolustukseen vaaroista piittaamatta, tämä nainen oli maanpuolustukselle yhtä tärkeä kuin asetta kantava mies, joka ei kykenisi toimimaan ilman naisten järjestämää huoltoa ja rintamantakaista toimintaa.

4. Naisten osallistuminen politiikkaan

4.1 Isänmaallinen nainen on naisasianainen

”Miten suhtaudun naisasianaisena isänmaalliseen kansanliikkeeseen?” Näin kysyi Armi Hallsten-Kallia artikkelissaan *Uudessa Huomenessa* vuonna 1939. Hallsten-Kallia vastasi artikkelissaan IKL:n vastaisiin epäilyihin, joiden mukaan IKL kaventaisi naisten oikeuksia kansallissosialistisen Saksan tavoin. Hallsten-Kallian mukaan IKL ei ottanut mallia ulkomaisista järjestelmistä, vaan ajoi omaa ohjelmaansa, jossa kaikki kansalaisoikeudet kuuluisivat kaikille kansalaisvelvollisuuden täyttäneille, myös naisille.¹⁰² Armi Hallsten oli tunnetun naisasia-aktiivin Ilmi Hallstenin tytär ja mitä ilmeisimmin itse myös naisasia-aktiivi, kuten olivat *Uuden Huomen* kirjoitusten mukaan monet muutkin lehteen kirjottaneet naiset. Naisten oikeudet, tasa-arvo ja kunnioitus menneiden vuosikymmenten porvarillisia naisasianaisia kohtaan olivat merkittävässä osassa Uuden Huomenen kirjoituksissa. Kuten monessa muussakin poliittisessä kysymyksessä myös naisasiassa ainoastaan Isänmaalliseen kansanliikkeeseen saattoi luottaa, muiden puolueiden keskittyessä valtapeliin ja juonitteluun. Kuten Hallsten-Kallia totesi, IKL oli naisten asialla.

Naisasialiike ja kysymykset naisten tasa-arvosta liittyvät kiinteästi käsitykseen Uuden Huomenen naiskuvasta. Naisten aseman parantaminen ja tasa-arvoinen asema miesten kanssa miellettiin lehdessä kaikkia naisia yhdistäväksi tekijäksi ja asiaksi, jonka puolesta jokaisen naisen tulisi taistella. Naisten tulisi erityisesti ottaa aktiivisemmin osaa vaaleihin niin ehdokkaita kuin äänestäjinäkin. Eveliina Ala-Kulju huomautti heti *Uuden Huomenen* ensimmäisessä numerossa äänioikeuden olevan lahja, jonka puolesta oltiin taisteltu ja jota ei kaikkialla maailmassa naisilla ollut ja siksi olikin huolestuttavaa, kuinka vähän naisten Suomessa äänioikeuttaan käyttivät.¹⁰³

Suurimpana epäkohtana naisten ja miesten välisessä tasa-arvossa pidettiin naisten virkanimityksiä ja alemmaa palkkatasoa miehiin nähden. Naisilla oli *Uuden Huomenen* mukaan periaatteessa tasa-arvoinen pääsy kaupunkien ja valtion virkoihin mutta käytännössä miehet asetettiin etusijalla pätevimpien naishakijoiden ohi.¹⁰⁴ Lehden mukaan ainoastaan yksi nainen oli valittu korkeaan virkaan vaikka päteviä naishakijoita on muihin virkoihin ollut. Kyseinen yksittäinenkin nainen oli *Uuden Huomenen* mukaan

¹⁰² Miten suhtaudun ”naisasianaisena” Isänmaalliseen kansanliikkeeseen, Uusi Huomen 2/1939.

¹⁰³ Velvoittava lahja, Uusi Huomen näyttenumero 1938.

¹⁰⁴ Naisia ei huoliteta, Uusi Huomen 5/1938.

valittu lähinnä silmälumeeksi ja oli kaiken lisäksi sosialisti eli ei mitenkään pätevä hoitamaan virkaa.¹⁰⁵ Sukupuolen ohella virkanimityksiin vaikutti lisäksi juurikin puoluetusta ja virkoja jaettiin *Uuden Huomenen* mukaan keskustaryhmien puoluekirjojen mukaan, jolloin pätevimät hakijat ohitettiin pelkän puoluetustan vuoksi.¹⁰⁶

Virkanimitysten ohella naisten palkkataso miehiin nähden nähtiin *Uudessa Huomenessa* ongelmana. Armi Hallsten-Kallia kertoi räikeänä esimerkkinä Helsingin kaupungin, joka laittoi naisia alempaan palkkaluokkaan miehiin verrattuna ja siten osaltaan osallistui naisten heikomman palkkatason ylläpitoon. Hallsten-Kallian mukaan ainoastaan IKL:n ryhmä kaupunginvaltuustossa ohi asettunut kyseistä epäkohtaa vastaan.¹⁰⁷ Samanlainen ongelma naisten palkkatasossa nostettiin useaan kertaan esille Uudessa Huomenessa, kuten esimerkiksi naisteologeista kertovassa jutussa, jossa valitettiin naisteologioiden pienempää palkkaa miesteologieihin verrattuna.¹⁰⁸ *Uuden Huomenen* päätoimittaja Hilja Riipinen kirjoitti ongelmista, joita koulutetut naiset joutuivat kokemaan urallaan. Naiset hakeutuivat Riipisen mukaan usein kasvatus- ja koulutusaloille, joissa etenemismahdollisuudet olivat rajalliset. Etenemismahdollisuuksien puute ei houkuttanut kasvatus- ja koulutusaloille miehiä, ja tällöin nimenomaan naiset joutuivat ikään kuin jumiutumaan urallaan miesten edessä.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Kansamme ei vielä näe, Uusi Huomen 2/1938.

¹⁰⁶ Kansamme ei vielä näe, Uusi Huomen 2/1938.

¹⁰⁷ Miten suhtaudun "naisasianaisena" Isänmaalliseen kansanliikkeeseen, Uusi Huomen 2/1939.

¹⁰⁸ Missä on naisteologioiden työskä? Uusi Huomen 4/1939.

¹⁰⁹ Naisistumisesta, Uusi Huomen 5 – 6/1941.

Etualalla IKL:n naisjäseniä osallistumassa puolueen tilaisuuteen. Nurmeksen museo.

Uuden Huomenen esille nostamat epäkohdat ja ongelmat vaaleissa, virkanimityksissä ja palkkauksessa ovat lähestulkoon samalaiset Suomen Naisyhdistyksen vuonna 1934 esille nostamien ongelmien kanssa. Vuonna 1934 Suomen Naisyhdistys julkaisi viidenkymmenen vuoden taipaleensa kunniaksi kirjan, jossa esitellään yhdistyksen historiaa ja toimintaa. Kyseisessä teoksessa nostetaan esille lisäksi vielä olemassa olevia ongelmia naisten oikeuksissa ja tasa-arvossa 1930-luvulla eli samoihin aikoihin *Uuden Huomenen* ilmestymisajankohdan kanssa. Suomen Naisyhdistyksen varapuheenjohtaja Mandi Hannula nosti yhdistyksen julkaisussa esille ongelmia naisten virkanimityksissä. Hannulan mukaan suurimmat lainsäädännölliset esteet on naisten virkauralta poistettu muutamia poikkeuksia, kuten puolustusvoimia lukuun ottamatta. Ongelmia on Hannulan mukaan edelleen vanhakantaisissa asenteissa, jotka estävät naisten etenemisen virkauralla. Lisäksi ongelmana mainitaan naisten sijoittuminen alempiin palkkaluokkiin viroissa miehiin nähden. Hannulan mukaan naiset ovat saavuttaneet paljon mutta paljon on myös tehtävää, eikä taantumukselle naisten asemassa saa antaa minkäänlaista sijaa.¹¹⁰ Samaisessa Suomen Naisyhdistyksen julkaisussa muistutetaan naisten äänioikeuden merkittävydestä mutta muistutetaan myös naisten valtiollisen työn ongelmista. Ongelmana pidetään erityisesti naisten äänestyskäyttäytymisen noudattelevan

¹¹⁰ Hannula 1934, 96 – 108.

aviomiesten esimerkkiä, eikä ehdokkaan valintaa tehdä itsenäisesti. Myöskään naisten äänestysaktiivisuutta ei voida pitää kehuttavana. Lisäksi ongelmana mainitaan naisten vähäinen asettautuminen eduskuntavaaliehdokkaiksi. Naisten lyhyt historia yhteiskunnallisten areenoiden vaikuttajina ja miehiä matalampi koulutus mainitaan erityisesti ongelmien aiheuttajina.¹¹¹

Uuden Huomenen useat kannanotot naisten oikeuksien ja tasa-arvon puolesta sekä yhtäläisyydet Suomen Naisyhdistyksen kanssa kertovat mielestäni siitä, että Uuden Huomenen kansallis-isänmaallinen nainen oli ehdottomasti naisasianainen. Uusi Huomen kannusti naisia osallistumaan vaaleihin ja äänestämään eduskuntaan nimenomaan nais ehdokkaita, jotta naisten asiaa saataisiin ajettua valtiollisella tasolla. Uuden Huomenen kirjoittajien yhteydet naisasialiikkeisiin ja positiiviset kirjoitukset naisasianaisista yli puoluerajojen kielivät ajatusmaailmasta, jonka mukaan jokaisen naisen tulisi olla kiinnostunut ajamaan naisten asiaa ja osallistumaan aktiivisesti naisasialiikkeiden toimintaan. Hyvin samalla tavalla kuin isänmaallisen naisen kannustettiin ja odotettiin osallistuvan aktiivisesti maanpuolustustyöhön lottajärjestössä.

IKL ei ajanut naisasiaa, eikä kuten todettua ollut kiinnostunut sukupuolikysymyksestä juuri millään tavalla. Selitystä IKL:n naisjärjestön voimakkaaseen naisasian ajamiseen on siten etsittävä puolueen ulkopuolelta. Asiaa voidaan selittää Uusi Huomen -järjestön naisten suhteellisen korkealla koulutuksella. Monilla lehteenkin kirjoittaneilla aktiiveilla oli yliopistutkinto ja vielä suuremmalla osalla oli takanaan kansakoulun opettajan pätevyyden mahdollistava seminaari. Porvarilliset naisasialiikkeet olivat Suomessa korkeasti koulutettujen naisten alulle panemia ja kiinnostus naisasiaan oli sangen voimakasta akateemisten naisten keskuudessa. Voidaankin ajatella tämän samaisen kiinnostuksen vaikuttaneen myös IKL:n piirissä toimineiden akateemisten naisten keskuudessa. Kuten aikaisemmin totesin, Uudessa Huomenessa käsiteltiin monesti naisten uralla etenemiseen ja palkkaukseen liittyviä epäkohtia. Lehteen kirjoittaneet akateemiset ja muuten kouluttautuneet naiset olivat saattaneet itse kokea nämä epäkohdat tai saattoivat tuntea epäkohtia kohdanneita naisia. Näin ollen nämä naisten uralla etenemiseen ja palkkaukseen liittyvät ongelmat saattoivat olla hyvin konkreettisia kirjoittajille ja lehden lukijoille. Tämä taas vaikutti varmasti kiinnostukseen naisasialiikkeisiin. Uuteen Huomeneen hyvin usein kirjoittanut Armi Hallsten-Kallia oli

¹¹¹ Gebhard 1934, 77 – 95.

tunnetun naisasianaisen opettaja Ilmi Hallstenin tytär ja siten mitä ilmeisimmin saanut naisasiavaikutteita kotoaan. Samanlaisia vaikutteita on saattanut olla myös muiden Uuden Huomenen aktiivien kohdalla. Lehden päätoimittaja Hilja Riipinen oli erityisesti nuoruudessaan ollut naisasialiikkeen kannattaja, joten päätoimittaja Riipisen vaikutus tässäkin suhteessa muihin Uuden Huomenen jäseniin ja lehteen on yksi selittävä tekijä.

Naisopettajien poliittinen vaikuttaminen oli sotia edeltäneillä vuosikymmeninä aktiivista myös muissa puolueissa IKL:n lisäksi. Ensimmäisille valtiopäivillä vuosisadan alussa noin puolet kaikista naiskansanedustajista oli opettajia. *Uusi Huomen* -lehden julkaisun ajankohtana vuonna 1936 valitussa eduskunnassa puolestaan istui kaiken kaikkiaan 15:sta naista, joista viidellä oli tausta opettajana tai oppilaitoksen johtohenkilönä. Puolueittain opettajia löytyi erityisesti porvarillisista puolueista. Kiinnostavaa onkin miettiä, mikä sai yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kiinnostuneen opettajan hakeutumaan juuri Uuden Huomenen ja sitä kautta IKL:n jäseneksi. Yksittäisten ihmisten poliittisten näkökulmien muodostuminen on varmasti monimutkainen prosessi, mutta siihen vaikuttavat ainakin ympäröivät ihmiset, koulutus, työ, henkilökohtaiset kokemukset ja vallitseva yhteiskunta ylipäätään. Maria Lähteenmäki on Suomen eduskunnan satavuotisjulkaisussa todennut monien 1930-luvulla vaikuttaneiden naiskansanedustajien olleen sukua aktiivisille miespoliitikoille.¹¹² Hyvin monesti sukulaissuhteen lisäksi henkilöitä on yhdistänyt myös sama puolue. Tästä voidaankin vetää jonkinlainen johtopäätös, jonka mukaan sukulaissuhde vaikutti ja vaikuttaa vielä nykyäänkin jossakin määrin poliittisen puolueen valintaan, joskin poikkeuksia ääripäihinkin on olemassa. Aikaisemmin totesin monen *Uuden Huomenen* kirjoittajan olevan jollain tasolla sukulainen IKL-vaikuttajan sukulainen. Näin ollen oletankin monen yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kiinnostuneen naisen valinnee juuri Isänmaallisen kansanliikkeen juuri sukulaissuhteen perusteella, varsinkin kun monen Uuden Huomenen naisjäsenen mies oli hyvin vaikutusvaltainen IKL-vaikuttaja. Seminaaritaustan omaavien naisopettajien lisäksi Uusi Huomen -järjestössä vaikutti monia yliopistokoulutuksen saaneita naisia. 1920–1930-luvuilla Akateemisen Karjala-seuran vaikutus yliopistomaailmassa oli varsin voimakas ja Naisten akateemisen Karjala-seuran kautta vaikutus ulottui sekä mies- ja naisopiskelijoihin. AKS oli kiinteästi yhteydessä IKL:n kanssa ja voidaankin monen

¹¹² Lähteenmäki 2006, 113-115.

akateemisen Uudessa Huomessa toimineen henkilön saaneen vaikutteita jo opiskeluaikana AKS:n toimesta.

Feminismi ja maailmansotien välisten vuosikymmenten eurooppalainen äärioikeisto nähdään yleisesti ottaen toistensa vastakohtina. *Uuden Huomenen* kirjoitukset sotivat tuota vastakohta-ajattelua vastaan. Kuitenkaan Uusi Huomen ei ollut feminismin ja äärioikeistolaisen ajattelun yhdistämisessä yksittäistapaus, vaan vastaavia tapauksia oli olemassa muuallakin Euroopassa. Suurin ja merkittävin 1930-luvun äärioikeistolainen maa Saksa oli kiistatta anti-feministinen ja *Uuden Huomenen* naisasiakirjoituksista hyvin kaukana. Italiassa varhaisen fasistipuolueen naisjäsenistä jopa erikoisen suuri määrä oli feministejä ja IKL:n naisjäsenten tapaan korkeasti koulutettuja. Varhaisen Italian fasistipuolueen naisjäsenet jopa odottivat fasistien ajavan naisasiaa ja erityisesti naisten äänioikeutta. Mussolini kylläkin antoi valtaan päästyään naisille äänioikeuden mutta kehityskulku oli lyhyt Italian siirtyessä autoritaariseen hallintoon ja äänioikeuden tosiasiaa kadotessa kaikilta. Myös varhaisen fasistipuolueen naisasiapuheet muuttuivat hyvin nopeasti kotiäitiyttä korostaviksi konservatiivisiksi puheiksi.¹¹³ Nykyaikana on helppo nähdä 1920–1930-lukujen eurooppalaiset äärioikeistolaiset liikkeet naisasialiikkeen vastaisina, verrattaessa siihen, mitä naiset ovat saavuttaneen toisen maailmansodan jälkeen. Kuitenkin monissa liikkeissä oli Italian tapaan varsinkin aluksi feministisiä piirteitä ja liikkeet ottivat naisten mukaan toimintaansa. Monet liberaalit demokraattiset järjestelmät¹¹⁴ olivat sulkeneet naisten 1900-luvun alkupuolella naisten kokonaan ulos poliittisesta päätöksenteosta. Naisten äänioikeuden myöntäminen oli monissa maissa pitkän ja vaikean tien takana ja naisten poliittinen vaikuttaminen jäi hyvin ohueksi äänioikeudesta huolimatta. Näin ollen äärioikeistolaiset liikkeet saattoivat tarjota naisille mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisesti, perustamalla heille omat järjestönsä ja lupaamalla äänioikeuden tai edustuksen tulevassa korporatiivisessa edustuslaitoksessa. Äärioikeistolaiset liikkeet kuten fasistit saattoivatkin näin näyttäytyä jossakin määrin naisille mahdollisuutena osallistua politiikkaan, siinä missä liberaali demokratia oli sulkenut heidät ulkopuolelle. Äärioikeiston päästyä valtaan naisten osallistuminen unohdettiin ja fasistien politiikka oli hyvin anti-feminististä mutta varhaisessa vaiheessa fasismi saattoi näyttäytyä mahdollisuutena.

¹¹³ Wilson 2003, 12 – 18.

¹¹⁴ Esimerkiksi Britanniassa naiset saivat täydellisen äänioikeuden vuonna 1928 ja Ranskassa 1945.

Uusi Huomen tavallaan hyökkäsi liberaalia demokratiaa vastaan samalla tavalla kuin jotkin äärioikeistolaiset järjestelmät Euroopassa. Naisten etenemisen ongelmat työelämässä ja politiikassa laitettiin keskustaryhmien¹¹⁵ syyksi, tai ainakin IKL korjaisi nämä ongelmat paremmin kuin keskustaryhmät. Uudessa Huomenessa hyökkäykset vallitsevaa poliittista järjestelmää kohden olivat kuitenkin melko laimeita, johtuen Suomen täydellisestä naisten äänioikeudesta ja naisten aktiivisesta osallistumisesta politiikkaan 1930-luvun kontekstissa. Uuden Huomenen ajamasta feminismistä voidaan löytää yhtäläisyyksiä 1930-luvun joidenkin eurooppalaisten äärioikeistolaisten liikkeiden kanssa. Mielestäni kyse oli kuitenkin enemmän suomalaisen yhteiskunnan epätasa-arvon esiin nostamista, kuin ulkomaisten oikeistoliikkeiden vaikutusta.

4.2 Naisten poliittinen vaikuttaminen

”Maamme naisille on vuosi 1939 erikoisen tärkeä. Olemme lopultakin heränneet tietoisuuteen siitä, että meidän on toimittava. Yhteiskunnassa on nimittäin paljon sellaisia aloja, jotka kuuluvat erikoisesti naisille. Muuten ne eivät tule kunnolla hoidetuksi.”¹¹⁶

Näin kirjoitti Aino Lyytinen *Uudessa Huomenessa* vuonna 1939. Lyytisen mukaan näihin erikoisesti naisille kuuluviin poliittisiin asioihin kuului ennen kaikkea sosiaalihuolto. Lyytisen mukaan maaseudun olot olivat surkealla tolalla, esimerkiksi tuberkuloosi rehotti maaseudulla verrattuna kaupunkeihin. Samaa surkeutta edusti Lyytisen mukaan myös irtolaislasten kohtelu, joka oli kuin menneiltä vuosisadoilta eli täysin surkeaa. Naisilla olisi kuitenkin mahdollista vaikuttaa näihin surkeisiin oloihin osallistumalla kunnallispolitiikkaan ja äänestämällä naisia valtuustoihin.¹¹⁷ Lyytinen näki naisten asiana poliittisella kentällä ajaa sosiaalisiin ongelmiin liittyviä asioita. Olin ulkomaisten vertailumaiden kautta etukäteen ajatellut Uuden Huomenen kirjoittavan enemmänkin naisten osallistumisesta sosiaalisten ongelmien hoitoon, sillä monissa oikeistodiktatuureissa, kuten Puolassa 1930-luvulla, juuri sosiaalihuolto ja sosiaalisten ongelmien hoito nähtiin naisten poliittisena kenttänä. Uudessa Huomenessa naisten poliittinen tehtävä oli kuitenkin sama kuin miehillä, eli puoluevastaisuuden ajaminen, kommunismin vastustaminen, maanpuolustuksen kehittäminen sekä AKS:n

¹¹⁵ Keskustaryhmillä tarkoitetaan Uuden Huomenen kirjoituksissa erityisesti Edistyspuoluetta, Ruotsalaista kansanpuoluetta ja Maalaisliittoa.

¹¹⁶ Mihin vaalivuosi velvoittaa naisia, Uusi Huomen 5 - 6/1939.

¹¹⁷ Ibid.

vaikutuksesta heimoaate. Toisin sanoen naisten poliittinen sanoma ei eronnut mitenkään IKL:n miesten toiminnasta.

Uuteen Huomeneen kirjoittaneet naiset näkivät naisten poliittisena tehtävänä erityisesti kommunismin ja puolueiden vastustamisen. IKL oli lähtenyt vastustamaan näitä kahta asiaa jo vuoden 1933 ensimmäisestä vaalikampanjastaan lähtien.¹¹⁸ *Uudessa Huomenessa* naiset jatkoivat samalla asialla, joskin lehdessä vedottiin erityisesti naisiin, jotta he äänestäisivät isänmaallisia naisia eduskuntaan vastustamaan puolueita ja kommunismia. Isänmaallisten naisten oli pakko aktivoitua poliittisesti, koska vasemmisto oli jo huomannut naisten poliittisen arvon ja saanut huijattua naisia toimintaansa mukaan. Isänmaallisten naisten oli nyt herättävä poliittisesti vastustamaan vasemmiston huijausta.¹¹⁹ Selma Salmela muistutti myös isänmaallisten naisten mahdollisuudesta saada työläisperheet mukaan isänmaalliseen rintamaan pois vasemmiston salajuonista.¹²⁰

Hilja Riipinen puhujakorokkeella IKL:n naisten tilaisuudessa. Museovirasto.

¹¹⁸ Saarinen 2015, 14 – 16.

¹¹⁹ IKL:n naisten taistelu jatkuu, *Uusi Huomen* 8/1939.

¹²⁰ Työväestön lapset isänmaalle, *Uusi Huomen* 8/1939.

Vuonna 1939 Suomessa käytiin eduskuntavaalit ja Uusi Huomen kannustikin naisia äänestämään aktiivisesti isänmaallisia naisia vaaleissa, tarkoittaen IKL:n naisehdokkaita. Pelkästään naisten äänestäminenkään ei riittänyt, vaan jokaisen naisen olisi houkuteltava mukaan myös uusi naisäänestäjä.

Uuden Huomenen kirjoituksista puuttuivat käytännössä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta erityisesti naisille suunnatut poliittiset teemat tai naisten ajamat poliittiset asiat. Mielestäni pääasiallinen syy tähän oli IKL:n yleinen sukupuolidiskurssin puuttuminen. IKL oli ilmiselvästi miesten liike ja naiset olivat marginaalissa sen toiminnassa. Kuitenkaan IKL ei pääsääntöisesti erotellut retoriikassaan tai poliittisessa ohjelmassaan naisten ja miesten tehtäviä yhteiskunnassa. Toki yksittäisiä patriarkaalisten ajatusten edustajia oli joukossa. Kuten Mikko Punkki on tutkimuksessaan todennut, IKL ajoi kansankokonaisuuden asiaa, ei miesten tai naisten.¹²¹ Kaikilla suomalaisilla oli kansanliikkeen käsityksen mukaan samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet. Tämä poikkesi suuresti Euroopan oikeistodiktatuureista, joissa osassa naiset oli suljettu jopa kokonaan poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle kuten Espanjassa Francon aikana. Juuri Espanjassa naiset olivat, kuten todettua, kansallismielisten joukoissa toimineet hyvin samalla tavalla kuin naiset, jotka tukivat valkoisia joukkoja sisällissodassa. Italiassa taasen naisten odotettiin toimivan lähinnä sosiaalihuollon saralla. Toinen selittävä tekijä löytyy mielestäni Suomen yhteiskunnallisista oloista ja vakiintuneesta poliittisesta järjestelmästä, joka antoi naisille täydet poliittiset oikeudet. Naiset olivat olleet jo vuosien ajan mukana Suomen poliittisessa päätöksenteossa, joten naisten ja miesten ajamiin poliittisten asioiden erottelu olisi ollut outoa. Kolmanneksi IKL ja Uusi Huomen siinä mukana halusivat tarjota yhtenäisen vaihtoehdon muille puolueille ja periaatteessa koko poliittiselle järjestelmälle. Puolueiden ja kommunismin vastustaminen nähtiin IKL:n naisten keskuudessa kaikkein tärkeimmäksi teemaksi ja IKL halusi esiintyä yhtenä rintamana. jolloin myös naiset ajoivat näitä asioita voimakkaasti. Voimakas isänmaallisuus oli varmasti myös vaikuttana monen naisen liittymiselle isänmaalliseen kansanliikkeeseen ja Uuteen Huomeneen.

Tutkimuskirjallisuuden pohjalta odotin *Uuden Huomenen* päätoimittajalla ja IKL:n naisten johtajalla Hilja Riipisellä olleen merkittävä rooli lehdessä. Kirjallisuus kertoo Uuden Huomenen olleen Riipiselle korvaava lehti hänen tultua erotetuksi Lotta Svärdirin

¹²¹ Punkki 2002, 133.

lehden toiminnasta. Riipisen ollessa kenties koko 1930-luvun suomalaisen oikeistoradikalismien yksi jyrkimmistä henkilöistä ajattelin Riipisen radikalismien ja vaikutusvallan Uudessa Huomessa näkyvän selkeästi. Lisäksi Uuden Huomenen avustajakuntaan kuuluivat pastorit K. R. Kares¹²² ja Elias Simojoki, jotka yhdessä Riipisen kanssa muodostivat IKL:n sisällä oikeistolaisimman ja radikalismia kannattavan laidan. Näiden henkilöiden mukana olo lehden tekemisessä osaltaan lisäsi ennako-odotuksia lehden radikaalin linjaan liittyen. Riipisellä oli toki näkyvä asema lehdessä hänen kirjoittaessa pääkirjoitukset. Kuitenkin Riipisen pääkirjoitukset käsitelivät lähinnä geopolitiikkaa ja keskittyivät varoittamaan vasemmiston vaarallisuudesta. Uusi Huomen oli mielestäni lähes hämmästyttävän neutraali verrattuna esimerkiksi IKL:n pää-äänenkannattajaan Ajan Suuntaan, eikä Riipisen äärimäinen hyvin äärioikeistolainen radikalismi juurikaan näy muiden henkilöiden kirjoituksista.

Uuden Huomenen kertoma kuva aktiivisesti politiikassa mukana olevasta naisesta on melko erilainen verrattuna muihin eurooppalaisiin äärioikeistolaisiin järjestöihin. Uuden Huomenen mukaan naiset olivat poliittisessa päätöksenteossa mukana miesten kanssa samojen kysymysten äärellä. Naiset osallistuivat aktiivisesti vaaleihin, niin ehdokkaina kuin äänestäjinä. Ainakin Uusi Huomen halusi nähdä naiset voimakkaita poliittisina toimijoina tulevaisuudessa ja Uusi Huomen lehtenä oli mielestään osaltaan edesauttamassa tätä kehitystä. Todellisuudessa naiset eivät päässeet päätöksentekoon mukaan edes IKL:n sisällä mutta uskoivat silti kansallis-isänmaallisten naisten pääsevän pitkälle valtakunnan politiikassa.

Uudessa Huomessa kannustettiin naisia asettumaan ehdolle ja äänestämään eduskuntavaaleissa. Suurimmissa oikeistodiktatuureissa Saksassa ja Italiassa vaalit olivat samaan aikaan loppuneet kokonaan ja maat siirtyneet totalitarismiin. Italiassa fasistipuolue oli houkuttellut, kuten aikaisemmin totesin naisasianaisia puolueeseen. Varhaiset naisjäsenet elättelivät jopa toiveita naisten äänioikeuden laajentamista fasistipuolueen toimesta. Äänioikeus katosi Italiasta hyvin nopeasti kaikilta Mussolinin valtaannousun jälkeen, eivätkä naiset päässeet päättämään diktatuurin asioista. Fasistipuolue houkutteli paljon naisia jäsenikseen, mutta heidän tehtävikseen muodostuivat erilaiset humanitaariset tehtävät, joita suoritettiin puolueen toimesta.¹²³

¹²² K. R. Kares ja Hilja Riipinen olivat poliittisia lähellä toisiaan ja tuttavilla Lapualla jo ennen IKL:n perustamista.

¹²³ Wilson 2003, 25 – 27.

Romaniassa äärioikeistolainen Rautakaarti puolestaan ei houkutellut naisia juuri lainkaan puolueeseen. Rautakaarti rakentui jo retorisella tasolla miesten varaan, eikä naisille osoitettu puolueessa minkäänlaisia tehtäviä. Yhteiskunnallisesti Rautakaarti osoitti naisten paikan olevan lähinnä kotona, eikä poliittiselle vaikuttamiselle ollut siten paikkaa.¹²⁴ Puolassa vuoden 1926 Josef Pilsudskin vallankaappauksen jälkeen muodostettu oikealla kallellaan olevan diktatuuri ei perustunut varsinaisesti puolueeseen. Hallinto säilytti osia demokratiasta, kuten parlamentin mutta samalla todellinen valta siirtyi marsalkka Pilsudskille ja hänen lähipiirilleen. Naiset olivat olleet 1900-luvun alusta alkaen aktiivisia Puolan politiikassa ja he osallistuivat siihen myös Pilsudskin diktatuurin aikana. Naisia valittiin parlamenttiin ja he ajoivat erityisesti köyhien, lasten ja naisten asemaan liittyneitä asioita.¹²⁵ Puolan naiset olivat luultavasti kaikkein aktiivisemmin osallistuvia 1930-luvun äärioikeistolaisissa liikkeissä Euroopassa. Tämä yhdistyy mielenkiintoiselle tavalla Uuteen Huomeneen, jossa kirjoitettiin useasti Puolasta. Puola saattoikin toimi jonkinlaisena esikuvana Uuden Huomenen jäsenille, tosin Uuden Huomenen naiset halusivat olla politiikassa mukana muutenkin kuin naisiin ja lapsiin liittyvien asioiden parissa.

¹²⁴ Bucur 2003, 67 – 78.

¹²⁵ Kalwa 2003, 154 – 167.

5. Kasvatus, koulutus ja kulttuuri

Kahdessa edellisessä luvussa olen käsitellyt, minkälaista toimintaa ja arvoja *Uusi Huomen* -lehti naisilta odotti julkisessa tilassa ja yhteiskunnan hyväksi. Lehden kirjoitusten mukaan naisten tuli olla aktiivisia niin maanpuolustusjärjestöissä kuin politiikassakin. Tässä luvussa pureudun naisten toimintaan yksityisemmillä areenoilla kodissa ja työelämässä. Luku kattaa hyvin monenlaisia teemoja aina koulutuksesta ja kasvatuksesta kulttuuriin. Nämä teemat ovat niitä, jotka ovat aikaisemmassa tutkimuksessa mielestäni sivuutettu tyystin, vaikka ne olivatkin hallitsevassa asemassa erityisesti *Uuden Huomenen* viimeisimmissä numeroissa. Aikaisemmat tutkimukset ovat nähneet IKL:n ja koko suomalaisen äärioikeiston naiset ainoastaan sotilaiden äiteinä, jotka aktiivisesti osallistuivat maanpuolustukseen. Toisin sanoen aikaisemmat tutkimukset ovat ohittaneet äärioikeiston naiset kulttuurin harrastajina ja tuottajina, yliopisto-opiskelijoina, emäntinä ja muunkinlaisina äiteinä, kuin vain sotilaiden äiteinä. Tämän luvun tarkoituksena onkin tutkia, minkälaisena toimijana Uusi Huomen näki kansallis-isänmaallisen naisen maanpuolustuksen ja politiikan ulkopuolella.

5.1 Koulutusta tytöille ja naisille

Uuden Huomenen kirjoitusten pohjalta olen päätenyt johtopäätökseen, jonka mukaan lehteen kirjoittaneet naiset olivat naisasianaisia ja naisten tasa-arvoisen aseman ajaminen koettiin tärkeäksi. Samaa ajatusta Uudessa Huomenessa jatkavat kirjoitukset, joissa arvostettiin tyttöjen ja naisten kouluttautumista sekä suhtauduttiin kaikenlaiseen koulutukseen muutenkin hyvin positiivisesti.

Uuden Huomenen osio ansioituneista naisista tarjoaa tässäkin kohdin tietoa naisten arvostamista asioista. Ansioituneita naisia osioon nousikin useaan kertaan naisia, joiden korkeaa koulutusta ja uraa kunnioitettiin suuresti. Tällaisia arvostettuja naisia olivat esimerkiksi Suomen ensimmäinen filosofian tohtoriksi väitellyt nainen Tekla Hultin¹²⁶, pitkän uran liike-elämän palveluksessa tehnyt kamreeri Lydia Heliä¹²⁷ sekä historian opettaja Hilda Kärkikoski, josta oli lehdessä pitkä artikkeli vuonna 1940.¹²⁸ Tyttöjen ja naisten koulutustason nousemisen edistäminen tulee lehdessä esille myös muissa artikkeleissa, joko epäsuorasti tai suorasti. Armi Hallsten-Kallian kirjoituksesta naisasialiikkeen ja IKL:n yhteydestä voidaan epäsuorasti huomata hänen pyrkimyksensä

¹²⁶ Ansioituneita naisia: Fil.tri Tekla Hultin, Uusi Huomen 5 – 6/1939.

¹²⁷ Ansioituneita naisia: Kamreeri Lydia Heliä, Uusi Huomen 2 – 3/1940.

¹²⁸ Isänmaan tytär Hilda Kärkikoski, Uusi Huomen 4/1940.

edistää naisten koulutusmahdollisuuksia.¹²⁹ Eräässä artikkelissa vuonna 1939 pohdittiin musterien ja mamsellien katoamista suomalaisesta kyläyhteisöstä. Jutussa muisteltiin, kuinka ennen vanhaan pappiloissa saattoi tavata näitä naimattomia naisia, jotka olivat palkollisina pappiloissa. Jutussa oltiin kuitenkin tyytyväisiä tyttöjen koulutuksen kehittymisestä, vaikka se olikin tarkoittanut musterien ja mamsellien katoamista maaseudulta.¹³⁰ Tyytyväisiä oltiin toisin sanoen siitä, ettei naimattomien naisten tarvinnut enää jäädä taloihin kotitalouspalkollisiksi, vaan he saattoivat kouluttautua ja luoda itsenäisen työuran.

Koulutettuihin naisiin liitettiin *Uudessa Huomenessa* arvostus heidän koulutustaan kohtaan sekä heidän toimintansa siveellisinä ja isänmaallisina kasvattajina. Koulutettujen naisten arvostaminen sopii mielestäni hyvin yhteen lehdessä painotettuun naisten tasa-arvoiseen asemaan miesten kanssa. Lehden artikkelit tavoittelivat naisille näkyvämpää asemaa politiikassa sekä parempia tehtäviä työpaikoilla. Naisten koulutustason nostaminen tuki näitä päämääriä, sillä 1930-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa esimerkiksi korkeakoulututkinto edesauttoi huomattavasti pääsyä johtotehtäviin. Korkeasti koulutettujen naisten määrän kasvu olisi puolestaan lisännyt naisten määrää poliitikkoina sekä johtajina. *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneista naisista huomattavan suuri osa oli korkeakoulututkinnon suorittaneita verrattuna suomalaisten naisten keskiarvoon verrattuna. Kirjoittajien korkea koulutustaso oli vaikuttamassa osaltaan yleisesti koulutuksen arvostamiseen, sekä pyrkimyksiin nostaa tyttöjen ja naisten koulutustasoa.

Kouluttautuminen ja naisten koulutuksen edistäminen voidaan *Uuden Huomenen* kirjoitusten perusteella nähdä kansallis-isänmaallisen naisen tehtäväksi. Koulutus oli yhteydessä *Uudessa Huomenessa* voimakkaasti vaikuttaneeseen naisasialiikkeeseen ja kouluttautumalla naisten asemaa voitiin parantaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Korkeampaan koulutukseen tuli pyrkiä ja koulutusta piti arvostaa suuresti. Naisten yhtenä tehtävänä nähtiin myös muiden kouluttaminen ja kasvattaminen, mutta tähän aiheeseen palaan myöhemmin uudelleen omassa alaluvussa.

Naisten koulutustason nostaminen ei ollut yksin IKL:n naisten ajama asia. 1920–1930-luvuilla valtaosa naisista työskenteli kotona maa- ja kotitaloustöissä. Eduskunnan

¹²⁹ Miten suhtaudun ”naisasianaisena” Isänmaalliseen kansanliikkeeseen, *Uusi Huomen* 2/1939.

¹³⁰ Mihin ovat musterit ja mamsellit häipyneet, *Uusi Huomen* 5 – 6/1939.

naiskansanedustajat yli puoluerajojen alkoivatkin jo 1920-luvun alusta lähtien esittämään parannuksia naisten ammattitaitoon kotitaloustöiden osalta. Käytännössä parannuksia alkoi tulla kotitalousleirien ja erilaisten valistustilaisuuksien muodossa. 1930-luvulle tultaessa myös kotitalousopettajien koulutustaso alkoi nousta naiskansanedustajien aktiivisen toiminnan seurauksena. Kotitaloustietämyksen lisäksi naiskansanedustajat yli puoluerajojen olivat 1930-luvulla kiinnostuneita kehittämään naisten ammatillista koulutusta.¹³¹ Uusi Huomen -lehdessä oltiin niin ikään samalla asialla naisten kotitaloustietämyksen kehittämisen kanssa. Kotitaloustöiden tärkeys kulkeekin läpi lehden historian tärkeänä teimana.

5.2 Emännät, opettajat ja maisterit – Naisten ammatit

Sukupuolten roolien muodostuminen liittyy kiinteästi käsitykseen eri ammattienryhmien jaosta sukupuolten mukaan. Eri aikoina eri ammatit on nähty pääsääntöisesti miesten tai naisten ammatteina. Aikaisemman tutkimuksen mukaan Isänmaallisella kansanliikkeellä ei ollut virallisesti sukupuolten asemaa määrittelevää politiikkaa. Puolueesta kuului kuitenkin aika ajoin yksittäisiään hyvin patriarkaalisia puheenvuoroja, joiden mukaan naisten tehtävänä olisi hoitaa kotia ja keskittyä lastenhoitoon. Lastenhoidon näkivät *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneet naisetkin tehtävinä, mutta naisasialiikkeen kannattajina he eivät kuitenkaan nähneet itseään kotirouvina työelämän ulkopuolella. Lastenhoitoon ja kasvatustyöhön palaan myöhemmin uudelleen, mutta sitä ennen käsittelen naisten itsensä muodostamaa käsitystä naisille tarkoitetuista ja sopivista työtehtävistä Uuden Huomenen kirjoitusten perusteella.

Asiaa voidaan lähteä tarkastelemaan itse lehteen kirjoittaneista henkilöistä. Suurimpaan osaan artikkeleista oli merkittynä kirjoittaja ja hänen ammatinsa. Näissä tapauksissa, joissa artikkelin kirjoittajan ammatti oli mainittu, aivan selvä osa oli ammatiltaan opettajia. Samoin opettajia oli enemmistö myös lehden esittelemistä vuoden 1939 eduskuntavaaliehdokkaista. Opettajien runsas määrä kirjoittajien joukossa liittyy vahvasti *Uuden Huomenen* kasvatus- ja koulutusdiskurssiin, johon palaan tutkimuksen seuraavassa luvussa. Toinen hallitseva ryhmä Uuden Huomenen kirjoittajien joukossa olivat maatalon emännät. Emäntiä ja muuten maatalouden parissa työskenteleviä henkilöitä oli varmasti muuten lehden lukijoiden joukossa, sillä lehdessä maatalous ja erityisesti maatalouden tärkeys Suomelle nostettiin usein esille.¹³² Maatalon emäntien

¹³¹ Lähteenmäki 2006, 124-126.

¹³² Pellossa Suomen on ponsi, Uusi Huomen 1/1940.

esille nostaminen ja heidän suuri lukumääränä kirjottajien joukossa ei ole mitenkään yllättävää, sillä 1930-luvulla Suomi oli vielä hyvin agraarinen yhteiskunta ja IKL:n tuki oli vahvaa erityisesti varakkaiden maanviljelijöiden keskuudessa.

Työväen ammatit loistavat *Uudesta Huomenesta* poissaolollaan. Työläisväestö esiintyy lehdessä käytännössä ainoastaan eräänlaisena sosialismin uhrina, joka tietämättömyyttään on joutunut sosialistien huijauksen kohteeksi. Työväenluokkaa ei arvostella, mutta vasemmistolaisia puolueita sitäkin enemmän. Kädentaidot ja fyysinen työ nostetaan lehdessä tärkeään asemaan ja lehden artikkeleista välittyy kuva, jonka mukaan kaikkien suomalaisten ammatista tai koulutuksesta riippumatta oli osattava tietyt kädentaidot. Työläisnainen ei Uuden Huomenen kirjoitusten perusteella ollut kansallisisänmaallisen naisen roolina. Tästä ei voida kuitenkaan vetää johtopäätöksiä, joiden mukaan työläisnaisiin olisi suhtauduttu jotenkin alentavasti, sillä siitä ei lehdessä ole viitteitä. Päinvastoin Uudessa Huomenessa alempien yhteiskuntaluokkien asemasta oltiin huolissaan, kuten tässä tutkimuksessa aikaisemmin todettiin. Yleisellä tasolla IKL puhui työläisistä positiiviseen sävyyn ja yritti houkutella työläisiä riveihinsä, mutta epäonnistui tässä täydellisesti, sillä työväen piirissä puolue nähtiin monesti sisällissodan ”lahtareina”. Työläisnaisten näkyvättömyys *Uudessa Huomenessa* kertoo mielestäni siitä, ettei lehden lukijakuntaan kuulunut juurikaan työväen edustajia, kuten ei tunnetusti muutenkaan IKL:n kannattajakuntaan. Kuriositeettina mainittakoon IKL:n Mikkelin läänin eduskuntavaaliehdokkaana ollut Maria Lavonen, joka työskenteli mitä ilmeisemmin työläisenä teollisuuskeskuksessa ja samalla yhdistystyöntekijänä tehdasyhteisön kristillisessä järjestössä.¹³³

Uuden Huomenen kirjoitusten perusteella IKL:n naisilla näyttää olleen tarve tuoda esille mahdollisimman paljon naisten työelämään osallistumista, samalla tavalla kuin korostamalla naisasiain liikkeen asiaa. Lehdessä naiset esiteltiin ammateissaan ja työn kautta, perinteinen mieselättäjä puuttui kirjoituksista kokonaan. Naisten työssäkäynnin korostamiseen saattoivat olla syynä Isänmaallista kansanliikettä vastaan suunnatut syytökset, joiden mukaan kansanliikkeen yhtenä perimmäisenä tarkoituksena oli naisten ajaminen pois työelämästä ja perinteisen patriarkaalisesta perhemallin palauttaminen. Uusi Huomen oli syytöksistä hyvin perillä, kuten esimerkiksi Hilja Riipisen vuonna 1941 kirjoittama artikkeli osoittaa:

¹³³ Mikkelin läänin ehdokkaat, Uusi Huomen 10 – 11/1939.

”Kun täällä erikoisen kiihkeästi yritettiin vastustaa ns. fashismia, jossa puolueet näkivät ainoan tätä maata uhkaavan vaaran vielä kaksi vuotta takaperin. näytteli naisiasiakin huomattavaa osaa. Keskusta ja vasemmisto yrittivät naisiin vetoamalla tehdä voitavansa tässä operaatiossa. ”Fashismia vastaan” oli suorastansa taistelukilpenä naisrintamassa. Sillä tuon uuden liikkeen väitettiin ottavan naisilta kaikki oikeudet, pakottavan naiset kotiin ja keittiöön ja näkevän heidät etupäässä synnyttäjinä. Kuinka kiihvasta puhetta saikaan kuulla esim. edustavilta valtiollisilta puhujapaikoilta tai lukea naisten lehdistä!”¹³⁴

5.3 Naisten velvollisuudet kasvattajina

”Jokaiselle meille on annettu suuri työ tehtäväksemme, ja pienin taito ei ole käsittää tarpeeksi selvään sen suuruutta ja tärkeyttä. Naisen työtä ja toimintaa, hänen elämäntehtäväänsä ei voida koskaan arvostella liian korkeaksi. Onko mitään sen korkeampaa kuin antaa parhaat taipumuksensa perinnöksi lapsilleen ja kasvattaa heitä totuudessa ja oikeudessa onnellisiksi, isänmaata rakastavaksi kansalaisiksi.”¹³⁵

Saima Harju määritteli näin naisen tehtäväksi olla äitinä lapsilleen kasvattajana. Kasvatus määriteltiin naisten tehtäväksi tärkeäksi tehtäväksi useaan kertaan Uudessa Huomenessa ja naisten kasvatustyötä arvostettiin korkealle. Kasvatuksella tarkoitettiin sekä kotona tapahtuvaa omien lasten kasvatusta, vieraiden lasten kasvatusta ennen kaikkea opettajana koulussa sekä toimintaa erilaisissa kasvatusyhdistyksissä. Jokaisessa Uuden Huomenen numerossa ollut osio ansioituneista naisista antaa tässäkin yhteydessä tietoa, mitä lehteen kirjoittaneet naiset arvostivat. Useaan kertaan esille nousi ansioituneiden naisten työ kasvattajana.¹³⁶ Myös *Uudessa Huomenessa* esitellyt eduskuntavaaliehdokkaat saivat monen ehdokkaan kohdalla kunniamaininnan kasvattajana. Kasvatuksen määrittelemisen naisten tehtäväksi ei ole kovinkaan yllättävää, sillä 1930-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa äidit olivat vastuussa lasten kasvattamisesta miehiä enemmän naisten ollessa miehiä enemmän kotona lasten kanssa. Monet Uuteen Huomeneen kirjoittaneet naiset olivat opettajia, joten kasvatus oli jo ammatinkin puolesta tärkeässä asemassa. *Uusi Huomen* ei varsinaisesti ottanut kantaa miten lapset pitäisi kasvattaa. Lähinnä mainitaan

¹³⁴ Naisistumisesta, Uusi Huomen 5 - 6/1941.

¹³⁵ Naisten tehtävät kodissa ja yhteiskunnassa, Uusi Huomen 4/1939.

¹³⁶ Ansioituneita naisia: Johtajatar Ottilia Stenbäck, Uusi Huomen 1/1939; Ansioituneita naisia: Rouva Rytkönen, Uusi Huomen 4/1939.

velvollisuutena kasvattaa lapsista isänmaallisia, uskonnollisia ja siveitä, nämä seikat olivat puolestaan 1930-luvun Suomessa melko yleisiä kasvatusihanteita, eivätkä erikoisemmin poliittisesti värittyneitä.

Kasvatusvelvollisuuteen liittyi lehdessä olennaisena osana myös äitiys. Äitiys oli *Uuteen Huomeneen* rakennettu sisälle samalla tapaa kuin uskonto. Uskonnollisuus nähtiin itsestään selvyytenä, eikä siihen siten varsinaisesti kannustettu tai korostettu velvollisuutena. Samaan tapaan naiset nähtiin luonnollisesti äiteinä. Aikaisempi tutkimus on suomalaisen äärioikeiston kohdalla korostanut erityisesti suurperheiden äitejä ja tulkinnut IKL:n pitäneen naisia kotona pysyvinä suurperheiden äiteinä, toisin sanoen nähnyt naiset vain synnyttäjinä.¹³⁷ Aikaisempi tutkimus pohjaa johtopäätöksensä lähinnä Ajan Suunnan kirjoituksiin, eikä IKL:n konkreettisiin esityksiin tai johdon kannanottoihin vetäen näin hieman liian yksinkertaisia päätelmiä yksittäisten lehtikirjoitusten pohjalta. Naisten näkemistä ainoastaan synnyttäjinä voidaankin todeta olleen ennemminkin yksittäisten henkilöiden mielipide, kuin IKL:n kanta. Uudessa Huomenessakin kyllä kannettiin huolta suurperheiden hyvinvoinnista ja syntyvyyden laskusta, mutta viitteitä naisten näkemisestä pelkästään synnyttäjinä ei ole viitteitä. Tällainen ajattelu olisi ollut ylipäätään hyvin jyrkässä ristiriidassa Uuden Huomenen näkemysten kanssa naisten osallistumisesta politiikkaan ja työelämään. Äiteys nähdään Uudessa Huomenessa ennemminkin kaikille naisille kuuluvana luontaisena asiana, joka antaa heille velvollisuuden vastata lasten kasvatuksesta, joka puolestaan nähtiin hyvin tärkeänä yhteiskunnallisenakin tehtävänä. Äiteyden ei lehdessä nähty rajoittavan naisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaa tai työelämään.

5.4 Isänmaallinen nainen ja kulttuuri

Isänmaallisen kansanliikkeen naisia käsittelevät harvat olemassa olevat tutkimukset antavat suuren painoarvon isänmaallisuudelle ja erityisesti äitiydelle. Tutkimuksissa on kuitenkin lähes tyystin sivuutettu kulttuuri ja kulttuurin piirissä toimineet naiset, joista Uusi Huomen kirjoitti merkittävässä määrin. Kulttuurin piirissä toimineista naisista puhuttaessa tarkoitan taiteilijoita kuten kirjailijoita, näyttelijöitä, runoilijoita sekä oopperalaulajia. Naistaiteilijoista kirjoitettiin *Uudessa Huomenessa* melko usein, varsinkin lehden viimeisissä numeroissa. Se, miten naistaiteilijoista ja kulttuurista

¹³⁷ Punkki 2002, 133 – 139.

kirjoitettiin, antaa mielestäni hyvän kuvan siitä mitä kansallis-isänmaallisen naisen odotettiin harrastavan ja suhtautuvan kulttuuriin.

Uuden Huomenen osiossa ansioituneista naisista kirjoitettiin kulttuurin piirissä uransa luoneista naisista yhtä paljon kuin maanpuolustustyössä mukana olleista naisista. Näistä kulttuurin piirissä toimineista naisista kirjoitettiin aina hyvin positiiviseen sävyyn, pitkää ja ansioitunutta uraa ylistäen. Huomioitavaa on, ettei näiden näyttelijöiden, kirjailijoiden ja runoilijoiden puoluetaustaa tuotu esille, kuten ei muutakaan politiikkaan liittyvää näissä kirjoituksissa. Joskin usean henkilön kohdalla kirjaa, runoa tai näytelmää kuvattiin kansalliseksi tai isänmaalliseksi. Esimerkkinä merkittävästä kansallisesta taiteilijasta toimii erinomaisesti kirjailija Maila Talvio. Talvio oli *Uuden Huomenen* kirjoitusten mukaan kansallinen ja kirjoitti konservatiivisesti liberalismiin ja radikalismiin aalloista huolimatta.¹³⁸ Kansallinen ajattelu tai tyyliuuntaus oli mitä ilmeisimmin *Uuden Huomenen* mukaan tärkeää taiteilijoille ja sitä arvostettiin. Kuitenkaan kansallista henkeä tai isänmaallisuutta ei mainita läheskään kaikissa taiteilijoita käsittelevissä jutuissa, päinvastoin lehden kirjoitukset kuvaavat ensisijaisesti taiteellisia näkökulmia ja saavutuksia, eivätkä niinkään isänmaallisuutta. Esimerkiksi kirjailijana ja taidemaalarina toiminutta Auni Nuolivaaraa arvostettiin lehdessä kansainvälistä huomiota saaneiden teosten mukaan, eikä mainintaa isänmaallisuudesta tai kansallishengestä ole.¹³⁹

Uudessa Huomenessa kirjoitettiin useista suomalaisista naistaiteilijoista ilman poliittista sidettä IKL:n ja taiteilijoiden välillä. Jotkut taiteilijat kuten Minna Canth, josta oli kunnioittava artikkeli vuoden 1944 ensimmäisessä numerossa¹⁴⁰, oli edesmennyt jo vuosikymmeniä ennen suomalaisen oikeistoradikalismiin nousua. Myöskään oopperalaulaja Hanna Granfeltista ei voida löytää poliittista yhteyttä. Toisaalta osalla taiteilijoista voidaan nähdä poliittisia tai aatteellisia yhteyksiä IKL:n kanssa, kuten Maila Talviolla. Talviolla oli 1930-luvulla kulttuuriyhteyksiä kansallissosialistiseen Saksaan ja fasistiseen Italiaan hänen ollessaan myös Hilja Riipisen ystävätär ja mukana *Uuden Huomenen* taustalla. Hedelmällisempää on etsiä yleistä porvarillista yhteyttä taiteilijoiden välillä kuin suoraa yhteyttä IKL:n ja taiteilijoiden välillä, taiteilijoiden ollessa hyvinkin selvästi porvarillisia. Vaikka taiteilijat olivatkin porvarillisia, yhdisti osaa heistä tausta yhteiskunnallisina keskustelijoina, erityisesti naisten ja työväen asemaa koskeissa

¹³⁸ Ihanteiden Nainen, Uusi Huomen joulunumero 1941.

¹³⁹ Auni Nuolivaara 60-vuotias, Uusi Huomen 3-4/1943.

¹⁴⁰ Minna Canthin satavuotismuisto, Uusi Huomen 1-2/1944.

kysymyksissä, kuten Canthia ja Talviota. Työväenluokkaan kuuluvia tai selkeästi vasemmiston kannattajiin lukeutuvia naistaiteilijoita ei *Uudessa Huomenessa* mainita lainkaan, ei positiivisessa tai negatiivisessa mielessä. Kuten edellä jo mainitsin, useat Uudessa Huomenessa huomiota saaneet naistaiteilijat olivat taiteessaan kiinnittäneet huomiota suomalaisten sosiaaliluokkien epäoikeudenmukaisuuteen, kuten työväestön heikompaan asemaan. Asia linkittyy mielenkiintoisella tavalla IKL:n poliittiseen ohjelmaan, joka tähtäsi jo vuodesta 1932 lähtien työväestön olojen parantamiseen jopa hyvinkin radikaalein kannanotoin. Yhteiskunnallisia kannanottoja ottaneet naiset olivat tavallaan IKL:n asialla ajamassa työväen asemaa ilman työväenliikettä tai sosialismia. Osalla Uudessa Huomenessa esitellyillä naistaiteilijoilla ei varmasti ollut mitään tekemistä IKL:n tai koko laittimaisen oikeiston kanssa, pelkästään jo ajanjakson perusteella. Esimerkiksi Minna Canth oli ollut jo kuollut kauan ennen IKL:n perustamista. Voidaankin pohtia, yrittikö IKL tavallaan kaapata naistaiteilijoita samalla tavalla kuin se oli tehnyt sisällissodassa valkoisten puolella olleiden naisten kanssa. Saattoipa kyseessä olla myös IKL:n naisjärjestön pyrkimyksestä näyttäytyä salonkikelpoisena ei niinkään radikaalina järjestönä, joka taasen saattoi olla pyrkimys saada uusia lukijoita IKL:n ulkopuolelta. Mielestäni kyseessä oli sekä aitoa arvostusta naistaiteilijoita kohtaan, että jokin verran pyrkimystä esiintyä normaalina naisjärjestönä muiden puolueiden naisjärjestöjen rinnalla aikana, jolloin IKL oli jopa perättömien vallankaappaus suunnitelmasyytösten kohteena. Yksi tekijä kulttuurin ja naistaiteilijoiden arvostamisen taustalla saattoi olla myös IKL:n naisten eli Uuden Huomenen kirjoittajien keskimääräistä korkeampi koulutus. Uusi Huomen järjestöön kuuluneista naisista monet olivat opiskelleet korkeakoulututkinnon ja voidaankin ajatella korkean koulutukset liittyneen myös kulttuurin harrastamiseen ja tuntemukseen.

Naistaiteilijoiden arvostaminen kertoo mielestäni myös siitä, että taiteilijaksi ryhtyminen oli naisille soveliasta ja kunniallinen työ. Ulkomailla opiskelu taiteiden parissa oli hyvin kunnioitettavaa, kuten myös vieraskieliset teokset ja kansainväliset tunnustukset. Itsenäisten naistaiteilijoiden arvostaminen liittyy mielestäni Uuden Huomen esittämään naisasiaan, joka pyrki edistämään naisten itsenäistä toimijuutta niin maanpuolustuksessa, politiikassa kuin työelämässäkkin. Naistaiteilijat tekivät itsenäisesti työtään ja loivat kansainvälistä uraa siinä missä miespuoliset kollegansa. Naistaiteilijoiden toimintaa arvostettiin suuresti ja lehden kirjoitusten voidaan ajatella omalla tavallaan kannustaneen naisia myös taiteellisten harrastusten ja jopa ammattien puoleen. Naistaiteilijoiden

yhteiskunnalliset kannanotot puolestaan ovat hyvin samassa linjassa yleisen naisten poliittisen aktiivisuuden kohottamisen kanssa, johon Uusi Huomen tähtäsi.

Taiteesta ja kulttuurista kirjoitettiin *Uudessa Huomenessa* niin runsaasti, että kulttuurin harrastaminen ja tunteminen voidaan katsoa osaksi kansallis-isänmaallisena naisena olemista. Kansallis-isänmaallisen naisen odotettiin olevan perillä varsinkin suomalaisten naistaiteilijoiden tekemisestä, käyvän teatterissa ja lukevan kirjoja. Tämän voidaankin ajatella olevan yhteydessä *Uudessa Huomenessa* esitettyihin ajatuksiin, joiden mukaan naisten tuli kouluttaa ja sivistää jatkuvasti itseään. Kuten mitään muutakaan elämän osa-alueetta, ei myöskään kulttuuria nähty pelkästään miesten alueeksi, vaan myös naisilla tuli olla mahdollisuus osallistua siihen. Taustalla voidaan nähdä ajatus naisasialiikkeen vaikutuksesta, joka pyrki nostamaan naiset tasavertaisiksi miesten kanssa koko yhteiskunnan tasolla.

6. Johtopäätökset ja mahdollisuudet jatkotutkimukselle

Kansallis-isänmaallisen naisen tehtävät ja velvollisuudet määriteltiin *Uudessa Huomenessa* ennen kaikkea isänmaallisuuden ja maanpuolustuksen kautta. Nämä kaksi asiaa kietoutuivat lehdessä tiukasti yhteen, sillä ilman osallistumista maanpuolustukseen ei voinut olla isänmaallinen. Kaikki maanpuolustuksen hyväksytyt muodot olivat puolestaan äärimmäisen isänmaallisia, tai ainakin ainoat valkoisen Suomen hyväksymät isänmaallisuuden muodot. Kaikkien kunnollisten ja itseään kunnioittavien naisten odotettiin olevan isänmaallisia ja osallistuvan maanpuolustukseen, ja kaikkien naisten panokselle olisi tarvetta ja tehtäviä löytyisi, kunhan vain tahtoa ja isänmaallisuutta löytyi. Naisten tarttumista aseisiin ei katsottu suotavana, mutta aseistettujen miesten tukeminen sen sijaan kuului naisille. Naisten tehtävänä oli Uuden Huomenen mukaan turvata armeijan ja suojeluskuntien huolto, kuten varusteiden valmistaminen, muonitus sekä sairaanhoito. Näitä tehtäviä hoiti yksinoikeudella Lotta Svärd –järjestö, johon kuuluminen nähtiin naisten velvollisuutena. Lottajärjestö oli *Uudessa Huomenessa* lähes pyhässä asemassa ja kaikkien isänmaallisten naisten tuli osallistua Lottien toimintaan. *Uuden Huomenen* nainen oli aina Lottien jäsen. Naisia ei kehoitettu liittymään Lottiin, sillä järjestöön kuuluminen näyttää olleen itsestäänselvyys lehteen kirjoittaneille naisille.

Myös naisten äitiys oli kiinteästi yhteydessä maanpuolustukseen. Isänmaallisen Lottiin kuuluvan äidin oli siirrettävä omaa isänmaallisuuttaan ja maanpuolustustahtoa on myös lapsilleen, naisten roolina oli erityisesti suomalaisen sotilaan äitinä oleminen. Aseellinen maanpuolustus oli miesten tehtävä mutta armeijan huollon lisäksi naisten ja sotilaiden äitien oli toimittava epäitsekkäästi ja lähettävä poikansa puolustamaan Suomea vihollisen uhatessa maata sisältä tai ulkoa päin. 1930-luvun äitien oli *Uuden Huomenen* mukaan otettava mallia Suomen sisällissodan aikaisista valkoisen puolen naisista. Nämä *Uuden Huomen* mukaan esikuvalliset naiset olivat puolustaneet kotejaan, sekä lähettäneet miehensä ja poikansa taistelemaan Suomen puolesta. Vaikka riskinä oli läheisten kaatuminen, olivat uhraukset isänmaan hyväksi sodassa välttämättömiä ja naisten paikka isänmaallisina äiteinä siten erityisen tärkeä.

Maanpuolustuksen nostaminen naisten tärkeimmäksi tehtäväksi johtui ennen kaikkea Uuden Huomen kirjoittajien omasta taustasta lottajärjestössä. Lehden päätoimittaja ja IKL:n naisten kiistaton johtaja Hilja Riipinen oli ollut 1920-luvulla yksi Suomen merkittävimmistä Lotista, useiden muiden IKL:n naisten vaikuttaessa lottajärjestössä. Koska kaikki IKL:n naisten ja Uuden Huomenen kirjoittajat kuuluivat Lottiin, oli

järjestöön kuulumisen tavallaan itsestään selvyys. Uskoakseni IKL:n naisten kuulumisen lottiin oli huomattavasti yleisempää verrattuna muissa puolueissa vaikuttaneisiin naisiin. Koko IKL ja sen naiset pelkäsivät Suomen ajautuvan kommunismiin joko ulkoisen tai sisäisen vihollisen toimesta. Tästä syystä aktiivinen maanpuolustus ja kuulumisen Lottiin tai suojeluskuntiin katsottiin kaikkien isänmaalliseksi velvollisuudeksi. Rajan takaa uhkaavan kommunismin pelkoa lehdessä selittää myös useiden lehteen kirjoittaneiden henkilöiden kuulumisen Akateemiseen naisten Karjala-seuraan, joka puolestaan emoliikkeensä AKS:n tavoin piti yllä venäläisvastaisuutta ja tavoitteli Itä-Karjalan liittämistä Suomeen. ANKS:n jäsenten oli myös kuuluttava lottiin. Uuden Huomen voimakas maanpuolustusretoriikka sopii hyvin yhteen IKL:n vaatimuksiin armeijan ja suojeluskuntien kehittämistä. *Uudessa Huomenessa* muisteltiin jatkuvasti sisällissodan tapahtumia, erityisesti valkoisten naisten toimintaa. Monissa jutuissa kirjoittajat muistelivat itse sisällissodan aikaa ja omakohtaiset kokemukset saattoivatkin olla monen *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneen motivaationa maanpuolustustyöhön. Monien naisten aviomiehet kuuluivat suojeluskuntajärjestöön ja perheissä vallitsi kirjoitusten perusteella voimakas maanpuolustustahto, näin ollen aktiivisten suojeluskuntamiesten vaimoille ja tyttärille kuulumisen lottiin oli varmasti hyvin luonnollista. Ei sovi myöskään unohtaa erityisesti 1930-luvun lopun kiristyvää maailmanpoliittista tilannetta, joka heijasteli Suomeen huonoina suhteina Neuvostoliittoon, kärjistyen lopulta talvisotaan. Euroopan rauhaton tilanne oli varmasti myös monen naisen, erityisesti suojeluskuntaperheeseen kuuluvan motivaationa korostaa maanpuolustusvelvollisuutta.

Uuden Huomenen maanpuolustusvelvollisuutta korostava retoriikka korosti erityisesti virallisen maanpuolustuksen tukemista, sillä suojeluskunnat ja sen tosiasiallisena naisjärjestönä Lotta Svärd olivat lailla määritellyjä lähestulkoon armeijan kaltaisia instituutiota. Uusi Huomen ei siten pyrkinyt edistämään naisten maanpuolustusvelvollisuutta puolueen eli IKL:n järjestöissä, vaan katsoi Lotat ensisijaisena toimintakentäksi. Tässä mielessä IKL:n naiset eivät näyttäneet maanpuolustusretoriikassaan mitenkään radikaaleina, sillä lottajärjestöllä oli laaja porvarillinen tuki, eivätkä IKL:n naisjäsenet muodostaneet kuin pienen osan Lottien jäsenistä. Tilanne oli erilainen monissa Euroopan oikeistoradikaaleissa liikkeissä, joissa militaristinen toiminta tapahtui ennen kaikkea puolueiden järjestöissä.

Uuden Huomenen kirjoituksista välittyvät voimakkaat kannanotot naisasialiikkeen puolesta ja lehti katsoikin kaikkien isänmaallisten naisten taistelevan naisten aseman

puolesta. Lehti piti naisten äänioikeuden saavuttamista hyvin merkittävänä tapahtumana. Taistelua naisten tasa-arvoisen aseman puolesta ei voitu kuitenkaan vielä päättää, sillä vaikka oikeudet olivat periaatteessa samat kuin miehillä, oli käytännössä paljon korjattavaa. Lehdessä kannettiin erityisesti huolta naisten matalasta äänestysaktiivisuudesta sekä naisten vähyydestä eduskunnassa ja kunnanvaltuustoissa. Myös miesten suosiminen rekrytoinneissa naisten ohitse koettiin ongelmaksi. Uuden Huomenen esille nostamat seikat olivat pitkälti samoja, joita 1930-luvun porvarilliset naisasialiikkeet pitivät esillä, olihan IKL:n naisten toiminnassa monia naisasialiikkeissä vaikuttaneita naisia. Myös Uuden Huomenen päätoimittaja Hilja Riipinen oli ottanut voimakkaasti kantaa naisten oikeuksien puolesta jo vuosikymmenten ajan.

Uuden Huomenen kirjoitusten mukaan jokaisen naisen tulisi puolustaa naisten oikeuksia ja muistaa, ettei naisten äänioikeus suinkaan ollut itsestäänselvyys. Tilanne oli kuitenkin paradoksinen, sillä IKL halusi ohjelmansa mukaan korvata vaaleilla valitun eduskunnan korporatismilla, joka olisi toteutuessaan tarkoittanut myös naisten äänioikeuden osittaista katoamista. IKL:n korporatistinen ohjelma oli tosin koko puolueen olemassa olon ajan lähinnä teoreettinen, eikä puolue tehnyt juurikaan mitään sen edistämiseksi. Näin ollen tämä teoreettinen ohjelma saattoi olla monille jäsenille merkitsemätön ja toimintakentäksi ajateltiin olemassa oleva järjestelmä. On toki myös muistettava, että IKL halusi muuttaa presidentin vaalin suoraksi ja siten säilyttää äänioikeuden, ainakin virallisissa kannanotoissaan.

Uuden Huomenen voimakkaat kannanotot naisten tasa-arvoisen aseman puolesta näkyivät lehdessä myös naisten aktiivisena poliittisena toimintana. Naisia kehoitettiin äänestämään eduskuntavaaleissa ja jokaisen äänestämään menevän naisen tulisi houkutella lisää naisia mukaan vaaliurnille. Lehti kehotti äänestämään ensisijassa naisia eduskuntaan, eikä miesehdokkaille annettu lainkaan näkyvyyttä lehdessä. Koska *Uusi Huomen* oli poliittisen puolueen naisjärjestön lehti, ei ole kovinkaan yllättävää, että lehdessä esiteltiin IKL:n naisehdokkaita ja poliittiset kannanotot myötäilivät IKL:n poliittista linjaa. Naiset eivät lähtivät Uuden Huomenen kirjoitusten mukaan vaalitaisteluun samoilla teemoilla IKL:n miesten kanssa. Kunnon isänmaallinen nainen taisteli sosialismia ja puoluevaltaa vastaan. Vasemmistoa syytettiin työväestön huijaamisesta ja porvarilliset puolueet ajoivat vain omia etujaan välittämättä kansasta. Naiset nähtiin lehdessä yhtä merkittävinä toimijoina miesten kanssa, eikä naisille oltu

osoitettu mitään erityistä politiikan ”pehmeämpää” lohkoa, kuten monissa Euroopan oikeistoradikaaleissa liikkeissä oli ollut tapana.

Naisten poliittinen rooli nähtiin *Uudessa Huomenessa* hyvin tasa-arvoisena miesten kanssa, eikä naisille oltu varaamassa vähäpätöisempää roolia. Mielestäni tärkein syy tähän oli ennen kaikkea Suomen poliittinen kulttuuri, joka oli ottanut naiset täysivaltaisesti mukaan politiikkaan vuoden 1906 eduskuntaudistuksesta lähtien. Naisten osallistuminen politiikkaan oli normaalia, eikä edes IKL:n kaltainen oikeistoradikaalijärjestö ollut sitä muuttamassa. IKL:n ohjelma ei itse asiassa sisältänyt lainkaan sukupuolten rooleihin liittyviä asioita, vaikka joiltakin IKL:n miehiltä kuultiinkin aika ajoin patriarkaalisia kommentteja. *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneet naiset näyttävät olleen voimakkaasti naisasianaisia, joten naisten toisarvoinen osallistuminen politiikkaan olisi tuskin ollut edes vaihtoehtokaan. Naisasian ajaminen ja naisten mahdollisuus osallistua politiikkaan erottikin IKL:n ja *Uuden Huomenen* sen mukana melkoisesti 1930-luvun tunnetuimmista äärioikeistolaisista liikkeistä, joissa naisten asemaa päinvastoin heikennettiin, eivätkä naiset osallistuneet poliittiseen päätöksentekoon. Toisaalta tämä eroavaisuus ei ole mitenkään erikoista, sillä IKL oli todellisuudessa hyvin kotikutoinen ja konservatiivista patriotismia edustanut liike, ennemmin kuin osa eurooppalaista radikaalia äärioikeistoa, jolta se lähinnä lainasi ulkoisia tunnuksia.

Uudessa Huomenessa naiset määrittelivät itsensä ennen kaikkea kasvattajiksi ja lasten koulutus oli monen kirjoittajan mielenkiinnon kohteena. Lasten kasvatusta nähtiin paitsi naisten perustavanlaatuiseksi velvollisuudeksi niin myös isänmaalliseksi työksi. Lasten oli tärkeää kasvaa isänmaallisiksi kansanlaisiksi, jotka tulevaisuudessa tulisivat jatkamaan vanhempiensa pyyteetöntä työtä Suomen hyväksi. Lasten kasvatusta oli äitien lisäksi myös yksi opettajien tärkeimmistä tehtävistä ja *Uusi Huomen* korostikin jatkuvasti erityisesti naisopettajien merkitystä isänmaallisina kasvattajina.

Naistaiteilijat, kuten kirjailijat, taidemaalarit ja runoilijat olivat niin ikään näyttävässä asemassa *Uudessa Huomenessa*. Kirjoitukset taiteilijoista kertovat lähteenä epäsuorasti millaista roolia naisilta odotettiin ja minkälaista toimintaa *Uuteen Huomeneen* kirjoittaneet naiset arvostivat. Ensinnäkin lehden kirjoituksista saa sen käsityksen, että IKL:n naiset olivat kiinnostuneita kulttuurista ja tietämys taiteista oli melko korkealla. Lehden mukaan naisten odotettiin harrastavan kulttuuria ja olevan perillä erityisesti

kirjallisuudesta. Kirjoituksissa käsiteltiin erityisesti isänmaallisesti ajattelevia naistaiteilijoita ja heidän panostuksiaan isänmaan hyväksi arvostettiin. Huomioitavaa on, etteivät kaikki lehdessä palstatilaa saaneet naistaiteilijat olleet mitenkään tekemisissä IKL:n kanssa, sillä joidenkin kohdalla se oli jopa ajallinen mahdottomuus. IKL:n naiset arvostivat siis muitakin kuin saman poliittisen ideologian omaavia taiteilijoita. *Uudessa Huomenessa* arvostettiin korkeaa koulutusta ja kannustettiin naisia kouluttautumaan, mielestäni naistaiteilijoista kirjoittaminen on jatkumoa tälle linjalla. Lehti pyrki kannustamaan naisia sivistämään itseään niin koulutuksen ja kulttuurin avulla.

Tämän pro gradun pääasiallisena tarkoituksena oli löytää vastaus siihen, mitä *Uusi Huomen* tarkoitti kansallis-isänmaallisella naisille, joita lehti kertoi edustavansa. Edellä yhteenvedossa käytiin läpi mistä rooleista ja odotuksista tuo kansallis-isänmaallinen nainen muodostui. Roolit ja odotukset muodostivat *Uusi Huomen* -lehdessä kuvan suomalaisesta naisesta, joka toimi aktiivisena Lotta Svärd-järjestössä, sitoutuen toimimaan järjestössä tehtävissä vaarallisissakin tehtävissä, kuten olivat hänen esikuvansa jo sisällissodan aikana tehneet. Tuo kansallis-isänmaallinen nainen oli myös äiti, joka kasvattaisi lapsistaan isänmaallisia ja kristillisiä kansalaisia. Perinteisen äidin ja kasvattajan roolin ohella kansallis-isänmaallinen nainen oli naisasianainen, joka pyrki edistämään naisen asemaa niin koulutuksessa kuin politiikassakin. Poliittisena toimijana hän oli myös varsin aktiivinen, asettuen ehdolle vaaleissa tai vähintään äänestäen isänmaallisia naisehdokkaita IKL:n riveistä. Poliittisena toimijana hän vastusti puolueita, suorastaan inhosi kaikkia vasemmistoryhmittymiä, mutta toisaalta kantoi huolta köyhänhoidosta ja työväen asemasta. Ammatiltaan hän oli opettaja, maatalon emäntä tai näihin ammatteihin valmistautuva. Opettajana hän oli hyvin perillä ympäröivästä maailmasta ja harrasti kirjojen lukemista ja teatterissa käymistä. Hän oli hyvin perillä erityisesti maineikkaimpien suomalaisten naistaistelijoiden töistä. Emäntänä hän osasi maatalon työt ja oli perillä maatalouden tärkeydestä. Emännät olivat myös perillä kulttuurista ja toisaalta opettajat ja yliopisto-opiskelijat kehittivät itseään myös käytännön työtehtävissä, emännät olivat myös tietoisia maatalouden tärkeydestä Suomelle.

Uusi Huomen järjestö ja lehti antavat mielestäni erinomaiset mahdollisuudet usealle jatkotutkimukselle. Tässä tutkimuksessa halusin tutkia mahdollisimman kattavasti mitä IKL:n naiset lehtensä perusteella näkivät naisten rooleina osana yhteiskuntaa ja kotia. Jokainen esille noussut tema olisi mielestäni oman tutkimuksensa arvoinen. Erityisesti IKL:n suhtautuminen naisasialiikkeeseen olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe

kahdestakin syystä. Naisasialiike ja äärioikeisto on perinteisesti kuvattu täysin toistensa vastakohdiksi, mutta toisaalta IKL:n naiset näyttivät tämän tutkimuksen valossa olleen naisasianaisia. Toiseksi vastaava ristiriita oli joissakin ulkomaisissa äärioikeistolaisissa liikkeissä, kuten fasistisessa Italiassa. Kiinnostavaa olisi tehdä myös vertailevaa tutkimusta IKL:n naisten ja muiden suomalaisten puolueiden naisten välillä. Tämän tutkimuksen perusteella IKL:n naiset eivät näyttäneet mitenkään erityisen radikaaleilta, ottamatta huomioon lehdessä näkyvää yleistä sosialismivastaisuutta. Naiset tukivat Lotta Svärdiä, työpalvelua, naisten osallistumista politiikkaan ja koulutuksen järjestämistä naisille. Kotona naisten tehtävänä oli olla emäntä sekä hyvä äiti, joka kasvattaisi lapsista uskontoa ja isänmaata puolustavia. Kaikki nämä asiat olivat yleisesti 1930-luvun Suomessa oikeistolaisia tärkeäksi koettuja asioita ja arvoja. Olisikin mielenkiintoista verrata esimerkiksi Kokoomuksen tai Maalaisliiton naisjärjestöjen lehtien käsityksiä naisten tehtävistä Uuden Huomenen kirjoituksiin. Yhdistäviä tekijöitä saattaisi löytyä hämmästyttävän paljon.

7. Lähteet

7.1 Painetut alkuperäislähteet

Isänmaallisen kansanliikkeen yleiset ohjelma- ja perusteet 1932.

Uusi Huomen 1938 – 1944.

7.2 Kuvalliset lähteet

Hilja Riipinen *Uuden Huomenen* vaalimainoksessa. *Uusi Huomen* 10-11/1939.

IKL:n ryhmäkuva. Veikko Manninen. Museokeskus Vapriikki.

Kirsti Merisalo ja Anna Karvonen *Uuden Huomenen* Vaalimainoksessa. *Uusi Huomen* 10-11/1939.

IKL:n kokous. Nurmeksen museon kuvakokoelma.

Kansanedustaja Hilja Riipinen puhumassa Isänmaallisen kansanliikkeen naisten kokouksessa Helsingissä. Pietinen. Museoviraston kuvakokoelmat.

7.3 Tutkimuskirjallisuus

Bucur Maria: *Romania Teoksessa Women, Gender And Fascism 1919-45*. Manchester University Press 2003. Toimittanut Kevin Passmore.

Carbayo-Abengoazar Mercedes: *Shaping women - national identity through the use of language in Franco's Spain*. Julkaisussa: *Nations and nationalism* 7/2001.

Gebhard Hedvig: *Suomen naiset eduskuntatyössä* Teoksessa *Puolivuosisataa naisasiatyötä*. Otava 1934.

Hannula Mandi: *Naiset ja virat* Teoksessa *Puolivuosisataa naisasiatyötä*. Otava 1934.

Hyrkkänen Markku: *Aatehistorian mieli*. Vastapaino 2002.

Kalela Jorma: *Historia ja historiantutkimus*. Gaudeamus 2000.

Kalva Dobrochna: *Poland Teoksessa Women, Gender And Fascism 1919-45*. Manchester University Press 2003. Toimittanut Kevin Passmore.

Kovács Maria: *Hungary Teoksessa Women, Gender And Fascism 1919-45*. Manchester University Press 2003. Toimittanut Kevin Passmore.

Kotioja Eeva: *”ei anneta liekin sammua” Naiset osana nationalistista liikehdintää Suomessa vuosina 1932 – 1944*. Pro gradu-tutkielma. Suomen ja Pohjoismaiden historia. Helsingin yliopisto 2013.

Leino-Kaukiainen Pirkko: *Monipuolistuva aikakauslehdistö 1880 – 1917*. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 10 – Aikakauslehdistön kehityslinjat*. Kustannuskiila Oy 1992.

Leino-Kaukiainen Pirkko: *Aikakauslehdistön itsenäistymisvuodet 1918 – 1955*. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 10 – Aikakauslehdistön kehityslinjat*. Kustannuskiila Oy 1992.

Lintunen Tiina: *Naiset sodassa*, teoksessa *sisällissodan pikkujättiläinen*. WSOY 2009. Toimittanut Pertti Haapala ja Tuomas Hoppu.

Lähtenmäki Maria: *Naiset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta 1907 – 2003*. Teoksessa: *Naiset eduskunnassa*. Edita 2006.

Paavilainen Sinikka: *Työtytöt – Tytöt isänmaan palveluksessa 1941 – 1945*. Minerva 2010.

Passmore Kevin: *Woman, Gender and Fascism in Europe 1919 – 1945*. Manchester University Press 2003.

Pohls Maritta, Latva Äijö Annika: *Lotta Svärd – Käytännön isänmaallisuutta*. Otava 2009.

Punkki Mikko: *Isänmaallisen kansanliikkeen ihmiskäsitys*. Pro gradu-tutkielma. Suomen historia. Turun yliopisto 2002.

Saarinen Henry: ”*Puolueet hallitsevat Suomea – Marxilaisuus on tuhottava*”. Tutkimus Ajan Suunnan kirjoituksista kesällä 1933. Sivuaineen proseminaarityö. Poliittinen historia. Turun yliopisto 2015.

Saarinen Henry: *Isänmaallisen kansanliikkeen aloitteet vuoden 1933 valtiopäivillä ja niiden yhteys puolueohjelmaan*. Proseminaarityö. Suomen historia. Turun yliopisto 2012.

Silvennoinen Oula, Tikka Marko, Roselius Aapo: *Suomalaiset fasistit – Mustan sarastuksen airuet*. WSOY 2016.

Sulamaa Kaarle: *Hilja Riipinen, Lapuan lotta*. Otava 1995.

Sysiharju Anna-Liisa: *Työpalvelutoimintaa muissa maissa Ja Työpalveluehdotuksia ja – kokeilija Suomessa* Teoksessa *Työtytöt – Naisten vapaaehtoinen työpalvelu 1941 – 1945*. Edita 1997.

Tepora Tuomas: *Sinun puolestas elää ja kuolla. Suomen liput, nationalismi ja veriuhuri 1917–1945*. WSOY 2011.

Töyry Maija: *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat*. Helsingin yliopiston viestinnän laitos 2005.

Uino Ari: *Aikakauslehdistön vakiintumisen kausi 1830-1880*. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 10 – Aikakauslehdistön kehityslinjat*. Kustannuskiila Oy 1992.

Uola Mikko: *Sinimusta veljeskunta – Isänmaallinen kansanliike 1932 – 1944*. Otava 1982.

Willson Perry: *Italy*. Teoksessa *Women, Gender And Fascism 1919-45*. Manchester University Press 2003. Toimittanut Kevin Passmore.

7.4 Luennot

Vares Vesa: Puoluelähteet. Turun Yliopisto 7.9.2016. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa.

Liitteet

1. Uuden Huomenen toimituskuntaan kuuluneet henkilöt. Merkittyinä elinvuodet ja lisätietoja ammateista, mikäli tiedot kyetty varmistamaan.

Hetemäki Elina		
Kuistio Viola	1898–1992	Näyttelijä
Pohjanheimo Anna		
Riipinen Hilja	1883–1963	Filosofian maisteri, opettaja, Uuden Huomenen puheenjohtaja
Solanne Eevi		

2. Uuden Huomenen avustajakuntaan kuuluneet henkilöt

Ala-Kulju Elina	1867–1940	Opettaja, emäntä
Asunta Heikki	1904–1959	Kirjailija, taidemaalari
Bergius Liisa		
Engelvuori Auli	1891–?	Sairaanhoitaja
Haahti Hilja	1874–1966	Runoilija
Hallsten-Kallia Armi	1897–?	Filosofian kandidaatti, Kansainliiton sihteeristön virkamies
Helkavaara-Ytti Irma		Filosofian kandidaatti
Huttunen N.A		Rovasti
Isoniemi Anna		Filosofian maisteri, Naisylioppilaiden Karjala-seuran perustajajäsen
Kaipainen Hilla		
Kares Ilona		IKL:n kansanedustajan K.R Kareksen tytär
Kilpeläinen Impi-Liisa		
Kormu Impi		Opettaja
Koskimies Elsa		Opettaja
Lumme Lea		Agronomi, Naisylioppilaiden Karjala-seuran perustajajäsen
Lähteenmäki Olavi	1909–2006	Pastori
Mendelin Irene	1864–1944	Runoilija, kääntäjä
Muroma Urho	1890–1966	Rovasti, Suomen raamattuopiston perustaja
Nuolivaara Auli	1883–1972	Kirjailija
Rauta Hanna	1896–1956	Kirjailija
Saari Elvi	1910–1985	Teologi
Sarajas Sylvi	1898–?	Ylioppilas, pankkitoimihenkilö
Seppä Kerttu		Tohtori
Simojoki Elias	1899–1940	Pastori, IKL:n nuorisjärjestön johtaja
Talvio Maila	1871–1951	Kirjailija
Tapaninen Leodard Pietari	1893–1982	Piispa
Wallenius K.M	1893–1984	Kenraali
Vartiainen Elsa		Opettaja

3. IKL:n naisehdokkaat vuoden 1939 eduskuntavaaleissa

Ala-Kulju Eveliina	Emäntä, opettaja
Engelvuori Aili	Sairaanhoitaja
Hallsten-Kallia Armi	Filosofian kandidaatti, Kansainliiton sihteeristön virkamies
Harju Saima	Emäntä
Honkaniemi Liisa	Opettaja
Ilkka Elli-Marja	Opettaja
Karvonen Anna	Filosofian maisteri, opettaja
Korhonen Eeva	Opettaja
Kuistio Viola	Näyttelijä
Lavonen Maria	Yhdistystyöntekijä
Levanto Hanna	Filosofian maisteri, opettaja
Merisalo Kirsti	Opettaja
Riipinen Hilja	Filosofian maisteri, opettaja
Salmela Selma	Opettaja
Sarajas Sylvi	Ylioppilas, pankkitoimihenkilö
Terä Anna	Opettaja
Yrjö-Koskinen Kanerva	Vapaaherratar, opettaja